LAS Srce Slovenije

STRATEGIJA LOKALNEGA RAZVOJA ZA LOKALNO AKCIJSKO SKUPINO SRCE SLOVENIJE

Litija, 26. 11. 2019

2. Kazalo

3. Osebna izkaznica LAS 3
4. Povzetek SLR 4
5. Opredelitev območja in prebivalstva zajetega v SLR 5
6. Analiza razvojnih potreb in možnosti območja LAS, vključno z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti 31
7. Podroben opis tematskih področij ukrepanja 37
8. Opis in način doseganja ter zasledovanja horizontalnih ciljev Evropske unije 41
9. Opis SLR in njenih ciljev vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov 42
10. Opis postopka vključitve skupnosti v pripravo SLR 56
11. Akcijski načrt, iz katerega izhaja opis prenosa ciljev v ukrepe, odgovornost za izvajanje ukrepov, vključno s časovno opredelitvijo letnih aktivnosti 57
12. Opis sistema spremljanja in vrednotenja SLR 61
13. Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in opis kadrovskih kapacitet, finančni viri, izkušnje in znanje 65
14. Opis nalog, odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS 68
15. Merila za izbor operacij in opis postopka izbora operacij 70
16. Finančni načrt, vključno s finančno razdelitvijo po zadevnih skladih iz te uredbe v skladu s finančnim okvirjem 77
17. Priloge 81

3. Osebna izkaznica LAS

Naziv LAS	**Srce Slovenije**		
Naslov LAS	**Kidričeva cesta 1, 1270 Litija**		
Naslov varnega elektronskega predala	razvoj@poslovna.posta.si		
Spletna stran LAS	www.las-srceslovenije.si		
Predsednik LAS	Željko Savič		
Vodilni partner LAS	Razvojni center Srca Slovenije, d.o.o.		
Naslov vodilnega partnerja LAS	Kidričeva cesta 1, 1270 Litija		
Številka transakcijskega računa LAS	IBAN SI56 6000 0000 0628 437 (T) Hranilnica LON d.d.		
Velikost območja LAS	751,5 km2		
Število prebivalcev LAS	66.597, od tega 13.731 v naselju Kamnik		
Število občin	6		
Vključene občine (naštejte)	Dol pri Ljubljani, Kamnik, Litija, Lukovica, Moravče in Šmartno pri Litiji		
Problemsko območje ali območje ZTNP-1 (označi)	DA	NE	
Kohezijska regija	Zahodna Slovenija		
SLR bo financirana (označi)	**EKSRP**	**ESRR**	ESPR
Glavni sklad (označi)	**EKSRP**	ESRR	ESPR
Datum ustanovitve lokalnega partnerstva	12. 3. 2015		
Število članov LAS	51		

4. Povzetek SLR

LAS Srce Slovenije je pogodbeno javno-zasebno partnerstvo na območju 6 občin osrednje Slovenije: Dol pri Ljubljani, Kamnik, Litija, Lukovica, Moravče in Šmartno pri Litiji, ki je bilo v LAS povezano že v prejšnjem programskem obdobju in je doseglo spodbudne rezultate, na katerih gradi svoje delovanje tudi v novem obdobju. LAS je bil ustanovljen 12. 3. 2015 s podpisom konzorcijske pogodbe in ima trenutno 51 članov iz javnega, ekonomskega in zasebnega sektorja. Organ upravljanja je Razvojni svet z 9 člani, predsednik pa Željko Savič. Izbran vodilni partner je Razvojni center Srca Slovenije, d.o.o., ki je opravljal naloge upravljavca LAS že v prejšnjem obdobju.

Na osnovi analize stanja in SWOT analize smo v sodelovanju z lokalnimi deležniki in strokovnimi službami, ki so bili vključeni v celoten proces priprave SLR, definirali razvojne potrebe in neizkoriščene resurse območja, ki jih bomo naslavljali v okviru vseh štirih tematskih področij ukrepanja v okviru dveh skladov: EKSRP in ESRR. Tematsko področje ustvarjanje delovnih mest bomo naslovili predvsem z oživitvijo vaških in urbanih jeder z novimi vsebinami in tesnejšim vključevanjem lokalnih deležnikov, prav tako z nadaljnjim razvojem rokodelstva preko mreže rokodelcev Srca Slovenije ter podjetniških priložnosti, vezanih na inovativno uporabo lesa. Na področju razvoja osnovnih storitev imata največji potencial turizem z obstoječo mrežo turističnih ponudnikov Srca Slovenije in razvitimi produkti, ki potrebujejo celostno trženje ter lokalna samooskrba z obstoječo mrežo lokalnih pridelovalcev in kupcev, ki zahteva nove storitve za njeno nadgradnjo. Prav tako je pomemben razvoj različnih inovativnih storitev za izboljšanje kakovosti bivanja in dela prebivalcev vseh skupin. V okviru tematskega področja večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin je definirana potreba po večjem vključevanju prebivalcev v pridobivanje neformalnih in priložnostnih znanj, nadgradnja obstoječih storitev na področju medgeneracijskega sodelovanja in neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin, pomembna je krepitev partnerstev za izboljšanje socialnega kapitala območja, ukrep za te vsebine pa je spodbujanje socialnega podjetništva. Varstvo okolja in ohranjanje narave so nove vsebine, ki območju LAS zagotavljajo trajnost in povečanje ugleda. V tem sklopu želimo izboljšati stanje okolja in zagotoviti večjo ozaveščenost prebivalcev o pomenu varovanja okolja, zagotoviti učinkovito trajnostno upravljanje območij in jih vključiti v turistično, rekreacijsko in izobraževalno ponudbo območja.

Razvojna vizija LAS, ki povzema vsa tematska področja, se glasi »LAS Srce Slovenije - z razvojem ljudi ustvarjamo prostor priložnosti za turizem, zdravje in dobro počutje«. Opredelili smo dva splošna in 16 posebnih ciljev z opredeljenimi kazalniki ter nabor ukrepov, pri izvajanju katerih bodo sodelovale različne strokovne institucije. V strategiji smo opredelili intervencijsko logiko, ki je osnova za vrednotenje ustreznosti, uspešnosti, učinkovitosti in vpliva SLR na območje LAS. To bomo dosegli z učinkovitim spodbujanjem participacije vseh članov LAS, komuniciranjem na vseh nivojih (med člani LAS, z lokalnimi prebivalci oz. deležniki, pristojnimi ministrstvi in organi idr.), uveljavljanjem in nadzorom kakovosti proizvodov in storitev ter uveljavljanjem poslovnih procesov in standardizacije v poslovanje deležnikov.

5. Opredelitev območja in prebivalstva zajetega v SLR

5.1. Splošne geografske značilnosti območja LAS

5.1.1. Območje in poselitev

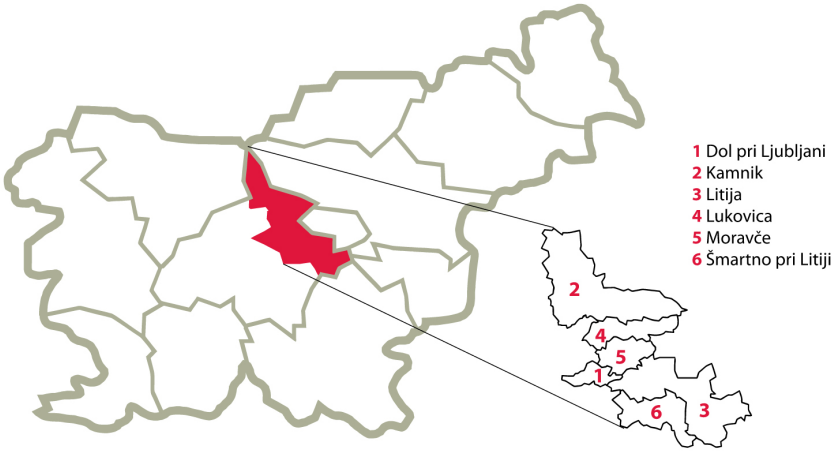

Lokalna akcijska skupina Srce Slovenije obsega zaokroženo geografsko območje 6 občin: Dol pri Ljubljani, Kamnik, Litija, Lukovica, Moravče in Šmartno pri Litiji. Gre za območje v samem središču Slovenije, kjer se nahaja tudi Geometrično središče Slovenije, v neposrednem zaledju prestolnice. Območje je pokrajinsko zelo pestro, saj obsega tri večje naravnogeografske mezoregije: Savska ravan (del občin Kamnik in Dol pri Ljubljani), Posavsko hribovje (občine Lukovica, Moravče, Litija, Šmartno pri Litiji, del občine Dol pri Ljubljani) in Kamniško Savinjske Alpe (severni del občine Kamnik).

Največji vodotok območja predstavlja reka Sava, proti kateri se zlivajo skoraj vsi vodni površinski in podzemski tokovi tega območja. Številni vodotoki (Sava, Kamniška Bistrica, Pšata, itd.) pogosto poplavljajo, zato so v bližini naselij in v območju kmetijskih površin večino mameliorirani.

Prevladujoč tip pokrajine so alpska hribovja, manj je alpskih ravnin, le na skrajnem severu se nahaja tudi tip alpskega visokogorja.

Večji del območja, z izjemo gorskega sveta Kamniških Alp, ima zmerno celinsko podnebje osrednje Slovenije s povprečno temperaturo od -2 do 0º C v januarju in od 18 do 20º C v juliju ter povprečno letno temperaturo od 8 do 10 °C. Povprečna letna višina padavin znaša med 1.200 in 1.400 mm na osrednjem in vzhodnem delu območja, medtem ko na severnem in zahodnem delu povprečno pade od 1.400 do 1.800 mm padavin. Za kotlinske in dolinske predele območja je značilna toplotna inverzija s spremljajočo meglo, ki traja v povprečju 120 dni na leto in zasneženost, ki traja v povprečju 55-65 dni letno.

Vse občine, razen Litije, se nahajajo v Osrednjeslovenski statistični regiji (Zahodna kohezijska regija), občina Litija pa v Zasavski statistični regiji (Vzhodna kohezijska regija). Površina LAS znaša 751,5 km^2, kar predstavlja 3,7 odstotka površine Slovenije. Največja občina v LAS je Kamnik, ki ima površino 265,6 km^2, kar predstavlja 35,3 odstotkov površine LAS. Najmanjša je občina Dol pri Ljubljani, ki z 33,3 km^2 predstavlja 4,4 odstotkov površine LAS.

Za območje je značilen ruralni značaj, saj ima le eno naselje več kot 10.000 prebivalcev (Kamnik), poleg tega pa ima samo še eno naselje nad 5.000 prebivalcev (Litija). Vseh ostalih 395 naselij ima manj kot 5.000 prebivalcev, večina celo manj kot 1.000.

Tabela 1: Občine po površini in številu naselij (1. 1. 2015; SURS)

Občina	Površina (km^2)	Delež občine v površini LAS (%)	Število naselij
Dol pri Ljubljani	33,3	4,4	19
Kamnik	265,6	35,3	102
Litija	221,4	29,5	107
Lukovica	74,9	10,0	66
Moravče	61,4	8,2	49
Šmartno pri Litiji	94,9	12,6	54
SKUPAJ	**751,5**	**100**	**397**

5.1.2. Urbana območja

Na območju LAS se nahajajo naslednja urbana območja: Kamnik (somestje), Litija (medobčinsko središče), Dol pri Ljubljani, Lukovica, Moravče (funkcionalna urbana območja), Dolsko, Krašnja, Mekinje, Šentvid pri Lukovici, Šmartno pri Litiji, Videm (druga urbana območja). Urbana območja so v prostoru ustrezno umeščena, saj za lokalne prebivalce predstavljajo povezovalna središča.

Skupna značilnost večine navedenih urbanih naselij z izjemo največjih je **nezadostna oziroma pomanjkljiva javna infrastruktura**, ki zadovoljuje vsakodnevne potrebe prebivalcev (npr. pošta, sedež/izpostava lokalne skupnosti, varstvo starejših – dom za starejše oz. varstveni center, izobraževalna infrastruktura - šola oz. vrtec, ljudska univerza, zdravstvena infrastruktura – zdravstvena ambulanta, socialna infrastruktura - knjižnica, izpostava CSD, športno-rekreativna infrastruktura – športno igrišče oz. dvorana, kulturno-družbena infrastruktura – kulturni dom, medgeneracijsko središče ipd.). Skupna značilnost vseh navedenih urbanih naselij je **pomanjkanje razvitih vsebin**, ki omogočajo participacijo, povezovanje in sodelovanje lokalnih akterjev. Prav tako je značilna večinoma premajhna proaktivnost deležnikov in s tem njihova **majhna družbena moč** znotraj delovanja v urbanih območjih.

Navedeno – pomanjkljiva javna infrastruktura in pomanjkanje razvitih vsebin – je tudi značilnost večine podeželskih naselij, ki zaradi svoje oddaljenosti in perifernosti celo zaostajajo za urbanimi območji (vir: podatki občin, OPN-ji občin, RCSS).

5.1.3. Stanje okolja, območja Natura 2000 in gozdnatost

Za območje LAS je značilna **dobra ohranjenost okolja in naravnih danosti** (gozd, voda, zemlja, zrak), kar je povezano s pretežno ruralnim značajem območja, pretežno manjšimi gospodarskimi enotami in pretežno ekstenzivnim kmetijstvom, ki ne obremenjujejo okolja v takšni meri, ter vse večjo osveščenostjo prebivalstva o nujnosti varovanja narave in okolja. Po drugi strani se **okoljsko naravnane informacije** ne podajajo na sistematičen način in na vseh obstoječih informacijskih točkah. Lastniki lokacij z biotsko in krajinsko pestrostjo premalo poznajo in komunicirajo pomen in vrednost lokacij. Vrednotenje pomena in vrednosti lokacij z biotsko in krajinsko pestrostjo strokovnjaki ne izvajajo v sodelovanju z lastniki/upravljavci. Strokovna znanja obstoječih strokovnih institucij s področja varovanja okolja in narave se premalo uporabljajo v praksi. Značilno je tudi nepoznavanje pomena in vrednosti socialnih funkcij gozda za razvoj podeželja (vir: RCSS).

Dobrih 11.268 ha znaša skupna površina območij, ki so opredeljena kot ekološko pomembna območja, določena z Uredbo o posebnih varstvenih območjih – **Natura 2000**. Posamezne občine imajo zelo različne površine teh območij. Največ jih ima občina Kamnik (dobrih 8.300 ha), zelo malo teh območij imata občini Lukovica in Šmartno pri Litiji. Glede na površino območij Nature 2000 v občini je relativno največ teh območij v občini Kamnik (dobrih 31 odstotkov), najmanj pa v občinah Litija (2,8

odstotka), Lukovica (1,1 odstotka) in Šmartno pri Litiji (2,3 odstotka). Na območju se nahajajo tudi **druga območja posebne krajinske vrednosti** (zavarovana območja, naravne vrednote, ekološko pomembna območja, ki so navedena v Prilogi 7 – vir: Naravovarstveni atlas). Na splošno velja, da so omenjena območja premalo prepoznana kot turistična priložnost, ampak se jih večinoma dojema kot razvojno oviro.

Na območju LAS gozd pokriva dobrih 42.650 ha oziroma povprečno 59,9 odstotkov površine. V posameznih občinah je **gozdnatost** še precej višja, v občini Litija tako znaša dobrih 73 odstotkov, več kot 60 odstotkov površine gozd pokriva še v občinah Kamnik, Lukovica in Šmartno pri Litiji.

Tabela 2: Območja Natura 2000 po občinah (2013, Zavod RS za varstvo narave)

Občina	Površina Natura 2000 (ha)	Delež v občini (%)
Dol pri Ljubljani	760	22,9
Kamnik	8.378	31,5
Litija	610	2,8
Lukovica	80	1,1
Moravče	1.222	19,9
Šmartno pri Litiji	218	2,3
SKUPAJ/POVPREČNO	**11.268**	**13,4**

Tabela 3: Površina in delež gozda po občinah (2012, Zavod za gozdove Slovenije)

Občina	Površina gozda (ha)	Gozdnatost (%)
Dol pri Ljubljani	1.478	44,4
Kamnik	16.987	64,1
Litija	10.349	73,4
Lukovica	4.536	60,5
Moravče	3.253	53,0
Šmartno pri Litiji	6.054	63,8
SKUPAJ/POVPREČNO	**42.657**	**59,9**

Seznam naravovarstvenih pomembnih območij na območju LAS se nahaja v Prilogi 7.

5.2. Gospodarski položaj območja LAS

5.2.1. Osnovni podatki o gospodarstvu

Skupni prihodki vseh gospodarskih družb s sedežem na območju LAS so po podatkih iz leta 2012 znašali 1 milijardo in 251 mio €. Najvišji so bili v občini Kamnik (čez 470 mio €) in Lukovica (čez 320 mio €). Najnižji prihodki so bili v občini Moravče (pod 45 mio €).

Po koeficientu razvitosti je bila najvišje uvrščena občina Dol pri Ljubljani (12. mesto), najnižje pa občina Šmartno pri Litiji (59. mesto).

Tabela 4: Skupni prihodki gospodarskih družb in koeficient razvitosti po občinah (2012, 2011; Zlati kamen)

Občina	Skupen prihodek (v EUR)	Razvitost	Uvrstitev po razvitosti v SLO
Dol pri Ljubljani	180.238.731	1,24	12

Kamnik	470.199.700	1,21	19
Litija	170.347.080	1,16	35
Lukovica	323.487.530	1,13	45
Moravče	44.505.557	1,16	35
Šmartno pri Litiji	62.727.691	1,11	59
SKUPAJ	**1.251.506.289**	/	/

Skupno število podjetij na območju LAS v letu 2013 je bilo 4.067, kar v povprečju pomeni dobrih 56 podjetij na 1000 prebivalcev. Največ podjetij je bilo v večjih občinah, relativno največ (na 1000 prebivalcev) v občinah Dol pri Ljubljani (71) in Kamnik (69) in najmanj v občinah Moravče (44) in Šmartno pri Litiji (47).

Prirast podjetij (razlika med novimi vpisi in izbrisi v oziroma iz registra) je na območju **pozitiven** (134), najvišji prirast podjetij je bil v občinah Kamnik in Dol pri Ljubljani, relativno (na 1000 prebivalcev) pa v občini Dol pri Ljubljani (4,33). V vseh občinah je bil prirast podjetij pozitiven.

Tabela 5: Podjetja in prirast podjetij – aktivni gospodarski subjekti s sedežem v občini (2013; Zlati kamen)

Občina	Število podjetij	Število podjetij/1000 preb.	Prirast podjetij	Prirast podjetij/1000 preb.
Dol pri Ljubljani	412	71	25	4,33
Kamnik	2.014	69	64	2,18
Litija	859	57	14	0,93
Lukovica	297	53	3	0,53
Moravče	230	44	14	2,71
Šmartno pri Litiji	255	47	14	2,56
SKUPAJ/POVPREČNO	**4.067**	**56,83**	**134**	**2,21**

Prirast podjetij: Razlika med novimi vpisi in izbrisi gospodarskih subjektov v oziroma iz registra.

Dodana vrednost vseh aktivnih gospodarskih subjektov na območju je leta 2012 znašala dobrih 271 mio €, tu izstopa zlasti občina Kamnik (čez 115 mio €), najnižja je bila v občini Moravče (dobrih 12 mio €). Dodana vrednost na prebivalca je bila najvišja v občini Lukovica (dobrih 10.100 €), najnižja pa v občini Moravče (dobrih 2.300 €).

V vseh aktivnih gospodarskih subjektih na območju je bilo istega leta zaposlenih 7.951 ljudi, največ v Kamniku in Litiji.

Tabela 6: Dodana vrednost in zaposleni v aktivnih gospodarskih subjektih s sedežem v občini (2012/2013; Zlati kamen)

Občina	Dodana vrednost (€)	Dodana vrednost/preb.	Število zaposlenih
Dol pri Ljubljani	28.670.575	5.198	669
Kamnik	115.543.165	3.981	3.747
Litija	43.666.659	2.926	1.510
Lukovica	55.100.912	10.103	1.135

Moravče	12.003.354	2.357	374
Šmartno pri Litiji	16.274.280	2.974	516
SKUPAJ/POVPREČNO	**271.258.945**	**4.589,83**	**7.951**

Med pravnimi oblikami vseh registriranih subjektov na območju LAS **prevladujejo samostojni podjetniki posamezniki** (s. p.), ki jih je 2.660, od tega največ v Kamniku in Litiji, sledijo družbe z omejeno odgovornostjo (1.535). Ostale pravne oblike so redkejše.

Za območje je značilna tudi odsotnost kulture **socialnega podjetništva**, saj je na območju samo 1 podjetje v občini Kamnik registrirano kot socialno podjetje (vir: AJPES).

Tabela 7: Pravne oblike vseh registriranih subjektov (AJPES 2015)

Občina	s. p.	d. o. o.	d. d.	d. n. o.	k. d.	Samozaposleni v kulturi	Javni zavod
Dol pri Ljubljani	252	174	2	8	1	6	2
Kamnik	1.208	862	9	17	6	24	18
Litija	593	289	3	8	2	11	10
Lukovica	211	89	0	4	2	3	1
Moravče	188	56	1	1	1	2	1
Šmartno pri Litiji	208	65	2	4	1	4	3
SKUPAJ	**2.660**	**1.535**	**17**	**42**	**13**	**50**	**35**

5.2.2. Trg dela in življenjski standard

Skupno število vseh delovno aktivnih prebivalcev na območju leta 2014 je bilo 27.134 oziroma povprečno 41 odstotkov vseh prebivalcev. Največ delovno aktivnih je bilo v večjih občinah Kamnik in Litija. Od vseh delovno aktivnih je bilo 3.104 (12,2 odstotkov) samozaposlenih oseb, ta delež se po občinah giblje med 10 in 14 odstotki, najvišji je bil v občinah Lukovica in Moravče.

Vseh delovnih mest na območju je bilo 15.266, spet največ v večjih občinah. To pomeni, da je bilo na območju **11.868 manj delovnih mest kot delovno aktivnih prebivalcev** in posledično so bile te osebe zaposlene izven meja obravnavanih občin. Ugotovimo lahko, da v povprečju manjka delovnih mest za dobrih 47 odstotkov delovno aktivnega prebivalstva, ki si mora zato delo najti zunaj občine svojega stalnega prebivališča. Največji manjko je v občini Moravče, najmanjši pa v občini Kamnik. Vse to povzroča zastoje na cesti in dnevno migracijo proti večjim centrom (predvsem Ljubljani).

Tabela 8: Delovna mesta v občini, delovno aktivni prebivalci in razlika (januar 2014; Zlati kamen)

Občina	Število delovnih mest v občini	Delovno aktivni preb.	Razlika delovna mesta/delovno aktivni preb.	Manjko delovnih mest v občini (% delovno aktivnega preb)
Dol pri Ljubljani	1.294	2.385	-1.091	45,75
Kamnik	7.464	11.878	-4.414	37,16
Litija	3.307	6.152	-2.845	46,25

Lukovica	1.290	2.374	-1.084	45,66
Moravče	841	2.214	-1.373	62,02
Šmartno pri Litiji	1.070	2.131	-1.061	49,79
SKUPAJ/POVPREČNO	**15.266**	**27.134**	**-11.868**	**47,77**

Razlika med številom delovnih mest in delovno aktivnim prebivalstvom v občini. Negativna vrednost pomeni, da je več prebivalcev zaposlenih zunaj občine.

Tabela 9: Delež delovno aktivnih od skupnega števila prebivalcev občine in delež samozaposlenih od vseh delovno aktivnih prebivalcev v občini (januar 2014; Zlati kamen)

Občina	% delovno aktivnih od vseh preb.	Samozaposleni	% samozaposlenih od vseh delovno aktivnih
Dol pri Ljubljani	41	242	10
Kamnik	40	1.261	11
Litija	41	703	11
Lukovica	42	322	14
Moravče	43	302	14
Šmartno pri Litiji	39	274	13
SKUPAJ/POVPREČNO	**41**	**3.104**	**12,2**

Januarja 2014 je bilo skupno število registriranih brezposelnih oseb 3.420 in povprečna stopnja registrirane brezposelnosti na območju 10,55 odstotkov, najvišja je bila v občinah Litija in Šmartno pri Litiji. Najnižjo stopnjo brezposelnosti sta imeli občini Lukovica in Moravče.

Povprečna bruto mesečna plača na območju junija 2014 je bila 1.399,33 € (Slovenija 1.540,25 €) in povprečna neto mesečna plača 928,78 € (Slovenija 1.005,41 €). Najvišje plače so bile v občini Dol pri Ljubljani in Lukovica (edini občini, kjer povprečna neto plača presega 1.000 €), najnižje pa v Šmartnem pri Litiji.

Povprečni bruto letni prejemek na prebivalca na območju je znašal 9.499 €, nad slovenskim povprečjem je bil v občinah Dol pri Ljubljani in Kamnik, najnižji pa je bil v občini Šmartno pri Litiji.

Tabela 10: Bruto in neto plače ter bruto letni prejemek na prebivalca (junij 2014/2012; Zlati kamen)

Občina	Bruto plača (€)	Neto plača (€)	Bruto letni prejemek na preb (€)	Indeks
Dol pri Ljubljani	1.625,09	1.063,59	10.981	114
Kamnik	1.327,97	888,66	9.962	104
Litija	1.290,48	874,81	9.218	96
Lukovica	1.643,53	1.042,06	9.208	96
Moravče	1.342,98	902,68	9.252	96
Šmartno pri Litiji	1.165,90	800,89	8.373	87
POVPREČNO	**1.399,33**	**928,78**	**9.499**	

Povprečni bruto letni prejemek na prebivalca: Izračunan iz podatkov za dohodnino.

Za območje je na splošno značilna **nizka stopnja podjetniške kulture** ter **nizka stopnja inovativnosti in kreativnosti** v podjetništvu s posameznimi izjemami, ki predstavljajo primere dobre prakse na tem področju (npr. Razvojna vas Velika Preska, Zdravilni gaj Tunjice, Dežela kozolcev, Pustolovski park GEOSS idr. Prav tako na območju obstaja tradicija usposabljanja mladih s področja inovativnosti in podjetništva (nekoč podjetniški krožki v šolah, danes se izvaja preko Konzorcija šol in vrtcev Srca Slovenije; vir: RCSS, VEM točki Litija in Mengeš).

5.2.4. Kmetijstvo

Leta 2010 je bilo na območju skupaj 2.759 kmetijskih gospodarstev, največ v občinah Kamnik (770) in Litija (736), najmanj pa v občini Dol pri Ljubljani (155). Vseh kmetijskih zemljišč v uporabi je bilo 16.153 ha, zopet največ v občinah Kamnik in Litija (čez 4.000 ha). Ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev je znašala povprečno 4.382.000 EUR, najvišja je bila v občini Kamnik in Litija (preko 6,7 mio EUR), najnižja pa v občini Dol pri Ljubljani.

Tabela 11: Kmetijska gospodarstva po občinah (2010; SURS)

Občina	Število kmetijskih gospodarstev	Kmetijska zemljišča v uporabi (ha)	Ekonomska velikost (v 1000 €)
Dol pri Ljubljani	155	900	2.164
Kamnik	770	4.414	6.784
Litija	736	4.435	6.780
Lukovica	378	2.078	3.457
Moravče	363	2.108	3.296
Šmartno pri Litiji	357	2.218	3.811
SKUPAJ	**2.759**	**16.153**	**26.292**

Kar 1.638 oziroma 59,4 odstotkov vseh kmetijskih gospodarstev kmetuje izključno ali pretežno za lastno porabo, 230 (8,3 odstotkov) gospodarstev prideluje za prodajo neposredno potrošnikom in 891 (32,3 odstotkov) kmetijskih gospodarstev **prodaja preko posrednika** (največkrat preko zadruge).

Tabela 12: Namen kmetijske pridelave po kmetijskih gospodarstvih (2010; SURS)

Občina	Izključno za lastno porabo	Pretežno za lastno porabo	Prodajo neposredno potrošnikom	Prodaja preko posrednika
Dol pri Ljubljani	63	27	24	41
Kamnik	308	157	81	224
Litija	336	110	55	235
Lukovica	159	64	33	122
Moravče	161	69	21	112
Šmartno pri Litiji	157	27	16	157
SKUPAJ	**1.184**	**454**	**230**	**891**

Statistično pride do razlike v številu kmetijskih gospodarstev in namenu kmetijske pridelave že pri zajemu podatkov na SURS-u.

Od vseh kmetijskih zemljišč v uporabi so njive predstavljale 2.423 ha oz. 15 odstotkov, trajni travniki in pašniki 13.439 ha oz. 83 odstotkov in trajni nasadi 294 ha oz. 1,8 odstotkov.

Glede na tip kmetovanja se je največ kmetijskih gospodarstev ukvarjalo s specializirano rejo pašne živine (74 odstotkov), specializirano pridelavo poljščin (10 odstotkov), mešano rastlinsko pridelavo-živinoreja (8,4 odstotkov), ostalih tipov je bilo znatno manj (mešana živinoreja, specializirano gojenje trajnih nasadov, mešana rastlinska pridelava, specializirano vrtnarjenje). Na območju ni nobenega kmetijskega gospodarstva, ki bi se ukvarjalo z prašičerejo ali perutninarstvom.

Največ kmetijskih gospodarstev je bilo v velikostnem razredu 2-5 ha (35 odstotkov), sledi razred 5-10 ha (34,5 odstotkov), razred 0-2 ha (17 odstotkov), najmanj kmetijskih gospodarstev pa je bilo v velikostnem razredu nad 10 ha (9,5 odstotkov).

Na območju je bilo po zadnjih dostopnih podatkih skupaj 166 **kmetijskih gospodarstev z registrirano dopolnilno dejavnostjo oziroma 6 odstotkov vseh kmetijskih gospodarstev**. Največ jih je v občinah Kamnik, Litija in Lukovica.

Tabela 13: Dopolnilne dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih po občinah (16.10.2015; AJPES)

Občina	Število kmetijskih gospodarstev z registrirano dopolnilno dejavnostjo	Oblike dopolnilnih dejavnosti (glavna dejavnost)
Dol pri Ljubljani	6	- razmnoževanje rastlin, - predelava sadja in zelenjave, - turistične kmetije s sobami, - nabiranje gozdnih dobrin, - proizvodnja električne energije, - proizvodnja prehrambenih izdelkov
Kamnik	58	- izobraževanje, izpopolnjevanje in usposabljanje, - stavbno mizarstvo in tesarstvo, - dejavnosti za prosti čas, - proizvodnja kruha, svežega peciva in slaščic, - razmnoževanje rastlin, - žaganje, skobljanje in impregnacija lesa, - mlekarstvo in sirarstvo, - storitve za rastlinsko pridelavo, - predelava in konzerviranje sadja in zelenjave, - proizvodnja izdelkov iz lesa, plute, slame, protja, - čiščenje cest idr. čiščenje, - turistične kmetije s sobami / brez sob, - rezervacije in druge s potovanji povezane dejavnosti, - proizvodnja električne energije v HE, - proizvodnja lesene embalaže, - druga proizvodnja električne energije,

		- sečnja, - storitve za gozdarstvo, - storitve za živinorejo, - zbiranje in odvoz nenevarnih odpadkov
Litija	36	- čiščenje cest idr. čiščenje, - žaganje, skobljanje in impregnacija lesa, - stavbno mizarstvo in tesarstvo, - sečnja, - mešano kmetijstvo, - reja drugih živali, - storitve za rastlinsko pridelavo, - mlekarstvo in sirarstvo, - proizvodnja drugih organskih osnovnih kemikalij, - druga proizvodnja električne energije, - proizvodnja izdelkov iz lesa, plute, slame, protja, - turistične kmetije brez sob, - proizvodnja mesa, - gojenje začimb, aromatičnih in zdravilnih rastlin, - pridelava cvetja idr. enoletnih rastlin
Lukovica	32	- storitve za rastlinsko pridelavo, - proizvodnja mesa, - reja perutnine, - druga proizvodnja električne energije, - proizvodnja kruha, svežega peciva in slaščic, - žaganje, skobljanje in impregnacija lesa, - ravnanje z nenevarnimi odpadki, - proizvodnja električne energije v TE, JE - predelava in konzerviranje sadja in zelenjave, - sečnja, - proizvodnja izdelkov iz lesa, plute, slame, protja, - proizvodnja mesnih izdelkov, - stavbno mizarstvo in tesarstvo, - čiščenje cest idr. čiščenje
Moravče	11	- druga proizvodnja električne energije, - turistične kmetije brez sob, - storitve za rastlinsko pridelavo, - stavbno mizarstvo in tesarstvo,

		- sečnja, - proizvodnja mesnih izdelkov, - mlekarstvo in sirarstvo
Šmartno pri Litiji	23	- gojenje začimb, aromatičnih in zdravilnih rastlin, - čiščenje cest idr. čiščenje, - proizvodnja kruha, svežega peciva in slaščic, - proizvodnja žganih pijač, - turistične kmetije s sobami / brez sob, - proizvodnja drugih prehrambenih izdelkov (čebelarstvo), - postavljanje ostrešij in krovska dela, - cestni tovorni promet, - proizvodnja lesene embalaže, - storitve za rastlinsko pridelavo, - proizvodnja mesnih izdelkov, - predelava in konzerviranje sadja in zelenjave, - predelava čaja in kave, - žaganje, skobljanje in impregnacija lesa, - gojenje sladkovodnih organizmov, - storitve za gozdarstvo, - proizvodnja električne energije v HE
SKUPAJ	**166**	

Na območju LAS že od leta 2010 deluje **mreža za lokalno samooskrbo s hrano**, ki jo izvaja zadruga za razvoj podeželja Jarina. V mrežo vključuje lokalne pridelovalce hrane in kupce (javne institucije – šole, vrtci, domovi za starejše). Do sedaj je bilo skupaj dobavljeno okoli 200 ton hrane, oskrbljenih je bilo preko 70 javnih izobraževalnih zavodov in domov za starejše, lokalno hrano je dobavljalo okoli 100 dobaviteljev. V letu 2014 je bilo dobavljeno 48 ton hrane, v letu 2015 pa dobrih 59 ton. Zadruga Jarina si prizadeva za vzpostavljanje novih partnerstev tako s pridelovalci (za širjenje pestrosti in količine ponudbe lokalne hrane) kot kupci (za večanje količin odkupa lokalne hrane) z namenom širitve mreže za lokalno samooskrbo, prav tako pa za dobavo lokalne hrane fizičnim osebam preko razvoja novih storitev. Ob tem se srečuje s težavami, kot so slabo zasledovanje potreb trga s strani pridelovalcev kmetijskih pridelkov in zato neusklajenost med povpraševanjem in ponudbo, težko doseganje konkurenčnih cen pri prodaji lokalnih proizvodov zaradi cenejših veletrgovcev, problem je tudi, da le majhen delež kmetijskih gospodarstev proizvaja tržne viške (vir: Zadruga za razvoj podeželja Jarina).

5.2.5. Turizem

Na območju je bilo februarja 2015 skupaj **263 turističnih sob s 793 ležišči**, največ v občini Kamnik (skoraj 84 odstotkov vseh ležišč), medtem ko v občini Moravče teh kapacitet ni bilo.

Tabela 14: Prenočitvene zmogljivosti po občinah (februar 2015; SURS)

Občina	Število sob	Število ležišč

Dol pri Ljubljani	6	14
Kamnik	215	666
Litija	12	25
Lukovica	26	76
Moravče	-	-
Šmartno pri Litiji	4	12
SKUPAJ	**263**	**793**

Opomba: podatki zajemajo turistične nastanitvene objekte, ki razpolagajo z vsaj 10 stalnimi ležišči.

Povprečna zasedenost ležišč na območju je **zelo nizka** (okoli 11 odstotna), k čemur prispevata nizek delež hotelskih ležišč in večji delež drugih sekundarnih nastanitvenih objektov. Primanjkuje kakovostnih majhnih ponudnikov (penzionov, zasebnih sob, turističnih kmetij), prav tako so redki primeri dobre prakse – v pomenu kakovosti ponudbe in storitve (vir: Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011-2018).

Vseh prihodov turistov na območje v letu 2014 je bilo 20.229, od tega dobrih 55 odstotkov tujih. Vseh prenočitev turistov na območju je bilo 54.140, od tega dobrih 62 odstotkov tujih, največ v občini Kamnik (dobrih 98 odstotkov vseh prenočitev na območju).

Tabela 15: Prihodi in prenočitve turistov po občinah (januar-december 2014; SURS, podatki občin)

Občina	Število prihodov		Število prenočitev	
	Skupaj	Tuji	Skupaj	Tuji
Dol pri Ljubljani	**-**	**-**	**-**	**-**
Kamnik	19.975	11.151	53.428	33.514
Litija	254	156	712	455
Lukovica	2.070	-	2.470	**-**
Moravče	**-**	**-**	**-**	**-**
Šmartno pri Litiji	**-**	**-**	**-**	**-**
SKUPAJ	**20.229**	**11.307**	**54.140**	**33.969**

Opomba: V drugih občinah podatki niso na voljo oziroma so zaščiteni.

Povprečna doba bivanja na širšem območju Srca Slovenije je leta 2010 znašala 2,34 dneva, kar je precej **pod slovenskim povprečjem** (3,1 dneva). Na območju je veliko število dnevnih obiskovalcev (izletnikov), vendar številke niso znane, saj se ta segment ne meri.

Ker manjka upravljanih atrakcij (kjer se beleži obisk in pobira vstopnina), je tudi **finančni učinek na območju majhen**, a ni ovrednoten (vir: Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011-2018).

Tabela 16: 4 največji turistični ponudniki (2014; AJPES)

Ponudnik	Občina	Letni promet (€)	Število zaposlenih
Arboretum Volčji potok	Kamnik	4.601.435	85
Terme Snovik – Kamnik d . o. o.	Kamnik	2.038.545	27,86
Velika planina d. o. o.	Kamnik	508.081	11,17

Gostilna pri planinskem orlu	Kamnik	519.335	4
SKUPAJ		**7.667.396**	**128,03**

Opomba: Ocena največjih turističnih ponudnikov je subjektivna ocena Razvojnega centra Srca Slovenije.

Skupaj so 4 največji turistični ponudniki leta 2014 ustvarili 7.667.396 € prometa in imelo zaposlenih v povprečju 128,03 ljudi.

Na območju deluje okoli **15 turističnih društev** ter več ostalih društev, aktivnih na področju turizma, ki sodelujejo zlasti pri izvedbi lokalnih dogodkov, večina pa je aktivnih tudi v mreži turističnih ponudnikov Srca Slovenije.

Tabela 17: Turistična društva in večji turistični ponudniki po občinah (Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011-2018)

OBČINA	AKTIVNA DRUŠTVA NA PODROČJU TURIZMA	VEČJI TURISTIČNI PONUDNIKI
DOL PRI LJUBLJANI	TD Dol pri Ljubljani, TD Dolsko, TD Senožeti	•LB&T Vegov Hram d. o. o. •Turistična kmetija Pr' Krač
KAMNIK	TD Tuhinjska dolina, TD Gora Sv. Miklavž, TD Kamn'k, TD Kamniška Bistrica, TD Motnik, TD Volčji Potok	•Terme Snovik •Velika planina •Hotel Malograjski dvor •Naravni zdravilni gaj Tunjice •Arboretum Volčji Potok •Hostel Pod skalo •Gostilna pri Orlu •Gostilna Repnik
LITIJA	TD Litija, TD Polšnik, Društvo za razvoj in varovanje GEOSS-a, Društvo za varovanje Sitarjevca, ŠD Dole pri Litiji, Društvo za razvoj podeželja LAZ, Društvo podeželskih žena in deklet Polšnik	•Pustolovski park GEOSS •Družinsko gledališče Kolenc •Kmetija Brinovec •Konjeništvo Klinc •Gostišče Kimovec •Gostilna Berdajs •Izletniška kmetija Krjan •Kmetija Paternoster •Izletniška kmetija Lavrič •Center za zunanjo ureditev
LUKOVICA	Turistično olepševalno društvo Brdo-Lukovica, TD Preserje pri Lukovici, TD Gradišče, TD Sveti Vid, Društvo podeželskih žena Lukovica (v okviru Turistične zveze Občine Lukovica)	•Gostišče Pri čebelici •Čebelarska zveza Slovenije •Vitasan d. o. o. – Hotel Trojane •GP Trojane d. o. o. •Dvorec Rus •RCU d.o.o. •Gostilna in pizzerija Furman •Gostilna Pri Bevcu
MORAVČE	TD Moravče, Društvo rokodelcev Moravške doline, Športno kulturno turistično društvo Bicikl, Čebelarsko društvo Moravče	•Grad Tuštanj •Gostilna Frfrav •Gostilna Peterka •Gostilna Urankar •Kmetija Pri Mežnarju
ŠMARTNO PRI LITIJI	Društvo za razvoj podeželja LAZ, Vinogradniško društvo ŠTUC, ŠD Javor, ŠD Dolina,	•Čebelarstvo Vozelj in Dremelj •Gostilna Maček •Gostilna Pustov mlin

	Javni zavod Bogenšperk	•Gostilna Pri Rozi •Izletniška kmetija Blaj •Izletniška kmetija Na hribčku •Eko domačija Vovk

Razvojni center Srca Slovenije je vzpostavil **mrežo turističnih ponudnikov Srca Slovenije**, ki jo sestavlja okoli 120 ponudnikov, vključenih na spletni portal Srca Slovenije – sklop turizem (http://www.srce-slovenije.si/turizem).

V sodelovanju s turističnimi ponudniki in strokovnjaki s področja turizma so bili v zadnjih letih oblikovani različni **turistični produkti** (npr. karavaning, kolesarjenje, jahanje, pohodništvo, wellness, rokodelstvo, rekreacija itd.) in **programi** (npr. Po zdravje v Srce Slovenije, S krpljami po Veliki planini, Pustolovščine med drevesnimi krošnjami, Kulinarična doživetja v Srcu Slovenije, Dogodivščine v Oglarski deželi itd.). Na področju razvitosti produktov so zaostanki tako na infrastrukturnem področju (npr. označitev in ureditev tematskih poti, informacijskih točk itd.) kot tudi na vsebinskem področju (inovativnost pri oblikovanju programov, vključevanje zgodb, omejen obseg trženja itd.). S strani Razvojnega centra Srca Slovenije so bili vzpostavljeni tudi **standardi kakovosti** za turistične produkte in programe Srca Slovenije, ki pa se še ne uporabljajo v praksi (vir: RCSS).

Tabela 18: Pregled ključne športne infrastrukture in prireditev po občinah (Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011-2018; spletne strani občin; Utrip prireditev v Srcu Slovenije 2015)

Občina	Objekti športne infrastrukture	Prireditve
DOL PRI LJUBLJANI	•Športno rekreacijski center Korant •Trim steza v Dolu •Malo nogometno igrišče na Vidmu •Vegova pot •PZA Pr' Krač	•Spomladanski sejem •Poletni sejem •Jesenski sejem •Martinovanje •Novoletni tek
KAMNIK	•Plavanje (terme Snovik, letni olimpijski bazen v Kamniku, zaprti bazen v centru CIRIUS) •Drsanje (pozimi na Glavnem trgu) •Smučanje in sankanje (Velika planina) •Golf Arboretum Volčji Potok •Plezalna stena v Domu kulture Kamnik •Kegljišče •Športna dvorana pri OŠ Frana Albrehta •Stadion (nogomet, tek) •Tenis •Športna igrišča •Ribištvo •PZA piknik prostor Pri Jurju •PZA Snovik	•Dnevi narodnih noš •Kamfest (poletni festival) •Veronikin festival •Tek na Grintovec (lokalni teki) •Drsališče na Glavnem trgu •Lutkovni festival Zmajev repek •Etnološke prireditve v Snoviku •Velikonočni sejem v Tuhinjski dolini •Prireditve na Veliki planini •Številne prireditve v organizaciji lokalnih turističnih društev
LITIJA	•Pustolovski park GEOSS •Športna dvorana Litija •Teniška igrišča v Litiji, Jevnici, na Savi	•Številni pohodi in teki: Pohod od Litije do Čateža, Pohod od cerkvice do cerkvice, Pohod po oglarski poti,

	•Ribiški dom Litija •Konjeniški klub Litija •Nogometno igrišče v Litiji, Kresnicah in Jevnici •Smučišče na Dolah pri Litiji •Konjeniški center v Moravčah pri Gabrovki •Manjši ranč z jahalno šolo na Bregu pri Litiji •Balinanje v Jevnici •Ribiški bajer v Ribčah in Jevnici •Lokostrelski poligon v Jevnici •Odbojkarsko igrišče v Jevnici •PZA eko kmetija Pr' Lavrič •PZA Domačija Paternoster •PZA Tenis klub AS	Pohod po obronkih Jablaniške doline, Prvomajski pohod na Sitarjevec, Pohod na GEOSS, Arheološki pohod na Vačah, Pohod med vinogradi v Gabrovki, Po obrobju moravške in gabrovške doline, Pohod na Tisje, Tek na Petelinjek, Pohod po čebelarski poti, Nočni pohod na Gradišče pri Litiji, Litijski tek •Etnološke in kulturne prireditve: Pustni karneval, Gabrovka – tu sem doma, Andrejev sejem, Podeželje v prazničnem mestu, Oglarska dežela, Vaški dan, Kulturni praznik na GEOSSU, Dan slovenske zastave, Poletna muzejska noč, Festival slovo poletju, festival Zarjavele trobente, Tačkov festival, Dan jagod in špargljev na Bregu •Osrednja občinska prireditev ob občinskem prazniku in dnevu državnosti
LUKOVICA	•RCU rekreacijski center (in-line hokej, savne, tenis, nogomet) •Športna igrišča (Trojane, Blagovica, Rafolče, Šentvid pri Lukovici, Brdo pri Lukovici ...) •Športni park Čelešnk •Balinišča •Pot ob Gradiškem jezeru •Evropska pešpot •Rokovnjaška planinska pot •Nogometno igrišče •Odbojkarsko igrišče •Proga za spust z gorskimi kolesi	•Vidov sejem •Lukov sejem, Vidov večer •Peregrinov sejem •Šraufov spominski pohod •Tek in pohod za krof •Pred prvomajski in novoletni koncert Godbe Lukovica •Tek okrog Gradiškega jezera •Prireditve ob občinskem prazniku (4. september) •Prireditve ob državnih praznikih (kulturni praznik, dan državnosti, dan samostojnosti in enotnosti) •Letni folklorni koncert •Pustna povorka s tekmovanjem za "NAJ PUSTNI KROF" •Tradicionalni pohod okoli Gradiškega jezera ob materinskem dnevu •Tradicionalni prvomajski nastopi po občini •Otroški "bolšji" sejem
MORAVČE	•Nogometno igrišče •Skakalnice •Taborniški prostor •Učno – sprehajalna pot Rača	•Pohod po nagelj na Limbarsko goro •Prvomajsko srečanje v Tuštanju •Kmečki praznik •Moravška noč
ŠMARTNO PRI LITIJI	•Športna dvorana Pungrt z bazenom in plezalno steno •Nogometno igrišče •Trim steza Bogenšperk •Športno rekreacijski center Reka v Cerovici •Športno rekreacijski center v Veliki	•Številni pohodi: Pohod od Litije do Čateža, Pohod po obronkih Jablaniške doline, Pohod med vinogradi, Pohod po čebelarski učni poti, Nočni pohod na Gradišče pri Litiji, Prvomajsko srečanje na Javorju, Pohod na Tisje

	Štangi •PZA Pri Rozi	•Etnološke in kulturne prireditve: Valvasorjev dan, Valvasorjevi grafični dnevi, Valvasorjeve viteške igre, zeliščarske delavnice, Noč čarovnic na gradu Bogenšperk, Martinov sejem •Letni koncerti društev (Zvon, Tamburaški orkester, Folklorna skupina Javorje …) •Prireditve ob občinskem prazniku

Na območju je množica manjših **prireditev** na ravni posameznih občin, ki predstavljajo v večji meri le popestritev dogajanja za domačine, ne pomenijo pa še motiva za obisk od drugod v Sloveniji. Ob tem je nekaj tudi v slovenskem okviru bolj prepoznanih prireditev (npr. Dnevi narodnih noš in Kamfest v Kamniku, pohod od Litije do Čateža, pohod od cerkvice do cerkvice v Litiji, pohod Po nagelj na Limbarsko goro v Moravčah, pohod po obronkih Jablaniške doline v Šmartnem pri Litiji idr.). Prireditve so vsako leto zbrane in objavljene v knjižici Utrip prireditev v Srcu Slovenije in na spletni strani Srca Slovenije, za leto 2016 je tako predstavljenih kar 420 različnih prireditev in dogodkov, ki jih organizira 160 društev in drugih organizacij (vir: RCSS in Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011-2018).

Za območje je značilna raznolika in bogata **kulturna dediščina**, tako snovna kot nesnovna. Vendar je celotna ponudba še v veliki meri nepovezana in ni vključena v celostna doživetja. Seznam najpomembnejše kulturne dediščine se nahaja v prilogi (vir: Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011-2018). Pred leti je bil razvit turistični produkt Trkamo na vrata dediščine, ki je pomenil začetek bolj sistematičnega razvoja zlasti nesnovne kulturne dediščine, katere nosilci so rokodelci Srca Slovenije.

Skupna značilnost je, da so rokodelci in tudi ostali deležniki na podeželju večinoma premalo prokativni, zato je bila ustanovljena **Mreža rokodelcev Srca Slovenije**, ki povezuje tradicionalna rokodelska znanja s sodobnimi podjetniškimi pristopi. Hkrati spodbuja k večji kakovosti rokodelskih izdelkov in njihovi širši promociji, prenosu znanj na mlajše generacije in k učinkovitejšemu skupnemu trženju doma in po svetu. Ustanovno listino je na Geometričnem središču Slovenije aprila 2014 podpisalo 40 organizacij in rokodelcev iz celotnega območja. Mreža rokodelcev Srca Slovenije ima trenutno 67 članov. **Konzorcij rokodelskih centrov Slovenije** je bil ustanovljen v letu 2014 z namenom sooblikovanja pravnih temeljev statusa rokodelcev v Sloveniji. S svojimi aktivnostmi spodbuja tudi k večji kakovosti rokodelskih izdelkov, k njihovi širši promociji in prenosu znanj na mlajše generacije. Rokodelski centri, ki so člani Konzorcija rokodelskih centrov Slovenije, povezujejo več kot 750 rokodelcev, od katerih je več kot 140 nosilcev certifikata Art&Craft (vir: RCSS).

Gostinska ponudba z vidika kakovosti in cenovnega vidika je zadovoljiva, vendar pa manjka kakovostne gostinske ponudbe, ki bi v večji meri izhajala iz avtentičnosti območja. Glede na dobro mrežo samooskrbe na območju v gostinskih objektih tega večinoma še ni mogoče čutiti. Lokalna in ekološko pridelana hrana ter lokalni izdelki še niso v zadostni meri vključeni v turistično ponudbo (vir: Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011-2018).

Pregled **turistične športne infrastrukture** kaže, da so elementi ponudbe, ki so turistično valorizirani (izkoriščeni za vključitev v turistični proizvod), relativno redki. Skoraj vsa športna infrastruktura je zgolj lokalnega pomena (trim steze, športna igrišča, parki itd.). Na voljo je več tematskih, gozdnih učnih, pohodniških in kolesarskih poti, vendar pa večinoma ne dosegajo prepoznavnosti, saj niso povezane v integralne turistične proizvode (vir: Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011-2018). Na območju LAS so vzpostavljene posamezne **točke za zdravje in dobro počutje** (npr. Zdravilni gaj Tunjice, Javorska energijska pot idr.), ki jih želimo povezati v mrežo

tovrstnih točk. **Muzeja** sta v občinah Kamnik (Medobčinski muzej Kamnik) in Litija (ZKMŠ Mestni muzej Litija).

Za območje velja tudi dokaj slaba pokritost območja s turistično-informacijskimi točkami in sicer na območju LAS delujejo naslednje **turistično-informacijske točke**: TIC v Kamniku, Turistična točka Srca Slovenije v Litiji, TIC v Termah Snovik, TIC v Šmartnem pri Litiji, lokalne mikro turistične info točke v okviru lokalnih turističnih društev oz. ponudnikov (vir: RCSS in Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011-2018).

Območje že nekaj let razvija skupno tržno znamko Srce Slovenije, ki jo upravlja Razvojni center Srca Slovenije, ki v slovenskem in evropskem prostoru postaja vse bolj prepoznavna. Znamka se razvija kot celostna platforma za vsa področja delovanja (turizem, podjetništvo, okolje). Obstaja tudi nekaj lokalnih znamk (npr. Zakladi Črni graben, Dežela Jurija Vege). Območje od leta 2008 že izvaja skupne **trženjske aktivnosti** na področju turizma (npr. skupni nastopi na sejmih, dogodkih in prireditvah, izdajanje skupnih promocijskih gradiv itd.), vendar v omejenem obsegu na tujih trgih (npr. Kamnik, večji turistični ponudniki, produkt karavaning), manjka skupno trženje že razvite turistične ponudbe (vir: Strategija razvoja in trženja turizma Srca Slovenije kot turistične destinacije 2011-2018).

5.3. Demografske in sociološke značilnosti območja LAS

5.3.1. Prebivalstvo

Na območju LAS je januarja 2015 živelo 66.739 prebivalcev, to pomeni, da je bila gostota poselitve 88,8 prebivalcev na km^2, kar je pod slovenskim povprečjem (101,7 preb./km^2) in kaže na ruralen značaj območja**. Število prebivalcev** na območju v povprečju **raste** – od leta 2006 se je skupno povečalo za 5.227 ljudi oziroma za povprečen indeks 110,7, najbolj v občini Dol pri Ljubljani (indeks 123,5). Število prebivalcev se v tem obdobju ni zmanjšalo v nobeni občini. Največ prebivalcev, dobrih 44 odstotkov, živi v občini Kamnik, sledi občina Litija z 22,5 odstotki vseh prebivalcev. Najmanjša občina po številu prebivalcev je Moravče, kjer živi 7,8 odstotka vseh prebivalcev na območju, podobno velike so ostale tri občine (Dol pri Ljubljani, Lukovica in Šmartno pri Litiji).

Tabela 19: Občine po številu prebivalcev 2006-2015 (stanje na dan 1.1.; SURS)

Občina	Število prebivalcev 2006	Število prebivalcev 2007	Število prebivalcev 2008	Število prebivalcev 2009	Število prebivalcev 2010	
Dol pri Ljubljani	4.745	4.931	5.114	5.235	5.342	
Kamnik	27.298	27.637	28.266	28.677	28.947	
Litija	14.518	14.606	14.667	14.529	14.739	
Lukovica	5.065	5.198	5.257	5.363	5.432	
Moravče	4.688	4.750	4.807	4.832	4.926	
Šmartno pri Litiji	5.198	5.235	5.278	5.419	5.391	
SKUPAJ	**61.512**	**62.357**	**63.389**	**64.055**	**64.777**	
Občina	Število prebivalcev 2011	Število prebivalcev 2012	Število prebivalcev 2013	Število prebivalcev 2014	Število prebivalcev 2015	Indeks 2006/2015
Dol pri Ljubljani	5.458	5.558	5.666	5.777	5.861	123,5
Kamnik	29.073	29.102	29.244	29.385	29.431	107,8

Litija	14.863	14.900	15.017	15.054	15.064	103,7
Lukovica	5.422	5.497	5.549	5.631	5.674	112,0
Moravče	5.033	5.092	5.129	5.173	5.211	111,2
Šmartno pri Litiji	5.446	5.472	5.522	5.476	5.498	105,8
SKUPAJ	**65.295**	**65.621**	**66.127**	**66.496**	**66.739**	**110,7**

Na območju LAS je bilo v letu 2011 skupaj 23.507 gospodinjstev (največ Kamnik in najmanj Moravče), od tega 6.499 enočlanskih, 528 veččlanskih nedružinskih in 16.480 veččlanskih družinskih gospodinjstev. Povprečna velikost gospodinjstva na območju LAS je bila 2,9 (od 2,6 v Kamniku do 3,1 v Lukovici in Moravčah). Gospodinjstva so večja od slovenskega povprečja, ki znaša 2,5 osebe v gospodinjstvu.

Skupaj je leta 2011 na območju LAS živelo 18.029 družin, od tega 3.974 brez otrok in 14.055 z otroki. Povprečno število otrok v družinah z otroki je bilo 1,73 (od 1,61 v Litiji do 1,85 v Moravčah). Povprečno število otrok v družinah je večje od slovenskega povprečja, ki znaša 1,56 otroka v družini z otroki.

Povprečna starost prebivalstva na območju je 39,7 leta, kar je pod slovenskim povprečjem, ki znaša 42 let. Povprečna starost prebivalcev je najvišja v občini Litija in Šmartno pri Litiji, najnižja pa v občini Moravče in Lukovica.

Največjo starostno skupino prebivalstva na območju, tako kot v Sloveniji, predstavlja starostna skupina med 15 in 64 let (68,0 odstotkov). Razlika se pojavi pri skupini mladih od 0 do 14 let, ki na območju predstavljajo 16,9 odstotkov prebivalstva, v državi pa 14,7 odstotkov. Starejši od 65 let predstavljajo 15,1 odstotkov prebivalstva, na nacionalni ravni pa 17,7 odstotkov.

Starostna struktura je z vidika razvoja **ugodna**, saj v povprečju na območju živi mlajše prebivalstvo kot v državi. Indeks staranja, ki predstavlja razmerje med starim (65 let in več) in mladim (do 14 let) prebivalstvom, na območju povprečno znaša 84,7, torej je razmerje med starimi in mladimi bolj ugodno, kot znaša povprečje v Sloveniji. Najvišji indeks staranja med občinami ima občina Šmartno pri Litiji, najnižji pa občina Moravče.

Tabela 20: Prebivalstvo po starostnih skupinah po občinah (H2 2014.; SURS)

Občina	0-14 let	15-64 let	65+ let	Skupaj
Dol pri Ljubljani	1.098	3.904	821	5.823
Kamnik	4.972	19.879	4.571	29.422
Litija	2.323	10.419	2.260	15.002
Lukovica	1.023	3.852	775	5.650
Moravče	970	3.515	706	5.191
Šmartno pri Litiji	861	3.736	912	5.509
POVPREČNO	**11.247**	**45.305**	**10.045**	**66.597**

Tabela 21: Povprečna starost in indeksa staranja po občinah (H1 2014.; Zlati kamen)

Občina	Povprečna starost	Indeks (SLO=100)	Indeks staranja	Indeks (SLO=100)
Dol pri Ljubljani	38,9	92	73,1	61

Kamnik	40,5	96	91,5	77
Litija	41,0	97	95,8	80
Lukovica	38,7	91	75,7	63
Moravče	38,3	91	70,5	59
Šmartno pri Litiji	41,0	97	102,0	85
POVPREČNO	**39,7**	*I*	**84,7**	*I*

Indeks staranja: Razmerje med starim (65 let ali več) in mlajšim (14 let ali manj) prebivalstvom

Koeficient starostne odvisnosti, ki pove, koliko otrok in starejših prebivalcev je odvisnih od 100 delovno sposobnih, na območju povprečno znaša 48,5, torej na 100 delovno sposobnih prebivalcev pride 48,5 odvisnih prebivalcev (otrok in starejših). Ta kazalec je nad slovenskim povprečjem v občinah Dol pri Ljubljani, Moravče in Kamnik.

Naravni prirast je bil leta 2013 v večini občin pozitiven, negativen je bil samo v občini Šmartno pri Litiji. Skupni selitveni prirast (med občinami in s tujino) je bil negativen v dveh občinah (Litija in Šmartno pri Litiji). **Skupni prirast** je bil na območju **pozitiven**, najvišji je bil v občini Kamnik in Dol pri Ljubljani.

Tabela 22: Naravni in selitveni prirast po občinah (2013; SURS)

Občina	Naravni prirast	Skupni selitveni prirast	Skupni prirast
Dol pri Ljubljani	32	79	111
Kamnik	123	6	129
Litija	76	-41	35
Lukovica	42	42	84
Moravče	26	17	43
Šmartno pri Litiji	-22	-23	-45
SKUPAJ	**255**	**80**	**312**

Zelo ugoden podatek z vidika razvoja je število živorojenih otrok na 1000 prebivalcev, saj so bile v letu 2013 vse občine razen Šmartno pri Litiji nad državnim povprečjem, ki je znašalo 10,3 živorojenih otrok na 1.000 prebivalcev. Največ živorojenih otrok je bilo v občinah Kamnik, Lukovica in Moravče, (dobrih 12 na 1.000 prebivalcev), najmanj pa v občini Šmartno pri Litiji, in sicer 9,2 na 1.000 prebivalcev.

5.3.2. Vzgoja in izobraževanje

Na območju je bilo leta 2013 skupaj 32 izvajalcev predšolske vzgoje (javnih in zasebnih). Skupaj je bilo v vrtce vključenih 2.988 otrok, največ v večjih občinah. Delež vključenih otrok v vrtce od vseh otrok, starih od 1 do 5 let, je bil največji v občini Lukovica (87 %) Najnižji delež vključenih otrok je bil v občini Moravče (67 %).

Tabela 23: Vrtci in vključenost otrok v vrtce po občinah (2013; SURS, 2012; Zlati kamen)

Občina	Število vrtcev skupaj	Število otrok, vključenih v vrtce	% vključenih v vrtce od vseh otrok starih od 1-5 let
Dol pri Ljubljani	2	292	73
Kamnik	16	1.287	72

Litija	10	679	74
Lukovica	2	277	78
Moravče	1	232	67
Šmartno pri Litiji	1	221	71
SKUPAJ	**32**	**2.988**	**/**

Vseh osnovnih šol skupaj s podružnicami je bilo leta 2014 na območju LAS 38, največ v večjih občinah Kamnik (15) in Litija (11). Skupaj je vse osnovne šole obiskovalo 6.010 učencev.

Na območju Srca Slovenije deluje **Konzorcij šol in vrtcev Srca Slovenije**, v katerem formalno sodeluje 11 vzgojno-izobraževalnih zavodov, od tega na območju LAS: 4 osnovne šole (OŠ Gabrovka-Litija, OŠ Gradec, OŠ Šmartno pri Litiji, OŠ Šmartno v Tuhinju), 1 srednja šola (Gimnazija Litija) in 2 vrtca (Vrtec Šmartno pri Litiji, ki spada pod okrilje OŠ, Vrtec Litija). Namen sodelovanja je vzpostaviti trajno informiranje ter podrobneje predstaviti in osmisliti področje lokalne samooskrbe, podjetništva in turizma v obliki svetovanj, delavnic in predavanj (vir: RCSS).

Tabela 24: Izobrazba po občinah (2014; SURS)

Občina	Brez izobrazbe, nepopolna osnovnošolska	Osnovnošolska	Nižja poklicna, srednja poklicna	Srednja strokovna, srednja splošna	Višješolska, visokošolska - skupaj
Dol pri Ljubljani	131	877	931	1.608	1.140
Kamnik	898	5.858	5.066	7.660	4.942
Litija	546	3.292	2.879	3.904	2.097
Lukovica	229	1.162	1.100	1.414	704
Moravče	184	1.162	986	1.212	643
Šmartno pri Litiji	308	1.185	1.105	1.333	688
SKUPAJ	**2.296**	**13.536**	**12.067**	**17.131**	**10.214**

Na območju ima največ prebivalcev (17.131 oziroma 31 odstotkov) srednjo strokovno oziroma srednjo splošno izobrazbo. Sledi osnovnošolska izobrazba (13.536 oziroma 24,5 odstotkov) ter nižja ali srednja poklicna (12.067 oziroma 21,8 odstotkov). Višješolsko oziroma visokošolsko izobrazbo ima 10.214 prebivalcev, kar predstavlja 18,5 odstotkov. Dobrih 4 odstotkov ljudi je brez izobrazbe oziroma ima nepopolno osnovnošolsko izobrazbo.

Leta 2013 je bilo na območju skupaj 2.771 dijakov s stalim bivališčem v občinah LAS, največ v večjih občinah. Dijakov, ki so leta 2012 končali izobraževanje, je bilo v srednjih šolah na območju LAS (v Kamniku in Litiji) skupaj 248, od tega jih je 9 končalo nižje poklicno izobraževanje, 11 srednje poklicno izobraževanje, 36 srednje tehniško in drugo strokovno ter 192 srednje splošno izobraževanje.

Vseh študentov terciarnega izobraževanja s stalnim prebivališčem na območju LAS je bilo v letu 2013 2.780. Največ diplomantov je bilo tega leta v občini Kamnik (270) in Litija (144). Če občine primerjamo med seboj po številu diplomantov na 1.000 prebivalcev, jih je bilo največ v občini Dol pri Ljubljani (11,60), najmanj pa v občini Lukovica (6,39).

Področje **neformalnega in vseživljenjskega izobraževanja** ima še velike možnosti za nadgradnjo, zlasti na področju vključevanja novih udeležencev različnih starostnih in spolnih skupin ter tudi ranljivih ciljnih skupin. Neformalna in priložnostna znanja pogosto niso prepoznana in vrednotena na trgu dela.

Na območju občin Litija in Šmartno pri Litiji deluje društvo Univerza za tretje življenjsko obdobje Litija in Šmartno. V letu 2014 se je vseh aktivnosti društva udeležilo 124 udeležencev, v letu 2015 pa 54 udeležencev (status upokojenca, starostne skupine 50-54 let, 55-64 let, nad 64 let). Izvajali so se študijski programi računalništvo, keramika, kulturna dediščina in kuharstvo, različne delavnice, prireditve, predavanja, okrogle mize – debatni večeri, razstave, ekskurzije, sodelovanje na sejmih (vir: društvo Univerza za tretje življenjsko obdobje Litija in Šmartno).

Na območju deluje ljudska univerza v Litiji – IC GEOSS. V šolskem letu 2014/2015 je bilo v različne programe srednješolskega izobraževanja vpisanih 429 odraslih, od tega 195 žensk. V različne neformalne programe je bilo vpisanih 73 udeležencev, od tega 37 žensk.

Pomembne za vseživljenjsko izobraževanje so tudi knjižnice, ki delujejo v vseh občinah LAS: Dol pri Ljubljani – Knjižnica Jurij Vega, Kamnik – Knjižnica Franceta Balantiča, Litija – Knjižnica Litija, Lukovica – Knjižnica Dr. Jakoba Zupana, Moravče – Knjižnica Daneta Zajca, Šmartno pri Litiji – Knjižnica Šmartno pri Litiji.

5.3.3. Sociala, oskrba starejših in medgeneracijsko sodelovanje

V letu 2011 je bilo na območju povprečno 26,7 prejemnikov denarnih socialnih pomoči na 1000 prebivalcev. Samo občina Litija je dosegala slovensko povprečje, vse ostale občine so pod povprečjem, najnižji indeks je imela občina Dol pri Ljubljani (vir: Zlati kamen).

Po podatkih Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti imamo na območju LAS dva domova za starejše – v Kamniku in Šmartnem pri Litiji ter en Varstveno-delovni center - Društvo Sožitje Kamnik, ki ima podeljeno koncesijo s strani Ministrstva. V Litiji je bil ustanovljen Socialno - varstveni center Šmelc, ki bo poleg nudenja oskrbovanih stanovanj deloval kot medgeneracijsko središče (vrtec, glasbena šola,…). V vseh občinah se izvaja tudi dejavnost pomoči na domu s strani različnih izvajalcev. Na področju pomoči starejšim v Kamniku uspešno deluje info točka za starejše, ki jo koordinira Zavod Oreli, ki predstavlja **inovativen model**, ki se ga lahko razširi tudi v druge občine LAS. Na območju delujejo tudi Centri za socialno delo, in sicer v Kamniku in Litiji.

5.3.4. Nevladne organizacije

Tabela 25: Število nevladnih organizacij glede na vrsto in občino (maj 2015; AJPES)

Občina	Zasebni zavodi	Ustanove/fundacije	Društva	Skupaj
Dol pri Ljubljani	4	0	53	57
Kamnik	34	4	270	308
Litija	4	3	155	162
Lukovica	3	0	70	73
Moravče	1	0	46	47
Šmartno pri Litiji	5	0	47	52
SKUPAJ	**51**	**7**	**641**	**699**

V občinah LAS je bilo po podatkih AJPES-a v maju 2015 skupaj 699 **nevladnih organizacij** različnih oblik. Od tega je bilo 641 (91,7 odstotkov) društev, 51 (7,3 odstotkov) zasebnih zavodov in 7 (1,0 odstotkov) ustanov.

Po podatkih NVO stičišča Osrednjeslovenske regije največji delež predstavljajo društva s področja športa in rekreacije ter kulturna in umetniška društva, sledijo društva za pomoč, društva za varovanje okolja in društva za razvoj kraja.

Po podatkih NVO stičišča za Osrednjeslovensko regijo za leto 2014 je imelo zaposlene 19 društev (od skupaj 621 društev v tem letu), v katerih je bilo zaposlenih 47 oseb, v zasebnih zavodih je bilo zaposlenih 14,37 oseb, v ustanovah pa ni bilo zaposlenih. Prihodke je imelo 539 društev v skupni višini 10.252.863 EUR, prihodki zasebnih zavodov so znašali skupaj 1.066.819 EUR, prihodki ustanov pa 3.702 EUR.

5.3.5. Ranljive skupine

Glavne ranljive skupine na območju LAS Srce Slovenije so **otroci in mladostniki s težavami v odraščanju oz. kako drugače prikrajšani, brezposelni mladi, ženske po 50 letu, starejši in osebe s posebnimi potrebami**. Razlogi za opredelitev omenjenih ranljivih skupin so:

- za otroke in mladostnike je značilna prisotnost najrazličnejših težav v odraščanju, ki so povezane s pomanjkanjem poznavanja lastnih potreb, nezdravim prehranjevanjem, pomanjkanjem gibanja, motivacije za delo in neprimernim preživljanjem prostega časa, vključevanja v družbo, iz česar izvirajo najrazličnejše prikrajšanosti na področju zdravja, socialnega življenja, karierne orientacije itd.;
- za skupino mladih sta značilni velika stopnja neangažiranosti v družbi pa tudi brezposelnost, saj gre največkrat za iskalce prve zaposlitve; to je značilno tudi za visoko izobražene mlade, še posebej je zanje malo delovnih mest v lokalnem okolju, to pa je povezano tudi z begom možganov in velikimi dnevnimi migracijami v večja središča;
- za skupino žensk po 50 letu je značilna nižja stopnja vključevanja v odločanje in participacijo na lokalnem nivoju, nizka stopnja podjetniške miselnosti in samoiniciativnosti;
- za skupino starejših je značilna velika stopnja brezposelnosti, kar je povezano pogosto z nižjo stopnjo izobrazbe oziroma specifično izobrazbo, ki ni iskana na trgu dela, pogosto tudi z nizko stopnjo samozavesti in samoiniciativnosti, po upokojitvi je značilno tudi veliko tveganje za neaktivnost, okrnjeno socialno življenje in postopno izključenost iz družbe;
- za skupino oseb s posebnimi potrebami je značilna nizka stopnja vključevanja v odločanje in participacijo na lokalnem nivoju, premalo zaposlitvenih možnosti in veliko tveganje za neaktivnost v družbi.

5.4. Izkušnje z izvajanjem programa LEADER v programskem obdobju 2007-2013

5.4.1. Izkušnje s pripravo in izvajanjem SLR v obdobju 2007-2013

Priprava prve lokalne razvojne strategije LAS Srce Slovenije v letu 2007/2008 je temeljila na vrsti aktivnosti razvoja podeželja, ki so se na območju LAS in širše izvajale vse od leta 2000 dalje. Med njimi velja omeniti pripravo programov CRPOV na posameznih ožjih ruralnih območjih (npr. KS Motnik, Senožeti, KS Dole pri Litiji, KS Polšnik, naselja Lukovica, Krašnja, Moravče …), pripravo prvega Razvojnega programa podeželja za 13 občin Savske ravni in Posavskega hribovja in dopolnjenega Razvojnega programa podeželja Trkamo na vrata dediščine za 8 občin, zasnovo prvih turističnih produktov in blagovne znamke Posavsko hribovje itd. Pri vseh teh aktivnostih so aktivno sodelovali zainteresirani deležniki območja iz vseh treh sektorjev: javnega (občinski koordinatorji),

ekonomskega (podjetniki, kmetje, turistični ponudniki) in nevladnega (društva). Aktivnosti so obsegale animacijo prebivalcev, izvedbo številnih tematskih delavnic, srečanj in delovnih sestankov, javne objave in predstavitve ter komunikacijo s pristojnimi ministrstvi.

Naslednji pomemben korak je bila vzpostavitev Območnega razvojnega partnerstva središča Slovenije leta 2006 ter izdelava Območnega razvojnega programa za obdobje 2007-2013, kjer so sodelovale tudi občine, ki so danes članice LAS Srce Slovenije. Gre za interesno povezovanje občin na vzhodnem delu Ljubljane s ciljem povečanja konkurenčnosti tega območja in pridobivanja dodatnih finančnih virov na območje, ki po stopnji razvitosti bistveno zaostaja za prestolnico. Partnerstvo v nekoliko spremenjeni sestavi še vedno sodeluje pri izvajanju letnih programov dela, ki sledijo prioritetnim področjem znamke Srce Slovenije in obsegajo predvsem krovne povezovalne vsebine območja.

Vzpostavitev Lokalne akcijske skupine Srce Slovenije novembra 2007 je predstavljala logično nadgradnjo povezovanja občin v razvojnem partnerstvu, ki se je nadgradila še z ekonomskim in nevladnim sektorjem. V LAS se je s konzorcijsko pogodbo povezalo 32 partnerjev, ki so zastopali vse tri sektorje in večina od njih je aktivno sodelovala pri izvajanju lokalne razvojne strategije. Vse predhodne aktivnosti animacije in povezovanja deležnikov z območja so prispevale k dovolj velikemu zaupanju med njimi, da smo LAS vzpostavili hitro in učinkovito.

Priprava lokalne razvojne strategije za obdobje 2007-2013 je potekala po pristopu od spodaj navzgor (»bottom-up«) v sodelovanju z vsemi zainteresiranimi deležniki območja LAS in strokovnimi institucijami in je obsegala kombinacijo različnih aktivnosti, ki so prispevale k opredelitvi skupne vizije, ciljev in prioritetnih področij razvoja:

- tematske delavnice za ciljne skupine predstavnikov občin – lokalne koordinatorje, društva, organizacije in posameznike, vključno z ranljivimi ciljnimi skupinami;
- javne pozive k posredovanju konkretnih projektnih predlogov, zbiranje, dopolnjevanje in urejanje predlogov;
- javne objave prispevkov o aktivnostih v zvezi s pripravo dokumentov ter informacijami o pristopu LEADER in vzpostavljanju LAS;
- izvedbo osebnih razgovorov s predlagatelji projektov za njihovo nadgradnjo ter svetovanje za prijavo na razpise LAS;
- stalno komunikacijo z lokalnimi koordinatorji občin in člani LAS;
- koordinacijo in organizacijo delovnih razgovorov za oblikovanje Lokalne akcijske skupine Srce Slovenije.

LAS Srce Slovenije je bila tako med prvimi lokalnimi akcijskimi skupinami v Sloveniji in je v prejšnjem programskem obdobju uspešno izpeljala kar 83 projektov v skupni vrednosti 1,8 mio EUR sredstev LEADER in razvojnih sredstev lokalnega sofinanciranja. Prav tako je bila dvakrat uvrščena med najuspešnejše LAS v Sloveniji in je zato pridobila dodatna sredstva za izvajanje projektov.

Pomembna izkušnja s pripravo in izvajanjem lokalne razvojne strategije LAS v prejšnjem programskem obdobju je ta, da so se prebivalci naučili oblikovati projektne ideje, jih prijaviti na razpis, izvajati ter o njih poročati – mnogi so se s tem srečali prvič in tako se je oblikovalo projektno okolje na nivoju manjših projektov. Poznavanje potreb in želja akterjev na mikro nivoju pa je zelo dobrodošlo pri definiranju projektnih idej za večja mednarodna partnerstva v okviru različnih transnacionalnih in medregionalnih programov, ki se izvajajo na širšem območju Srca Slovenije. Tako da gre za kombinacijo pristopa od spodaj navzgor in od zgoraj navzdol, ki se je v našem primeru izkazala za učinkovito in uspešno. To dokazujejo priznanja, ki jih je Srce Slovenije pridobilo na različnih nivojih, kot na primer priznanje InLoCom za najbolj inovativno lokalno skupnost leta 2011, priznanje za izjemne dosežke na področju sistemskega in trajnostnega pristopa pri razvoju podeželja leta 2013 ali predstavitev dobre prakse povezovanja deležnikov Srca Slovenije na konferenci RUMRA v Evropskem parlamentu leta 2015. Prav tako smo spodbudili participacijo lokalnih deležnikov v procesu razvojnega

načrtovanja in odločanja za svoje območje. V okviru delovanja LAS smo nadgradili skupno znamko Srce Slovenije, ki je nastala iz potrebe po skupni identiteti območja.

Drugi vidik, ki smo ga spoznali pri izvajanju lokalne razvojne strategije, je učinkovitost vloženih sredstev (sredstev LEADER in lokalnih sredstev občin), saj je izračun pokazal, da se je vsak vložen evro povrnil več kot trikratno. Nosilci so s sorazmerno majhnimi sredstvi dosegli konkretne in vidne rezultate, kar so prepoznale tudi vključene občine, ki so zagotavljale sofinanciranje izvajanja projektov v obliki razvojnega evra na prebivalca občine. Ta pristop se je pokazal za učinkovitega in ga bomo zato nadaljevali tudi v novem programskem obdobju.

V prvi strategiji lokalnega razvoja smo si zastavili dokaj realne cilje, ki so bili v večji meri tudi realizirani, kar pomeni, da smo s terena dobili dovolj realnih vsebin, ki so se kasneje tudi izvedle. Pri tem smo ugotovili, da nosilci potrebujejo stalno spremljanje in pomoč, saj so se mnogi s projektnim delom srečali prvič. Novo obdobje bo nova priložnost za stare in tudi mnoge nove nosilce, tako da bo stalna podpora nujna.

Kot upravljavec LAS v prejšnjem programskem obdobju smo spoznali tudi, da je zelo dobrodošlo sodelovanje z ostalimi LAS-i, saj se vsi srečujemo s podobnimi izzivi in skupaj lažje pridemo do rešitev. Prav tako zgledno je bilo sodelovanje s pristojnimi ministrstvi oziroma LEADER pisarno, s katero je bila komunikacija redna in je v večini primerov pomagala najti odgovore na naša vprašanja in dileme. Zelo dobrodošla so bila tudi izobraževanja in usposabljanja za zaposlene pri upravljavcih LAS ter večji dogodki na področju razvoja podeželja, ki so omogočili predstavitev in promocijo LAS ter mreženje med LAS-i. Kot ključno povezovalno razvojno vsebino smo prepoznali rokodelstvo, ki ga bomo razvijali naprej tudi v novem obdobju.

5.4.2. Opis in možnosti izrabe obstoječih razvojnih struktur na območju

Na območju lokalne akcijske skupine deluje več **razvojnih struktur**, ki so preko LAS Srce Slovenije okrepile medsebojno sodelovanje. Najpomembnejše strokovne in razvojne organizacije so (vir: RCSS):

- Zavod za turizem in šport v občini Kamnik, javni zavod za pospeševanje razvoja turizma in športa, v okviru katerega deluje tudi turistično informacijski center (TIC);
- Zadruga za razvoj podeželja, Jarina z. o. o., ki izvaja mrežni program lokalne samooskrbe s hrano na območju Srca Slovenije;
- Razvojni center Srca Slovenije, d. o. o., ki opravlja razvojno vlogo preko skupne znamke Srce Slovenije na področju turizma, podjetništva in okolja, v njegov okvir spadata tudi dve izpostavi podpornega okolja VEM točke (Litija in Mengeš);
- Javni zavod Bogenšperk, javni zavod za pospeševanje razvoja turizma v občini Šmartno pri Litiji;
- Stičišče NVO osrednje Slovenije, ki nudi podporo nevladnim organizacijam (društva, zasebni zavodi, ustanove) v Osrednjeslovenski regiji;
- 2 Centra za socialno delo (v Litiji in Kamniku), CSD Domžale - pokriva občino Lukovica;
- 6 knjižnic in enot knjižnic (v Dolu pri Ljubljani, Kamniku, Litiji, Lukovici, Moravčah in Šmartnem pri Litiji);
- 2 muzeja (v Kamniku in Litiji);
- 2 ljudski univerzi (v Litiji in Kamniku);
- 3 srednje šole (v Litiji in Kamniku);
- 39 osnovnih šol;
- Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije - Zavod Ljubljana;
- Zavod za gozdove Slovenije - Območna enota Ljubljana;
- Zavod RS za zaposlovanje - Območna služba Ljubljana in Trbovlje;

- Obrtno-podjetniška zbornica Slovenije – pet območnih obrtno-podjetniških zbornic (Litija, Kamnik, Domžale, Ljubljana Bežigrad, Ljubljana Moste-Polje);
- Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije - območni enoti Kranj in Ljubljana;
- Slovenski etnografski muzej;
- Zavod RS za varstvo narave – območni enoti Kranj in Ljubljana;
- Združenje ekoloških kmetov Zdravo življenje Lukovica;
- Inštitut za gozdno pedagogiko;
- Čebelarska zveza Slovenije.

Turistični razvoj preko različnih dogodkov in akcij spodbujajo tudi številna turistična društva, ki jih je na območju LAS kar 15, poleg njih pa še številna športna, razvojna in podeželska društva, društva podeželskih žena in podeželske mladine idr.

Naštete razvojne strukture nudijo strokovno podporo deležnikom iz vseh treh sektorjev, vključenih v LAS Srce Slovenije – javnega (občine, javni zavodi), ekonomskega (podjetniki, podjetja, kmetje) in nevladnega (društva, zasebni zavodi, ustanove). V novem obdobju 2014-2020 obstaja potencial v okrepljenem medsektorskem povezovanju med temi organizacijami pri skupnih projektih, ki bodo vključevali partnerje iz različnih sektorjev in se bodo izvajali na širšem območju LAS. Namen tega sodelovanja je **okrepiti sinergijske in multiplikacijske učinke** projektov in preprečiti podvajanje aktivnosti.

5.4.3. Opis uspešno zaključenih projektov

LAS Srce Slovenije je v programskem obdobju 2007-2013 uspešno izpeljal 83 projektov, pri čemer je bilo na območje LAS skupaj lansirano 1.860.000 EUR sredstev LEADER in razvojnih sredstev lokalnega financiranja. Uspešno zaključeni projekti in njihova promocija v javnosti so motivirali tudi številne nove **nosilce projektnih idej**, ki pa večinoma nimajo zadostnih sredstev in znanj za njihovo realizacijo.

Projekti so se izvajali v okviru šestih opredeljenih prioritet lokalne razvojne strategije:

1. Dvig dodane vrednosti in kakovosti v pridelavi in predelavi ter trženje lokalnih kmetijskih proizvodov
2. Spodbujanje okolju prijaznega kmetovanja
3. Izboljšanje zaposlitvenih možnosti na podeželju
4. Izboljšanje kakovosti življenja na podeželju
5. Animacija in usposabljanje podeželskih prebivalcev
6. Mreženje in povezovanje za inovativne iniciative

Doseženi so bili številni merljivi rezultati, med katerimi izpostavljamo:

- 7 novih delovnih mest, posredno 33 novih delovnih mest;
- 19 registriranih dopolnilnih dejavnosti na kmetijah;
- 66 institucionalnih odjemalcev hrane s kmetij (vrtci, šole, domovi za ostarele);
- 3 vzpostavljena otroška igrišča in 1 pustolovski park;
- 3 opremljeni večnamenski društveni prostori;
- 12 urejenih sadovnjakov;
- 8 urejenih pohodniških in učnih poti;
- 155 postavljenih označevalnih in info tabel;
- 302 organiziranih usposabljanj, delavnic ali svetovanj z 2.300 udeleženci;
- 126 različnih izdanih tiskanih gradiv (karte, letaki, brošure);

- 25 novih turističnih programov;
- 13 novih prodajnih kanalov (spletne strani, tržnice, trgovine).

Rezultat delovanja LAS je **veliko število urejenih lokacij**, ki pa imajo večinoma premalo znanj in izkušenj za njihovo učinkovito delovanje. Rezultat delovanja LAS je tudi aktivna povezanost in sodelovanje akterjev na območju, pridobljena nova znanja in izboljšane kompetence nosilcev projektov za črpanje evropskih sredstev ter večja prepoznavnost območja LAS in Srca Slovenije preko skupne identitete.

V novem programskem obdobju 2014-2020 bo izvajanje strategije lokalnega razvoja temeljilo na doseženih rezultatih v prejšnjem obdobju – nadgradnja uspešno izvedenih projektov, ob upoštevanju prioritet in ciljev nove SLR, z novimi storitvami, delovnimi mesti, vključevanjem ranljivih skupin in okoljsko komponento. S tem bomo zagotovili kontinuiteto razvoja podeželja na območju LAS.

Seznam in opisani primeri dobrih praks izvedenih projektov v obdobju 2007-2013 se nahaja v prilogi 8 (brošura).

5.4.4. Mednarodno povezovanje in sodelovanje območja v obdobju 2007-2013

V programskem obdobju 2007-2013 se je območje Srca Slovenije, torej tudi območje LAS Srce Slovenije, preko sodelovanja različnih razvojnih institucij v evropskih partnerstvih, vključilo v preko 50 evropskih projektov v okviru različnih transnacionalnih in medregionalnih programov (Alpine Space, Central Europe, South East Europe, Mediteran, Interreg IVC, Europe for citizens, Intelligent Energy Europe, Youth in action, Evropska prostovoljna služba, Mobilnost mladinskih delavcev, idr.), v katerih je sodelovalo preko 250 evropskih partnerjev iz več kot 30 držav. S pomočjo teh projektov so se razvijale in nadgrajevale zlasti naslednje vsebine:

- lokalna samooskrba, s poudarkom na promociji in trženju lokalne hrane, proizvodov in turističnih produktov;
- aktivni turizem, s poudarkom na kolesarstvu in avtodomarstvu;
- kulturna dediščina, s poudarkom na nesnovni kulturni dediščini;
- trajnostna mobilnost, s poudarkom na inteligentnih transportnih sistemih;
- informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT), s poudarkom na IKT za izboljšanje kakovosti življenja starostnikov in IKT v turizmu na podeželskih in hribovitih območjih;
- inovacije, s poudarkom na implementaciji kazalnikov za merjenje in upravljanje inovativnosti v lokalnih skupnostih ter odgovornemu inoviranju;
- pobratenja in mreže mest;
- aktiviranje mladih za lokalni razvoj;
- spodbujanje prostovoljstva;
- spodbujanje aktivnega državljanstva in civilne participacije.

V okviru teh projektov so bili tudi ob sodelovanju različnih institucij znanja razviti raznoliki pilotni modeli, ki se jih lahko implementira v lokalna okolja ob strokovni podpori Razvojnega centra Srca Slovenije, ki je v teh projektih sodeloval kot projektni partner. V Razvojnem centru se je vzpostavila usposobljena projektna ekipa z novimi znanji in izkušnjami za mednarodno razvojno sodelovanje. Razvojni center v okviru znamke Srce Slovenije, ki pokriva vsa tri ključna področja (turizem, podjetništvo in okolje) povezuje občine s skupnimi interesi in razvojnimi potenciali ter zagotavlja podporno razvojno infrastrukturo za podjetnike, kmete, rokodelce, mlade, turistične ponudnike, šole in vrtce, prebivalce in druge deležnike povezanega območja. Število partnerjev in nosilcev znamke Srce Slovenije se povečuje, saj gre za vse boljše razumevanje priložnosti, ki jih znamka nudi, tako s strani vodstev lokalnih skupnosti kot tudi posameznikov.

Izvleček iz analize stanja
Dobro ohranjena narava in okolje
Vse večja ozaveščenost prebivalcev o pomenu varovanja narave in okolja
Nesistematično podajanje okoljskih informacij

Strokovna znanja obstoječih strokovnih institucij za ohranjanje narave in okolja se premalo uporabljajo v praksi
Veliko število majhnih naselij Neurejena urbana in podeželska naselja (nezadostna oz. pomanjkljiva lokalna javna infrastruktura v večini naselij) Pomanjkanje razvitih vsebin, ki omogočajo participacijo, povezovanje in sodelovanje lokalnih akterjev Nizka družbena moč deležnikov
Območja Natura 2000 in druga območja posebne krajinske vrednosti (zavarovana območja, naravne vrednote, ekološko pomembna območja) Velika gozdnatost območja
Pozitiven prirast podjetij Prevladovanje samostojnih podjetnikov
Pomanjkanje delovnih mest na območju Nizka stopnja podjetniške kulture Nizka stopnja inovativnosti in kreativnosti v podjetništvu
Sorazmerno visoka prodaja kmetijskih gospodarstev preko posrednikov Nizek delež kmetijskih gospodarstev z registrirano dopolnilno dejavnostjo Vzpostavljena in rastoča mreža lokalne samooskrbe s hrano
Malo turističnih prenočitvenih zmogljivosti, nizka zasedenost ležišč Nizka dolžina bivanja turistov na območju in nizka potrošnja Vzpostavljena mreža turističnih ponudnikov Srca Slovenije Razviti turistični produkti in programi, vzpostavljeni standardi kakovosti za turistično ponudbo, ki se še ne izvajajo Bogastvo in pestrost prireditev Bogata kulturna dediščina (snovna in nesnovna), vzpostavljena mreža rokodelcev Srca Slovenije Javna turistična infrastruktura večinoma ni valorizirana (tematske in rekreacijske poti, turistične info točke idr.), slaba pokritost s TIC-i Številna turistična društva Pomanjkanje skupnega trženja razvite turistične ponudbe
Rast števila prebivalcev Ugodna starostna struktura Pozitiven skupni prirast
Vzpostavljen Konzorcij šol in vrtcev Srca Slovenije Neizkoriščene priložnosti za vseživljenjsko izobraževanje in neformalne oblike izobraževanja
Obstoječe inovativne storitve na področju medgeneracijskega sodelovanja in storitve za starejše
Ranljive skupine na območju (otroci in mladostniki s težavami v odraščanju oz. kako drugače prikrajšani, brezposelni mladi, ženske po 50 letu, starejši in osebe s posebnimi potrebami) Močan NVO sektor (zlasti veliko društev)
Raznolike kompetentne razvojne strukture za podjetništvo, turizem, naravne in kulturne vire, NVO, kmetijstvo, gozdarstvo, vzgojo in izobraževanje itd.
Močno sodelovanje območja v evropskih projektih oz. partnerstvih – razvoj novih modelov in orodij za razvoj in upravljanje podeželja/urbanih območij
Veliko število evidentiranih nosilcev razvoja s projektnimi idejami ter premajhnimi finančnimi viri in znanji za njihovo realizacijo
Veliko število urejenih lokacij s premalo znanji in izkušnjami za njihovo učinkovito delovanje

6. Analiza razvojnih potreb in možnosti območja LAS, vključno z analizo prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti

6.1. Razvojne potrebe in možnosti območja LAS

Na osnovi analize stanja, opisane v prejšnjem poglavju, območje LAS Srce Slovenije izkazuje naslednje ključne razvojne potrebe in možnosti:

Izvleček iz analize stanja	Razvojne potrebe in možnosti območja LAS
Dobro ohranjena narava in okolje Vse večja ozaveščenost prebivalcev o pomenu varovanja narave in okolja Nesistematično podajanje okoljskih informacij Strokovna znanja obstoječih strokovnih institucij za ohranjanje narave in okolja se premalo uporabljajo v praksi	Ohranjanje stanja narave in okolja ter nadaljnje izboljševanje ozaveščenosti prebivalcev o pomenu varovanja narave in okolja - storitve za spodbujanje okoljske ozaveščenosti, zasnova in sistematična komunikacija okoljskih informacij in pravilna uporaba strokovnih znanj s področja ohranjanja narave in okolja
Veliko število majhnih naselij Neurejena urbana in podeželska naselja (nezadostna oz. pomanjkljiva lokalna javna infrastruktura v večini naselij) Pomanjkanje razvitih vsebin, ki omogočajo participacijo, povezovanje in sodelovanje lokalnih akterjev Nizka družbena moč deležnikov	Oživitev podeželskih in urbanih jeder (celovita in enotna ureditev javnih površin, razvoj novih vsebin, vključevanje in povezovanje lokalnih deležnikov) za izboljšanje kakovosti bivanja prebivalcev in nova delovna mesta Opolnomočenje deležnikov na območju
Območja Natura 2000 in druga območja posebne krajinske vrednosti (zavarovana območja, naravne vrednote, ekološko pomembna območja), ki so premalo prepoznana kot turistična priložnost Velika gozdnatost območja	Zagotoviti učinkovito trajnostno upravljanje območij Natura 2000 in drugih območij posebne krajinske vrednosti ter jih intenzivneje vključiti v turistično in izobraževalno ponudbo območja – infrastruktura za interpretacijo, usposabljanje akterjev za interpretacijo, storitve za spodbujanje okoljske ozaveščenosti, zasnova in sistematična komunikacija okoljskih informacij
Pozitiven prirast podjetij Prevladovanje samostojnih podjetnikov Odsotnost kulture socialnega podjetništva	Razvoj kompetenc podjetij za globalno prisotnost in konkurenčnost, razvoj inovativnih storitev za lokalno prebivalstvo za izboljšanje kakovosti bivanja, prenos podjetniške tradicije na mlade generacije
Pomanjkanje delovnih mest na območju Nizka stopnja podjetniške kulture Nizka stopnja inovativnosti in kreativnosti v podjetništvu	Razvoj storitev za ustvarjanje novih delovnih mest na območju, krepitev podjetniške miselnosti, spodbujanje inovativnosti in kreativnosti v podjetništvu, uvajanje kulturnih in kreativnih industrij
Sorazmerno visoka prodaja kmetijskih gospodarstev preko posrednikov Nizek delež kmetijskih gospodarstev z registrirano dopolnilno dejavnostjo Vzpostavljena in rastoča mreža lokalne samooskrbe s hrano	Okrepiti neposredno prodajo na domu (bližina večjih urbanih jeder, zlasti Ljubljane) in na lokalnih trgih (vzpostavitev/oživitev lokalnih tržnic) Spodbujanje registracije novih dopolnilnih dejavnosti in diverzifikacije nosilcev kmetijske dejavnosti Spodbujanje operacij in novih storitev na področju lokalne samooskrbe s hrano Spodbujanje pridelave deficitarnih pridelkov na lokalnem nivoju

Malo turističnih prenočitvenih zmogljivosti, nizka zasedenost ležišč Nizka dolžina bivanja turistov na območju in nizka potrošnja Vzpostavljena mreža turističnih ponudnikov Srca Slovenije Razviti turistični produkti in programi, vzpostavljeni standardi kakovosti za turistično ponudbo, ki se še ne izvajajo Bogastvo in pestrost prireditev Bogata kulturna dediščina (snovna in nesnovna), vzpostavljena mreža rokodelcev Srca Slovenije Javna turistična infrastruktura večinoma ni valorizirana (tematske in rekreacijske poti, turistične info točke idr.), slaba pokritost s TIC-i Številna turistična društva Pomanjkanje skupnega trženja razvite turistične ponudbe	Delovanje Srca Slovenije kot turistične destinacije – destinacijski management (mreža ponudnikov, sistem kakovosti, javna in zasebna turistična infrastruktura, razvoj vsebin, program prireditev, promocija in trženje, učinkovito upravljanje procesov, podjetniška in managerska znanja, sinergije, izražanje identitete, uvajanje kulturnih in kreativnih industrij v razvoj novih vsebin, internacionalizacija) Motivacija mladih za turistične poklice Vključevanje IKT v turizmu
Rast števila prebivalcev Ugodna starostna struktura Pozitiven skupni prirast	Krepitev socialnega kapitala, pogojev za delo prebivalcev ter kakovosti bivanja Kreativna razvojna okolja in priložnosti za prebivalce
Vzpostavljen Konzorcij šol in vrtcev Srca Slovenije Neizkoriščene priložnosti za vseživljenjsko izobraževanje in neformalne oblike izobraževanja	Spodbujanje proaktivnega vključevanja šol in vrtcev v izvedbo akcij LAS v skladu s Pravilnikom o napredovanju zaposlenih v vzgoji in izobraževanju v nazive Spodbujanje vključevanja prebivalcev vseh generacij v pridobivanje neformalnih in priložnostnih znanj in njihova uporaba za delovanje in promocijo LAS
Obstoječe storitve na področju medgeneracijskega sodelovanja in storitve za starejše	Nadgradnja obstoječih storitev in razširitev na celotno območje LAS, spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja
Ranljive skupine na območju (otroci in mladostniki s težavami v odraščanju oz. kako drugače prikrajšani, brezposelni mladi, ženske po 50 letu, starejši in osebe s posebnimi potrebami) Močan NVO sektor (zlasti veliko društev)	Krepitev socialnega kapitala, pogojev za delo prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin ter kakovosti bivanja Opolnomočenje NVO sektorja za aktivno vlogo v družbi Omogočanje nediskriminatornega obravnavanja ranljivih skupin
Raznolike kompetentne razvojne strukture za podjetništvo, turizem, naravne in kulturne vire, NVO, kmetijstvo, gozdarstvo, vzgojo in izobraževanje itd.	Okrepiti sodelovanje razvojnih struktur v skupnih zgodbah Srca Slovenije preko strokovne podpore pri izvajanju projektov, medsektorskega povezovanja za doseganje sinergijskih učinkov, vplivanja na sistemske spremembe na nacionalni ravni
Močno sodelovanje območja v evropskih projektih oz. partnerstvih – razvoj novih modelov in orodij za razvoj in upravljanje podeželja/urbanih območij Prisotnost različnih institucij znanja	Povečan ugled in prepoznavnost LAS Srce Slovenije omogoča lažje vključevanje v evropska partnerstva, s tem pa priliv dodatnih evropskih sredstev na območje, povečanje kompetenc sodelujočih deležnikov, vzpostavljanje projektnih okolij v občinah

Veliko število evidentiranih nosilcev razvoja s projektnimi idejami ter premajhnimi finančnimi viri in znanji za njihovo realizacijo	Povečanje znanj in praktičnih izkušenj za delovanje javno-zasebnih partnerstev in sodelovanje
Veliko število urejenih lokacij s premalo znanji in izkušnjami za njihovo učinkovito delovanje	Razvojno mentorstvo za učinkovito poslovodenje/ upravljanje aktivnih lokacij

6.2. SWOT analiza

PREDNOSTI	SLABOSTI
• Ohranjena narava in okolje (voda, les, zemlja), vse večja ozaveščenost prebivalcev o pomenu varovanju okolja • Območja Natura 2000 in druga območja posebne krajinske vrednosti • Velika gozdnatost območja • Dobro prepoznana skupna krovna znamka Srce Slovenije na nivoju vseh treh ključnih stebrov (okolje, turizem, podjetništvo) • Večanje števila partnerjev in nosilcev znamke Srce Slovenije ter vse boljše razumevanje priložnosti, ki jih le-ta nudi • Raznolike podporne razvojne strukture z bogatimi referencami za pridobivanje razvojnih sredstev, mreženje in povezovanje • **Urbana območja so ustrezno umeščena v prostor – povezovalna središča za prebivalce** • Delujoč Konzorcij vrtcev in šol Srca Slovenije • Posamezni močni oz. inovativni turistični ponudniki na območju – dobre prakse • Delujoča mreža turističnih ponudnikov Srca Slovenije • Razviti inovativni turistični produkti, ki izhajajo iz lokalnih potencialov (npr. karavaning), vzpostavljeni standardi kakovosti za turistične produkte in programe Srca Slovenije • Pozitivna rast števila prebivalstva • Dokaj ugodna starostna struktura prebivalstva – sorazmerno veliko mladih oz. podpovprečen indeks staranja • Pozitiven prirast podjetij • Posamezne dobre prakse s področja inovativnosti • Tradicija usposabljanja mladih s področja inovativnosti in podjetništva • Obstoj tradicionalnih in rokodelskih znanj – delujoča mreža rokodelcev Srca Slovenije • Delujoča mreža lokalne samooskrbe s hrano (zadruga Jarina)	• Območja Natura 2000 in druga območja posebne krajinske vrednosti so premalo prepoznana in izkoriščena kot turistična priložnost • Nizka stopnja podjetniške kulture, inovativnosti in kreativnosti v podjetništvu • Odsotnost kulture socialnega podjetništva • Nizka stopnja vključevanja v dodatne/neformalne izobraževalne vsebine • Pomanjkanje prenočitvenih kapacitet na precejšnjem delu območja • Nizka zasedenost turističnih kapacitet in kratka povprečna doba bivanja • Premalo skupnega ciljnega trženja obstoječe turistične ponudbe • Premalo povezovanja in sodelovanja med turističnimi ponudniki • Nizka družbena moč deležnikov • Javna turistična infrastruktura večinoma ni valorizirana, malo TIC točk • Precejšnje razlike v razvitosti posameznih občin in dodani vrednosti na prebivalca • Pomanjkanje delovnih mest na območju glede na število delovno aktivnih prebivalcev in s tem povezane velike dnevne migracije zaposlenih • Sorazmerno nizke povprečne plače in sorazmerno nizka kupna moč prebivalstva • Majhen delež kmetijskih gospodarstev proizvaja tržne viške, visoka prodaja preko posrednikov • Nizek delež kmetijskih gospodarstev z dopolnilno dejavnostjo • Slabo zasledovanje potreb trga s strani pridelovalcev kmetijskih pridelkov – neusklajenost med povpraševanjem in ponudbo, nizka stopnja prilagodljivosti • Doseganje konkurenčnih cen pri prodaji lokalnih proizvodov v sistemu lokalne samooskrbe • **Neurejena urbana območja – nezadostna oz. pomanjkljiva javna**

• Veliko število raznolikih prireditev in bogato društveno delovanje • Posamezne dobre prakse s področja medgeneracijskega sodelovanja in storitev za starejše • Preko mednarodnih projektov oblikovani pilotni modeli novih storitev in usposobljeni kadri za podporo njihovi implementaciji	**infrastruktura, neizkoriščene površine za nove storitve in delovna mesta, pomanjkanje razvitih vsebin** • Večina nosilcev projektov ima premalo znanj in sredstev za njihovo izvedbo • Prevladujoča oblika institucionalnega varstva starejših (domovi) in slabo razvite druge oblike varstva starejših (dnevno varstvo, medgeneracijski centri …) • Pomanjkanje konkretnih vsebin za mlade in medgeneracijsko sodelovanje • Nesistematično podajanje okoljskih informacij - lastniki lokacij z biotsko in krajinsko pestrostjo premalo poznajo in komunicirajo pomen in vrednost lokacij • Vrednotenje pomena in vrednosti lokacij z biotsko in krajinsko pestrostjo strokovnjaki ne izvajajo v sodelovanju z lastniki/upravljavci • Nepoznavanje pomena in vrednosti socialnih funkcij gozda za razvoj podeželja • Neformalna in priložnostna znanja niso prepoznana in vrednotena na trgu dela
PRILOŽNOSTI • Ruralni značaj večine naselij – privlačna alternativa večjim urbanim središčem • Posredovanje okoljskih informacij preko mreže turističnih točk na območju • Vzpostavitev infrastrukture za interpretacijo naravne in krajinske pestrosti • Uporaba strokovnih znanj obstoječih strokovnih institucij s področja varovanja okolja in narave • **Razvoj novih vsebin za lokalne prebivalce v urbanih območjih– poslovna priložnost za mala podjetja** • Zelena delovna mesta • Širitev mreže lokalne samooskrbe (dobava javnim institucijam in lokalne tržnice), razvoj lokalnih trgov za kmetijske proizvode in pridelke • Registracije novih dopolnilnih dejavnosti na kmetijskih gospodarstvih, posebej na področju turizma, prostega časa in izobraževanja • Specializacija kmetovanja in sistematični setveni načrti glede na potrebe trga (npr. specializirano vrtnarjenje) • Spodbujanje ekološkega kmetijstva, tudi z vidika večanja lokalne samooskrbe • Učinkovitejše povezovanje med izobraževanjem, trgom dela in gospodarstvom • Nova delovna mesta preko ustanavljanja socialnih in družinskih podjetij • Nova delovna mesta v okviru NVO	**NEVARNOSTI** • Nadaljevanje trenda suburbanizacije (izguba kmetijskih zemljišč, dražja infrastruktura, večanje pritiskov na okolje, prostor, itd.) • Intenzivne klimatske spremembe in odvisnost od vremenskih pojavov (pri pridelkih) • Naravne katastrofe, podnebne spremembe • Degradacija okolja, izgubljanje identitete • Gospodarske razmere, ki znižujejo vlaganja v znanje, raziskave in razvoj • **Odsotnost razvoja novih vsebin v urbanih območjih – stagnacija teh območij, posledično odseljevanje prebivalcev v še večja središča, tudi izven LAS** • Pasivnost lokalnih akterjev • Sedanje gospodarske razmere, nižanje življenjskega standarda in kupne moči prebivalstva • Nerazumevanje pomena inovativnosti za razvoj lokalne skupnosti • Odsotnost dolgoročne vizije razvoja posameznih lokalnih skupnosti • Zapiranje lokalnih skupnosti v meje občin, nesodelovanje in nepovezovanje • Zaposlovanje delovno aktivnih prebivalcev izven območja – spalna naselja, še večje dnevne migracije • Preveliko zanašanje na pomoč države • Močna globalna konkurenca

sektorja • Odpiranje novih tržnih poti za lokalne podjetnike in kmete • Nadgradnja storitev VEM točk – storitve za kmete, specializirano svetovanje ena na ena idr. • Stalna izobraževanja in usposabljanja turističnih ponudnikov • Opolnomočenje deležnikov • Aktivnejša promocija turistične ponudbe območja izven samega območja, tudi na mednarodnem nivoju • Turizem kot edina rastoča gospodarska panoga, rast povpraševanja po zelenih destinacijah in destinacijah z avtentičnimi zgodbami ter doživljajskem turizmu • Nadgradnja obstoječih turističnih programov in produktov • Povezovanje in promocija turistične ponudbe Srca Slovenije preko obstoječih in novih turističnih informacijskih točk na lokacijah ponudnikov • Uporaba sodobnih informacijsko-komunikacijskih tehnologij v turizmu • Povezovanje turizma s kulturnimi in kreativnimi industrijami, uporaba lesa, vzpostavljanjem kratkih verig z lokalno in ekološko pridelanimi živili • Spodbujanje inovativnosti na nivoju lokalnih skupnosti – vsa področja (gospodarstvo, NVO, javni sektor – posebej šolstvo, mediji, R&D) s poudarkom na javni administraciji • Uvedba mentorskih shem (prenos znanja) • Dogodki za spodbujanje inovativnosti (konference, srečanja, »brainstorming«) • Promocija inovativnosti in nagrajevanje najboljših inovativnih idej/projektov • Dvig stopnje medstrukturnega povezovanja pri razvoju • Redizajn podeželskih in urbanih jeder ter povezovanje z novimi vsebinami/dejavnostmi in vključevanjem IKT • Spodbujanje vseživljenjskega učenja in aktivnega staranja pri vseh generacijah • Razvoj medgeneracijskih centrov v različnih oblikah, prilagojenih potrebam posameznih lokalnih skupnosti • Nove storitve na področju socialnega varstva oz. medgeneracijskega sodelovanja (zaposlovanje organizatorjev socialne mreže, socialno podjetništvo idr.) • Informacijsko-komunikacijske tehnologije kot priložnost za modernizacijo zdravstveno-socialnih storitev v javnih institucijah in na domovih	• Nizka ozaveščenost in zaupanje za uspeh delovanja javno-zasebnih partnerstev • Razvoj novih delovnih mest ni dovolj povezan s kulturnimi in kreativnimi industrijami • Nevključevanje mladih in starejših v aktivno delovanje znotraj lokalnih skupnosti • Odsotnost stalnega izobraževanja turističnih ponudnikov • Neživljenjska zakonodaja s področja javnega naročanja lokalne hrane • Premalo znanj s področja poslovodenja za zagotavljanje uspešnega in učinkovitega delovanja novih lokacij in storitev • Premajhna informiranost ranljivih ciljnih skupin o priložnostih za vključevanje • Prostorske ovire (nefunkcionalnost javnih površin) za dostopnost ranljivim ciljnim skupinam • Stigmatizacija ranljivih ciljnih skupin

• Povečanje informacijske pismenosti (zlasti starejših) ter izboljšanje dostopa do IKT in veščin za večjo uporabo IKT • Vključevanje nevladnega sektorja pri izvajanju javnih storitev • Okrepljeno vključevanje ranljivih skupin v razvoj območja • Implementacija razvitih modelov preko evropskih projektov v lokalnih skupnostih • Povečanje znanj in praktičnih izkušenj za delovanje javno-zasebnih partnerstev • Razvojno mentorstvo za učinkovito poslovodenje / upravljanje aktivnih lokacij	

7. Podroben opis tematskih področij ukrepanja

Izbor in opredelitev tematskih področij ukrepanja izhaja iz analize stanja in SWOT analize ter prepoznanih potreb lokalnega partnerstva, ki smo jih evidentirali na delavnicah za pripravo strategije lokalnega razvoja in osebnih razgovorih z lokalnimi deležniki. Na tej osnovi smo v SLR vključili štiri tematska področja ukrepanja:

7.1. Ustvarjanje delovnih mest

Na območju LAS se nahajajo naslednja urbana območja: Kamnik (somestje), Litija (medobčinsko središče), Dol pri Ljubljani, Lukovica, Moravče (funkcionalna urbana območja), Dolsko, Krašnja, Mekinje, Šentvid pri Lukovici, Šmartno pri Litiji, Videm (druga urbana območja). Na območju se sicer nahaja veliko število majhnih naselij, značilna so neurejena podeželska in urbana naselja z nezadostno oz. pomanjkljivo lokalno javno infrastrukturo, ki zadovoljuje vsakodnevne potrebe prebivalcev, v katerih je premalo razvitih vsebin, ki bi služile aktivnemu povezovanju in sodelovanju lokalnih prebivalcev in njihovemu kakovostnemu bivanju. S premišljeno oživitvijo teh jeder s pomočjo celovite in enotne ureditve javnih površin (koncept »rural design«), razvoja novih vsebin ter večjega vključevanja in povezovanja lokalnih deležnikov, se bo izboljšala tako kakovost bivanja lokalnih prebivalcev, kot tudi ustvarila nova delovna mesta, ki jih bodo omogočile nove razvite vsebine (npr. vzpostavitev in delovanje lokalnih turističnih info točk, vzpostavitev oz. nadgradnja lokalnih tržnic, ureditev prostorov za medgeneracijsko sodelovanje in delovanje civilne družbe, različne tematske delavnice, programi in izobraževanja za lokalne prebivalce itd.). Še posebej je to pomembno za urbana naselja, ki predstavljajo stičišča razvoja na območju. Nova delovna mesta bodo ustvarjena v sinergiji delovanja mrež, ki se bodo povezovale preko novega utripa urejenih urbanih jeder in njihove intelektualne infrastrukture (podjetniške, kulturno – turistične, športno – rekreacijske, rokodelsko – samooskrbne).

Za območje je značilen pozitiven prirast podjetij in prevladovanje samostojnih podjetnikov, po drugi strani pa tudi pomanjkanje delovnih mest za skoraj polovico delovno aktivnih prebivalcev, ki se zato na delo vozijo v večja urbana središča, zlasti Ljubljano. Prav tako je značilna nizka stopnja podjetniške kulture ter nizka stopnja inovativnosti in kreativnosti v podjetniškem sektorju. Zato je potreben razvoj različnih storitev in podpore za ustvarjanje novih delovnih mest na območju, krepitev podjetniške miselnosti (zlasti med mladimi), prenos podjetniške tradicije na mlade generacije ter povečanje inovativnosti in kreativnosti (npr. kreativne industrije).

Podporo pri razvoju omenjenih vsebin lahko nudijo obstoječe kompetentne razvojne strukture za področje podjetništva, turizma, kmetijstva, naravnih in kulturnih virov, izobraževanja idr., katerih sodelovanje v okviru skupne znamke Srce Slovenije je potrebno okrepiti, medsektorsko povezovanje bo omogočilo doseganje sinergijskih učinkov na območju. Zaradi močnega sodelovanja območja LAS v različnih evropskih projektih oz. partnerstvih se povečuje ugled in prepoznavnost območja, kar omogoča lažje vključevanje v nova partnerstva, s tem pa priliv dodatnih evropskih sredstev na območje, povečanje kompetenc sodelujočih deležnikov in vzpostavljanje projektnih okolij v občinah, s tem pa tudi nova delovna mesta.

Predvidena področja ukrepanja so:

- urejanje/prenova prostorov/objektov podeželskih in urbanih središč (naselij);
- ureditev IKT infrastrukture, urbana oprema;
- organizacija deležnikov/mrež/dogodkov – razvoj vsebin v središčih;
- pilotno delovanje mrež.

7.2. Razvoj osnovnih storitev

Na področju razvoja osnovnih storitev kot največji potencial vidimo podjetništvo, turizem in lokalno samooskrbo, poleg tega pa je razvoj storitev nepogrešljiv tudi za dvig kakovosti bivanja lokalnih prebivalcev in spodbujanje okoljske ozaveščenosti.

Na področju podjetništva je potreben razvoj inovativnih storitev (zlasti s strani lokalnih malih podjetij) za lokalno prebivalstvo, ki bodo izboljšale kakovost bivanja prebivalcev, hkrati je nujno potreben razvoj storitev za krepitev podjetniške miselnosti, spodbujanje inovativnosti in kreativnosti v podjetništvu ter uvajanje kulturnih in kreativnih industrij. Tu lahko podporo nudijo obstoječe podporne strukture, npr. VEM točke, obrtne zbornice, KIK štarter idr.

Javna turistična infrastruktura na območju LAS večinoma ni valorizirana (tu gre za razne tematske in rekreacijske poti, turistične informacijske točke ipd.), zelo malo je turističnih prenočitvenih zmogljivosti, ki so tudi neenakomerno zastopane po posameznih občinah, značilna je nizka povprečna dolžina bivanja turistov na območju in nizka potrošnja. Na drugi strani so v okviru znamke Srce Slovenije že vzpostavljeni standardi kakovosti za turistično ponudbo, ki se še ne izvajajo v praksi, razviti so številni turistični produkti in programi, ki vključujejo najbolj atraktivne turistične lokacije, manjka pa skupno celovito trženje že razvitih turističnih produktov. Značilno je zelo bogato društveno delovanje na področju turizma ter veliko število tradicionalnih prireditev. Vzpostavljena je tudi mreža turističnih ponudnikov Srca Slovenije, ki šteje okoli 120 ponudnikov ter mreža rokodelcev z okoli 60 člani, s katerima se že nekaj časa sistematično dela na področju razvoja njihovih kompetenc. Zaradi tega je potrebno okrepiti delovanje območja Srce Slovenije kot turistične destinacije v obliki destinacijskega managementa, ki zajema vsa področja, od krepitve mreže turističnih ponudnikov in njihovih kompetenc, dela z mladimi, nadaljnjega razvoja turističnih produktov in programov, implementacije standardov kakovosti, skupne promocije in trženja, upravljanja procesov itd. Obstaja velik potencial in interes za razvoj novih storitev za povečanje diverzifikacije turistične dejavnosti s ciljem podaljšanja časa bivanja turistov in njihove potrošnje. Izkazan je tudi velik interes za vzpostavitev novih tržnih poti za izboljšanje skupnega trženja destinacije Srca Slovenije.

Na področju lokalne samooskrbe na območju že dobrih deset let deluje zadruga Jarina, ki je med prvimi v državi vzpostavila mrežo lokalne samooskrbe (mreža pridelovalcev – dobaviteljev in mreža potrošnikov – javne institucije, zasebniki), ki je prepoznana kot primer dobre prakse kratkih verig tudi na evropski ravni. Po drugi strani je značilen nizek delež kmetijskih gospodarstev z registrirano dopolnilno dejavnostjo in sorazmerno visoka prodaja preko posrednikov. Na območju smo zaznali priložnosti in interes za razvoj novih storitev za povečanje lokalne samooskrbe (npr. Vrtovi Srca Slovenije, lokalne tržnice, enotna embalaža, IKT orodja itd.), spodbujanje primarne pridelave na lokalnem nivoju (zlasti deficitarnih pridelkov), spodbujanje registracije dopolnilnih dejavnosti in diverzifikacije nosilcev kmetijskih dejavnosti (npr. predelava sadja, nastanitve na kmetijah), okrepitev neposredne prodaje na domu in na lokalnih trgih (lokalne tržnice).

Pri razvoju novih storitev, zlasti v povezavi s turizmom, so pomembne storitve za spodbujanje okoljske ozaveščenosti, ki se navezujejo zlasti na območja Natura 2000 in druga območja posebne krajinske vrednosti ter veliko gozdnatost območja.

Pri razvoju storitev izhajamo tudi iz pozitivnih demografskih kazalcev v povezavi s krepitvijo socialnega kapitala, pogojev za delo prebivalcev in kakovosti bivanja.

Tudi na tem tematskem področju so nepogrešljive obstoječe razvojne strukture na območju in njihovo medsektorsko sodelovanje ter vključevanje v evropska partnerstva preko razvoja novih modelov in storitev, ki lahko služijo razvoju in upravljanju podeželskih in urbanih območij LAS.

Nove storitve bodo bistveno obogatile vsebino in delovanje LAS. Zavedamo se, da je potrebno zagotoviti strokovno podporo za učinkovito in uspešno izvajanje načrtovanih storitev, zato v delovanje LAS vključujemo tudi deležnike, ki lahko poskrbijo za razvoj in podporo kakovosti delovanja novih storitev. Nove storitve omogočajo LAS večjo dinamiko in kakovost delovanja, zato bomo poskrbeli za njihovo promocijo in širitev delovanja na celotno območje LAS.

Predvidena področja ukrepanja so:
- ureditve infrastrukture, nakup opreme;
- dizajn storitev/sistem kakovosti;
- usposabljanje, izobraževanje;
- pilotno delovanje;
- promocija in diseminacija na druga območja;
- sodelovanje z drugimi LAS.

7.3. Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin

Na območju število prebivalcev v zadnjem desetletju raste, prav tako je ugodna starostna struktura in pozitiven skupni prirast. Na območju je vzpostavljen Konzorcij šol in vrtcev Srca Slovenije. Po drugi strani je značilna še vedno dokaj nizka stopnja vključevanja prebivalcev v vseživljenjsko izobraževanje in razne neformalne oblike izobraževanja. Identificirali smo različne ranljive skupine, katerih potencial je premalo izkoriščen: otroci in mladostniki s težavami v odraščanju oz. kako drugače prikrajšani, brezposelni mladi, ženske po 50 letu, starejši in osebe s posebnimi potrebami. Na območju že obstajajo inovativne storitve na področju medgeneracijskega sodelovanja in storitve za starejše (npr. v občini Kamnik), ki pa so omejene na posamezne občine. V podeželskih in urbanih območjih je premalo razvitih vsebin, ki bi omogočale aktivno participacijo in sodelovanje lokalnih deležnikov, tudi ranljivih skupin.

Iz tega izhaja potreba po spodbujanju vključevanja prebivalcev, posebej ranljivih skupin, v pridobivanje različnih neformalnih in priložnostnih znanj za izboljšanje njihovih znanj in kompetenc, spodbujanju proaktivnega vključevanja šol in vrtcev v izvajanje različnih aktivnosti LAS Srce Slovenije za razvoj kompetenc pedagoških delavcev in tesnejše vključevanje v lokalno okolje, nadgradnji obstoječih storitev na področju medgeneracijskega sodelovanja in skrbi za starejše ter njihova razširitev na celotno območje LAS, razvoju novih vsebin v podeželskih in urbanih območjih, ki bodo služile tudi potrebam ranljivih skupin, krepitvi sodelovanja obstoječih razvojnih struktur za doseganje sinergijskih učinkov ter krepitvi socialnega kapitala, izboljšanju pogojev za delo prebivalcev, posebej ranljivih skupin, opolnomočenju NVO sektorja za aktivno vlogo v družbi ter omogočanju nediskriminatornega obravnavanja ranljivih skupin.

Z uvedbo Zakona o socialnem podjetništvu je omogočeno, da ranljive skupine vključujemo v svet podjetništva oziroma, da dejavnosti organiziramo tako, da se vanje lahko vključujejo tudi ranljive skupine. Prepričani smo, da s tem odpiramo območje Srca Slovenije tako, da so hkrati ranljive ciljne skupine opažene, vključene in enakovredne ter da člani LAS uporabljajo njihovo energijo in potenciale.

Predvidena področja ukrepanja so:
- animacija in motivacija ranljivih ciljnih skupin;
- razvoj in uvajanje kompetenc socialnega podjetništva;
- ureditev infrastrukture, nakup opreme;
- promocija delovanja;
- vključevanje ranljivih ciljnih skupin v delovanje LAS;
- sodelovanje z drugimi LAS in mednarodno razvojno sodelovanje.

7.4. Varstvo okolja in ohranjanje narave

Varstvo okolja, ohranjanje narave in naravnih danosti so nove vsebine, ki Srcu Slovenije zagotavljajo trajnost delovanja in povečanje ugleda. Ključni resursi, ki nam to omogočajo so: dobro ohranjena narava in okolje, velika gozdnatost, območja Natura 2000 in druga območja posebne krajinske vrednosti, vse bolj ozaveščeni prebivalci o pomenu varovanja okolja, podporne strokovne institucije s tega področja (npr. Zavod za varstvo narave) ter vključevanje okoljskih vsebin v evropske projekte. Po drugi strani se okoljske informacije večinoma podajajo nesistematično in niso vključene v obstoječe informacijske točke na podeželskih in urbanih območjih.

V okviru tega tematskega področja želimo ohranjati stanje okolja in zagotoviti nadaljnje izboljševanje ozaveščenosti prebivalcev o pomenu varovanja okolja, zagotoviti učinkovito trajnostno upravljanje območij Natura 2000 in drugih območij posebne krajinske vrednosti ter jih vključiti v turistično in izobraževalno ponudbo območja s pomočjo vzpostavitve/ureditve infrastrukture za interpretacijo in usposabljanja akterjev za interpretacijo, razvoja novih storitev za večjo okoljsko ozaveščenost (npr. izposoja koles, ponovna uporaba odpadkov, tematske poti z okoljsko tematiko, tematski dogodki z okoljsko tematiko, premični interaktivni muzej, živi laboratorij za inovativno uporabo lesa itd.) in storitev za povečanje socialnih funkcij gozda (npr. gozdna pedagogika), zasnovo in sistematično komunikacijo okoljskih informacij (s strani posameznih turističnih lokacij, ki poleg osnovnih turističnih informacij lahko podajajo tudi dodatne okoljske informacije). Velik poudarek pri tem bo na urbanih območjih, kjer je večja koncentracija potencialnih uporabnikov teh storitev.

Predvidena področja ukrepanja so:

- povezava s strokovnimi službami za varstvo okolja, ohranjanje narave in naravnih danosti;
- zasnova in oblikovanje okoljskih informacij;
- uporaba in komunikacija okoljskih informacij;
- okoljska infrastruktura in oprema;
- okoljsko upravljanje;
- pilotne akcije za učinkovito ravnanje z okoljem, ravnanje z odpadki, trajnostno mobilnost, ohranjanje biotske/ krajinske raznovrstnosti, posredovanje okoljskih informacij;
- organizacija dogodkov za promocijo ohranjanja okolja in varstva narave.

Urbana območja bodo vključena v tematska področja ustvarjanje delovnih mest, varstvo okolja in ohranjanje narave ter večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin na načine, opisane v posameznem tematskem področju.

Preglednica intervencijske logike je priloga k strategiji.

8. Opis in način doseganja ter zasledovanja horizontalnih ciljev Evropske unije

Horizontalni cilji	Ukrepi	Na kakšen način
Blaženje podnebnih sprememb in prilagajanje nanje	Večfunkcionalna raba gozda Oživitev urbanih in podeželskih jeder za izboljšanje kakovosti bivanja	Razvoj in uvajanje metode učenja v gozdu Redizajn, nove tehnologije, večfunkcionalna in učinkovita raba prostora, naravnih virov, energije in stavb, inovativna partnerstva
Okolje	Ohranjanje biodiverzitete in krajine Ohranjanje okolja Ohranjanje in izboljšanje kulturne dediščine Spodbujanje vseživljenjskega izobraževanja in civilne participacije	Interpretacija ohranjanja biotske raznovrstnosti in krajine Trajnostna raba naravnih virov Dobra interpretacija in upravljanje ter komunikacija z deležniki Promocija VŽU, mreženje, aktivacija za aktivno sodelovanje pri razvoju lokalne skupnosti
Inovacije	Izvajanje destinacijskega managementa v Srcu Slovenije Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja in razvoj inovativnih storitev za ranljive ciljne skupine Spodbujanje lokalne samooskrbe s hrano preko operacij in storitev Spodbujanje inovativnosti in socialnega podjetništva	Mrežno razvojno partnerstvo, kakovost turistične ponudbe, skupno trženje Uvajanje novih IKT, mrežno razvojno partnerstvo, sledenje dobrim praksam, mednarodno sodelovanje Redizajn objektov za nove funkcije, mrežno sodelovanje, mentorstvo in promocija Razvoj in uvajanje odgovornih storitev za zdravje in dobro počutje ter družbeno odgovorno delovanje v lokalnih okoljih. Vključevanje elementov kulturnih in kreativnih industrij. Popularizacija znanosti in podjetnosti.
Spodbujanje enakosti moških in žensk ter nediskriminacija	Spodbujanje inovativnosti in socialnega podjetništva Spodbujanje vseživljenjskega izobraževanja in civilne participacije Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja in razvoj inovativnih storitev za ranljive ciljne skupine	V načrtovanje in izvajanje akcij bodo povabljeni tako moški kot ženske V upravnih strukturah novih dejavnosti bodo sodelovali moški in ženske V izvajanju vseh akcij ne bo diskriminacije oz različnega obravnavanja zaradi spola, rase, verskega, političnega ali drugega prepričanja do nobene skupine V izvajanju vseh akcij ne bo krateno dostojanstvo nikomur V izvajanju akcij se bomo izogibali ustvarjanja zastrašujočega, ponižujočega, sramotilnega in žaljivega okolja za vse sodelujoče

Horizontalni cilji so upoštevani v merilih za ocenjevanje na način, da so pogoj za upravičenost, kar je razvidno v poglavju 15 ter javnem pozivu v prilogi.

9. Opis SLR in njenih ciljev vključno z določitvijo mejnikov in ciljnih vrednosti kazalnikov

9.1. Razvojna vizija območja LAS

V sodelovanju z razvojnimi deležniki na območju LAS smo oblikovali razvojno vizijo LAS, ki izhaja iz potreb območja in povzema vse ključne cilje razvoja:

»LAS Srce Slovenije - z razvojem ljudi ustvarjamo prostor priložnosti za turizem, zdravje in dobro počutje«.

9.2. Cilji razvoja območja LAS

Na osnovi identificiranih potreb, ki izhajajo iz opisane analize stanja in SWOT analize, smo opredelili naslednje splošne in posebne cilje SLR:

Splošni cilji:

1. Izboljšanje gospodarske in socialne vključenosti skupnosti na območju LAS
2. Zagotavljanje skladnega in vzdržnega razvoja podeželja na osnovi trajnostnega in sonaravnega razvoja neizkoriščenih potencialov območja

Posebni cilji:

Tematsko področje Ustvarjanje delovnih mest:

1. Izboljšanje podjetniške kulture
2. Povečanje inovativnost in kreativnosti
3. Povečanje družbene moči deležnikov
4. Izboljšanje urejenosti podeželskega okolja in urbanih območij

Tematsko področje Razvoj osnovnih storitev:

1. Okrepitev lokalne identitete
2. Izboljšanje trženja turistične destinacije Srca Slovenije in povečanje diverzifikacije turistične dejavnosti
3. Izboljšanje kakovosti in števila lokalnih storitev
4. Izboljšanje kakovosti bivanja
5. Povečanje lokalne samooskrbe s hrano

Tematsko področje Varstvo okolja in ohranjanje narave:

1. Izboljšanje biotske in krajinske raznovrstnosti
2. Izboljšanje okoljske ozaveščenosti in stanja okolja
3. Povečanje socialnih funkcij gozda

Tematsko področje Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin:

1. Izboljšanje znanj in kompetenc podeželskih akterjev
2. Povečanje deleža neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin
3. Izboljšanje socialnega kapitala in krepitev razvojnih partnerstev
4. Izboljšanje pogojev za delo prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin

Opredelitev glavnih ciljev SLR po **vrednosti pomena**, ki opisuje, kako pomemben je posamezni cilj v primerjavi z drugimi cilji. Z metodo podeljevanja točk posameznim ciljem po njihovi pomembnosti so lokalni deležniki opredelili pomen posameznih ciljev SLR, ki je razviden v spodnji preglednici (5 pomeni najbolj pomemben cilj, 0 pa najmanj pomemben cilj):

Cilj SLR	Vrednost pomena

Izboljšanje urejenosti podeželskega okolja (C1)	5
Povečanje inovativnost in kreativnosti (C2)	4
Povečanje lokalne samooskrbe s hrano (C3)	4
Izboljšanje znanj in kompetenc podeželskih akterjev (C4)	4
Okrepitev lokalne identitete (C5)	3
Izboljšanje trženja turistične destinacije Srca Slovenije in povečanje diverzifikacije turistične dejavnosti (C6)	3
Povečanje socialnih funkcij gozda (C7)	3
Izboljšanje podjetniške kulture (C8)	2
Izboljšanje kakovosti in števila lokalnih storitev (C9)	2
Povečanje družbene moči deležnikov (C10)	1
Izboljšanje kakovosti bivanja (C11)	1
Izboljšanje okoljske ozaveščenosti in stanja okolja (C12)	1
Povečanje deleža neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin (C13)	1
Izboljšanje socialnega kapitala in krepitev razvojnih partnerstev (C14)	1
Izboljšanje biotske in krajinske raznovrstnosti (C15)	0
Izboljšanje pogojev za delo prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin (C16)	0

Med najpomembnejšimi cilji so tako: Izboljšanje urejenosti podeželskega okolja, Povečanje inovativnosti in kreativnosti, Povečanje lokalne samooskrbe s hrano ter Izboljšanje znanj in kompetenc podeželskih akterjev, ki jih lokalna skupnost smatra kot vodilne cilje območja, ki bodo imeli največjo težo pri razvoju območja LAS. Sledijo cilji Okrepitev lokalne identitete, Izboljšanje trženja turistične destinacije Srca Slovenije in povečanje diverzifikacije turistične dejavnosti, Povečanje socialnih funkcij gozda, Izboljšanje podjetniške kulture ter Izboljšanje kakovosti in števila lokalnih storitev. Ostali cilji so za lokalno skupnost manj pomembni, a še vedno pomembni pri uresničevanju SLR.

Opredelitev ciljev SLR po **vrednosti povezovanja**, ki opisuje, v kolikšni meri se cilj dopolnjuje oziroma prekriva z ostalimi cilji, je razvidna v spodnji matriki:

	C10	**C11**	**C12**	**C5**	**C6**	**C1**	**C2**	**C7**	**C13**	**C14**	**C9**	**C15**	**C16**	**C8**	**C3**	**C4**	
C10	0	X	X	X	X			X	X		X		X	X		X	10
C11	X	0	X	X	X			X			X		X	X		X	9
C12	X	X	0	X	X		X	X	X			X	X	X		X	11
C5	X	X	X	0	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	14
C6	X	X	X	X	0	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	14
C1				X	X	0	X	X	X	X	X	X	X		X	X	11
C2			X	X	X	X	0	X	X	X	X	X	X	X	X	X	14
C7	X	X	X	X	X	X	X	0	X	X	X	X	X	X	X	X	15
C13	X		X	X	X	X	X	X	0	X	X	X	X	X	X	X	14
C14					X	X	X	X	X	0		X	X	X			8
C9	X	X		X	X	X	X	X	X		0		X	X			10
C15			X	X	X	X	X	X	X	X		0	X	X	X		11
C16	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0	X	X	X	15
C8	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	0		X	13
C3				X	X	X	X	X	X			X	X		0	X	9
C4	X	X	X	X	X	X	X	X	X				X	X	X	0	12
	10	9	11	14	14	11	14	15	14	8	10	11	15	13	9	12	

Cilji, ki imajo večjo vrednost, se torej bolj dopolnjujejo oziroma vplivajo na ostale cilje, to so zlasti cilji: Izboljšanje kakovosti in števila lokalnih storitev, Izboljšanje pogojev za delo prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin, Okrepitev lokalne identitete, Izboljšanje trženja turistične destinacije Srca

Slovenije in povečanje diverzifikacije turistične dejavnosti, Povečanje inovativnosti in kreativnosti, Izboljšanje znanj in kompetenc podeželskih akterjev ter Izboljšanje kakovosti bivanja. Cilji, ki se najmanj prekrivajo z ostalimi cilji pa so: Izboljšanje okoljske ozaveščenosti in stanja okolja, Povečanje deleža neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin, Povečanje družbene moči deležnikov, Izboljšanje biotske in krajinske raznovrstnosti ter Povečanje lokalne samooskrbe s hrano.

9.3. Kazalniki merjenja ciljev

V SLR smo opredelili naslednje kazalnike za merjenje glavnih ciljev SLR:

1. Število novih delovnih mest
2. Število dogodkov za izboljšanje podjetniške kulture
3. Število partnerstev za spodbujanje podjetniške inovativnosti in kreativnosti
4. Število akcij za izboljšanje družbene moči deležnikov
5. Število urejenih podeželskih/urbanih jeder in prostorov
6. Delež prebivalcev urbanih območij, ki so aktivno vključeni v nove vsebine na teh območjih
7. Število lokacij/akcij, ki izpričujejo lokalno identiteto
8. Število storitev za povečanje diverzifikacije turističnih dejavnosti
9. Število akcij za izboljšanje trženja turistične destinacije
10. Delež operacij, ki prispevajo k lokalni samooskrbi s hrano
11. Število storitev/načinov za povečanje lokalne samooskrbe
12. Število storitev za izboljšanje kakovosti bivanja
13. Število storitev neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin
14. Lokacije za ohranjanje biotske in krajinske raznovrstnosti
15. Število storitev za večjo okoljsko ozaveščenost
16. Število okoljskih informacij
17. Število storitev za povečanje socialnih funkcij gozda
18. Število medgeneracijskih dogodkov z vključenimi ranljivimi ciljnimi skupinami
19. Število vzpostavljenih partnerstev za izboljšanje socialnega kapitala
20. Število podpornih storitev za izboljšanje pogojev za delo in življenje prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin

V spodnji preglednici so navedeni kazalniki po posameznih ciljih in tematskih področjih ukrepanja in opredeljene ciljne vrednosti kazalnikov na dan, 31. 12. 2023:

Tematsko področje	**Cilj**	**Kazalnik**	**Sklad**	**Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023**
Ustvarjanje delovnih mest	Izboljšanje podjetniške kulture	Število novih delovnih mest / Število dogodkov za izboljšanje podjetniške kulture	EKSRP	4 / 8
			ESRR	2 / 0
			ESPR	0
	Povečanje inovativnosti in kreativnosti	Število partnerstev za spodbujanje podjetniške inovativnosti in kreativnosti	EKSRP	7
			ESRR	0
			ESPR	0
	Povečanje družbene moči deležnikov	Število akcij za izboljšanje družbene moči deležnikov	EKSRP	3
			ESRR	0
			ESPR	0
	Izboljšanje urejenosti	Število urejenih	EKSRP	8

	podeželskega okolja in urbanih območij	podeželskih/urbanih jeder in prostorov / Delež prebivalcev urbanih območij, ki so aktivno vključeni v nove vsebine na teh območjih	ESRR	5 / 20 %
			ESPR	0
			EKSRP	0
			ESRR	0
			ESPR	0
Razvoj osnovnih storitev	Okrepitev lokalne identitete	Število lokacij/akcij, ki izpričujejo lokalno identiteto	EKSRP	10
			ESPR	0
	Izboljšanje trženja turistične destinacije Srca Slovenije in povečanje diverzifikacije turistične dejavnosti	Število akcij za izboljšanje trženja turistične destinacije	EKSRP	10
			ESPR	0
	Povečanje lokalne samooskrbe s hrano	Delež operacij, ki prispevajo k lokalni samooskrbi s hrano / Število storitev/načinov za povečanje lokalne samooskrbe	EKSRP	10 % / 5
			ESPR	0 / 0
	Izboljšanje kakovosti bivanja	Število storitev za izboljšanje kakovosti bivanja	EKSRP	5
			ESPR	0
	Izboljšanje kakovosti in števila lokalnih storitev	Število storitev za povečanje diverzifikacije turističnih dejavnosti	EKSRP	15
			ESPR	0
Varstvo okolja in ohranjanje narave	Izboljšanje biotske in krajinske raznovrstnosti	Lokacije za ohranjanje biotske in krajinske raznovrstnosti	EKSRP	5
			ESRR	0
			ESPR	0
	Izboljšanje okoljske ozaveščenosti in stanja okolja	Število storitev za večjo okoljsko ozaveščenost / Število okoljskih informacij	EKSRP	7 / 10
			ESRR	0 / 4
			ESPR	0
	Povečanje socialnih funkcij gozda	Število storitev za povečanje socialnih funkcij gozda	EKSRP	5
			ESRR	0
			ESPR	0
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	

			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	
Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	Izboljšanje znanj in kompetenc podeželskih akterjev	Število medgeneracijskih dogodkov z vključenimi ranljivimi ciljnimi skupinami	EKSRP	15
			ESRR	0
			ESPR	0
	Povečanje deleža neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin	Število storitev neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin	EKSRP	3
			ESRR	0
			ESPR	
	Izboljšanje socialnega kapitala	Število vzpostavljenih partnerstev za izboljšanje socialnega kapitala	EKSRP	10
			ESRR	5
			ESPR	0
	Izboljšanje pogojev za delo prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin	Število podpornih storitev za izboljšanje pogojev za delo in življenje prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin	EKSRP	8
			ESRR	0
			ESPR	0
			EKSRP	
			ESRR	
			ESPR	

EKSRP:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest	**1**	**4**
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami	**20**	**22**
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije primerjavi z določenim finančnim okvirjem	**60 %**	**100 %**
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije	**25 %**	**100 %**
Število razvitih storitev	**26**	**43**
Število razvojnih partnerstev	**10**	**17**
Število dobro upravljanih vaških/urbanih jeder	**3**	**8**

ESRR:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest	**1**	**2**
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami	**2**	**6**
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije primerjavi z določenim finančnim okvirjem	**63 %**	**100 %**
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije	**25 %**	**100 %**
Število dobro upravljanih vaških/urbanih jeder	**3**	**5**
Število razvojnih partnerstev	**3**	**5**

ESPR:

Mejnik/kazalnik	Mejnik na dan 31. 12. 2018	Ciljna vrednost kazalnika na dan 31. 12. 2023
Število novo ustvarjenih delovnih mest		
Število zaključenih operacij v primerjavi z odobrenimi operacijami		
Delež dodeljenih sredstev v odločitvi o potrditvi operacije primerjavi z določenim finančnim okvirjem		
Delež izplačanih sredstev v primerjavi z dodeljenimi sredstvi v odločitvi o potrditvi operacije		

Vplivi, rezultati in učinki:

Splošni cilji SLR	Pričakovani vplivi
Izboljšanje gospodarske in socialne vključenosti skupnosti na območju LAS	Lokalna skupnost na območju LAS je močno vpeta v skupni razvoj območja – soodgovornost za skupno prihodnost območja

Zagotavljanje skladnega in vzdržnega razvoja podeželja na osnovi trajnostnega in sonaravnega razvoja neizkoriščenih potencialov območja	Učinkovita trajnostna raba neizkoriščenih potencialov območja
Posebni cilji SLR	**Pričakovani rezultati**
Izboljšanje urejenosti podeželskega okolja in urbanih območij	13 urejenih podeželskih/urbanih jeder in prostorov 20 % prebivalcev urbanih območij aktivno vključenih v nove vsebine na teh območjih
Povečanje inovativnosti in kreativnosti	7 vzpostavljenih partnerstev za spodbujanje podjetniške inovativnosti in kreativnosti
Povečanje lokalne samooskrbe s hrano	10 % delež operacij, ki prispevajo k lokalni samooskrbi s hrano, 5 storitev za povečanje lokalne samooskrbe
Izboljšanje znanj in kompetenc podeželskih akterjev	15 medgeneracijskih dogodkov z vključenimi ranljivimi ciljnimi skupinami
Okrepitev lokalne identitete	10 lokacij, ki izpričujejo lokalno identiteto
Izboljšanje trženja turistične destinacije Srca Slovenije in povečanje diverzifikacije turistične dejavnosti	10 akcij za izboljšanje trženja turistične destinacije
Povečanje socialnih funkcij gozda	5 storitev za povečanje socialnih funkcij gozda
Izboljšanje podjetniške kulture	6 novih delovnih mest, 8 dogodkov za izboljšanje podjetniške kulture
Izboljšanje kakovosti in števila lokalnih storitev	15 storitev za povečanje diverzifikacije turističnih dejavnosti
Povečanje družbene moči deležnikov	3 akcije za izboljšanje družbene moči deležnikov
Izboljšanje kakovosti bivanja	5 storitev za izboljšanje kakovosti bivanja
Izboljšanje okoljske ozaveščenosti in stanja okolja	7 storitev za večjo okoljsko ozaveščenost, 14 okoljskih informacij
Povečanje deleža neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin	3 storitve neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin
Izboljšanje socialnega kapitala in krepitev razvojnih partnerstev	15 vzpostavljenih partnerstev za izboljšanje socialnega kapitala
Izboljšanje biotske in krajinske raznovrstnosti	5 lokacij za ohranjanje biotske in krajinske raznovrstnosti
Izboljšanje pogojev za delo prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin	8 podpornih storitev za izboljšanje pogojev za delo in življenje prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin
Ukrepi (operativni cilji)	**Pričakovani učinki**
Ohranjanje biodiverzitete in krajine	Ohranjena raznolikost rastlinskih in živalskih vrst ter kulturna krajina na območju LAS
Ohranjanje okolja	Povečan ugled Srca Slovenije kot okolju prijazno območje
Večfunkcionalna raba gozda	Srce Slovenije kot primer dobre prakse pri vključevanju gozdov v turistične in izobraževalne vsebine
Ohranjanje in izboljšanje kulturne dediščine	Ohranjena, valorizirana in interpretirana kulturna dediščina Srca Slovenije kot primer dobre prakse na nacionalni in evropski ravni
Izvajanje destinacijskega managementa v Srcu	Srce Slovenije kot prepoznana turistična

Slovenije	destinacija z učinkovitim destinacijskim managementom
Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja in razvoj inovativnih storitev za starejše	Srce Slovenije prepoznano kot območje prijazno vsem generacijam
Spodbujanje lokalne samooskrbe s hrano preko operacij in storitev	Mreža lokalne samooskrbe v Srcu Slovenije prepoznana kot primer dobre prakse na nacionalni in evropski ravni
Oživitev vaških/mestnih jeder za izboljšanje kakovosti bivanja	Izboljšana kakovost bivanja vseh skupin deležnikov na območju, ki so aktivno vpeti v vsebine vaških in mestnih jeder
Spodbujanje inovativnosti in socialnega podjetništva	Srce Slovenije kot primer inovativne lokalne skupnosti z razvitimi dobrimi praksami socialnega podjetništva
Spodbujanje vseživljenjskega izobraževanja in civilne participacije	Prepoznan pomen vseživljenjskega izobraževanja in okrepljeno sodelovanje lokalnih deležnikov v procesu odločanja

9.4. Usklajenost s cilji sklada EKSRP in ESRR ter razvojnimi usmeritvami območja

Opredeljeni cilji SLR so usklajeni z razvojnimi usmeritvami območja LAS (lokalni razvojni programi občin v LAS, Regionalni razvojni program Ljubljanske urbane regije 2014-2020, Območni razvojni program Razvojnega partnerstva Srca Slovenije 2014-2020), s cilji sklada EKSRP (Program razvoja podeželja RS za obdobje 2014-2020) in cilji sklada ESRR (Operativni program za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020), kot je opisano v nadaljevanju.

Usklajenost ciljev SLR in obstoječih lokalnih razvojnih strategij:

Cilj SLR	Cilji/ukrepi/razvojne usmeritve LRS
Izboljšanje podjetniške kulture	LRP Dol pri Ljubljani: Povečati produktivnost gospodarstva občine DRP Litija: Krepitev konkurenčne sposobnosti litijskega gospodarstva LRP Lukovica: Zagotoviti prostor in infrastrukturno opremljenost za obrtno dejavnost
Povečanje inovativnosti in kreativnosti	LRP Dol pri Ljubljani: Povečati produktivnost gospodarstva občine DRP Litija: Krepitev konkurenčne sposobnosti litijskega gospodarstva
Povečanje družbene moči deležnikov	LRP Dol pri Ljubljani: Omogočiti pogoje za vsebinsko bogato družbeno življenje v občini DRP Litija: Zagotavljanje večjega vpliva mestne in krajevnih skupnosti pri odločitvah občine, Vzpostavitev pogojev za enakopravno vključevanje invalidov in upokojencev v okolje in javno življenje LRP Lukovica: Izobraževati in osveščati prebivalce in jih vključevati v življenje in delo občine
Izboljšanje urejenosti podeželskega okolja	LRP Dol pri Ljubljani: Občino celovito prostorsko urediti DRP Litija: Obnova in izgradnja večnamenskih kulturnih objektov, Skrb za obnovo kulturne in naravne dediščine, Izgradnja površin za rekreacijske namene, Vzdrževanje športno rekreacijskih površin v KS izven mesta Litija, Program razvoja podeželja občine Litija, Ureditev usmerjevalnega in uličnega sistema, Ustvarjanje pogojev za enakomeren razvoj občine – mesta in vasi LRP Lukovica: Vlagati v komunalno opremljenost, Zagotoviti prostor za družbene dejavnosti
Okrepitev lokalne identitete	LRP Dol pri Ljubljani: Občino celovito prostorsko urediti, Omogočiti

	pogoje za vsebinsko bogato družbeno življenje v občini DRP Litija: Skrb za obnovo kulturne in naravne dediščine, Strategija razvoja turizma v občini Litija, Program razvoja podeželja občine Litija, Ustvarjanje pogojev za enakomeren razvoj občine – mesta in vasi LRP Lukovica: Promovirati občino in jo turistično prebuditi na podlagi naravnih in kulturnih danosti
Izboljšanje trženja turistične destinacije Srca Slovenije in povečanje diverzifikacije turistične dejavnosti	LRP Dol pri Ljubljani: Pospeševati razvoj turizma DRP Litija: Strategija razvoja turizma v občini Litija, Program razvoja podeželja občine Litija LRP Lukovica: Promovirati občino in jo turistično prebuditi na podlagi naravnih in kulturnih danosti
Izboljšanje kakovosti in števila lokalnih storitev	LRP Dol pri Ljubljani: Omogočiti pogoje za vsebinsko bogato družbeno življenje v občini, Zagotoviti pogoje za kvalitetno življenje vseh občanov DRP Litija: Strategija razvoja turizma v občini Litija, Program razvoja podeželja občine Litija LRP Lukovica: Zagotoviti prostor za družbene dejavnosti
Izboljšanje kakovosti bivanja	LRP Dol pri Ljubljani: Občino celovito prostorsko urediti, Ohraniti čist zrak, varovati vodne vire in redno vzdrževati vodotoke, Ekonomično in okolju prijazno ravnati z odpadki, Zagotoviti pogoje za kvalitetno življenje vseh občanov DRP Litija: Obnova in izgradnja večnamenskih kulturnih objektov, Zagotovitev pogojev za delovanje mladinskega centra, Gerontološki center Litija, Izgradnja površin za rekreacijske namene, Vzdrževanje športno rekreacijskih površin v KS izven mesta Litija, Ustvarjanje pogojev za enakomeren razvoj občine – mesta in vasi LRP Lukovica: Zagotoviti prostor za družbene dejavnosti
Povečanje lokalne samooskrbe s hrano	LRP Dol pri Ljubljani: Prestrukturirati in obnoviti proizvodni potencial v kmetijstvu DRP Litija: Program razvoja podeželja občine Litija LRP Lukovica: Prestrukturirati kmetijstvo
Izboljšanje biotske in krajinske raznovrstnosti	LRP Dol pri Ljubljani: Občino celovito prostorsko urediti, Pospeševati razvoj turizma DRP Litija: Program razvoja podeželja občine Litija LRP Lukovica: Ohraniti vodne vire
Izboljšanje okoljske ozaveščenosti in stanja okolja	LRP Dol pri Ljubljani: Občino celovito prostorsko urediti, Ohraniti čist zrak, varovati vodne vire in redno vzdrževati vodotoke, Ekonomično in okolju prijazno ravnati z odpadki DRP Litija: Program razvoja podeželja občine Litija LRP Lukovica: Ohraniti vodne vire
Izboljšanje znanj in kompetenc podeželskih akterjev	LRP Dol pri Ljubljani: Omogočiti pogoje za vsebinsko bogato družbeno življenje v občini DRP Litija: Zagotovitev pogojev za delovanje mladinskega centra, Program razvoja podeželja občine Litija LRP Lukovica: Izobraževati in osveščati prebivalce in jih vključevati v življenje in delo občine
Povečanje deleža neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin	LRP Dol pri Ljubljani: Zagotoviti pogoje za kvalitetno življenje vseh občanov DRP Litija: Gerontološki center Litija
Izboljšanje socialnega kapitala in krepitev razvojnih partnerstev	LRP Dol pri Ljubljani: Omogočiti pogoje za vsebinsko bogato družbeno življenje v občini, Učinkovito se povezovati navzven in pridobivati dodatna finančna sredstva za delovanje občine

	DRP Litija: Program razvoja podeželja občine Litija LRP Lukovica: Skrbeti za vraščenost občine v širše okolje in razpoznavnost občine v slovenskem prostoru in izven njega
Izboljšanje pogojev za delo prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin	LRP Dol pri Ljubljani: Zagotoviti ustrezne pogoje za izvajanje varstva in izobraževanja otrok, Zagotoviti pogoje za kvalitetno življenje vseh občanov DRP Litija: Zagotovitev pogojev za delovanje mladinskega centra, Vzpostavitev pogojev za enakopravno vključevanje invalidov in upokojencev v okolje in javno življenje, Pridobitev novih prostorov za VDC Litija in druge socialne dejavnosti

Regionalni razvojni program Ljubljanske urbane regije 2014-2020 opredeljuje naslednje razvojne cilje regije, ki izhajajo iz razvojne specializacije regije:

- Učinkovito notranje povezana regija
- Regija, ki preudarno uporablja svoj prostor, naravne vire in energijo
- Regija, ki spodbuja razvoj znanja, kreativnosti in inovativnosti
- Prepoznavna in konkurenčna metropolitanska regija
- Regija, ki omogoča kakovostna delovna mesta
- Regija, ki zagotavlja visoko kakovost bivanja

Območni razvojni program Razvojnega partnerstva Srca Slovenije 2014-2020 ima opredeljene naslednje strateške razvojne cilje:

- Delujoče podporno razvojno okolje za spodbujanje različnih dejavnosti
- Samooskrbnost območja, ki temelji na uporabi lastnih virov (naravnih in človeških)
- Visoka kvaliteta bivanja za vse prebivalce Srca Slovenije s poudarjeno identiteto območja

V okviru teh razvojnih ciljev so opredeljene naslednje razvojne prioritete ORP 2014-2020:

- Podjetništvo s poudarkom na lokalni samooskrbi, učinkoviti rabi virov, rokodelstvu in lesarstvu
- Turizem s poudarkom na aktivnem in doživljajskem turizmu
- Okolje s poudarkom na znanju, kompetencah in inovativnosti
- Okolje s poudarkom na energetski učinkovitosti in obnovljivih virih energije
- Okolje s poudarkom na trajnostni mobilnosti
- Okolje s poudarkom na medgeneracijskem sodelovanju

Cilji SLR so usklajeni z vsemi cilji RRP LUR, še zlasti s cilji 2, 3, 5 in 6 ter z vsemi cilji ORP, kot je razvidno iz preglednice:

Cilj SLR	Cilj RRP LUR	Cilj / prioriteta ORP
Izboljšanje podjetniške kulture	Regija, ki spodbuja razvoj znanja, kreativnosti in inovativnosti Regija, ki omogoča kakovostna delovna mesta	Delujoče podporno razvojno okolje za spodbujanje različnih dejavnosti / Podjetništvo s poudarkom na lokalni samooskrbi, učinkoviti rabi virov, rokodelstvu in lesarstvu
Povečanje inovativnost in kreativnosti	Regija, ki spodbuja razvoj znanja, kreativnosti in inovativnosti Regija, ki omogoča kakovostna delovna mesta	Delujoče podporno razvojno okolje za spodbujanje različnih dejavnosti / Okolje s poudarkom na znanju, kompetencah in inovativnosti
Povečanje družbene moči	Regija, ki spodbuja razvoj	Delujoče podporno razvojno okolje za

deležnikov	znanja, kreativnosti in inovativnosti Regija, ki omogoča kakovostna delovna mesta	spodbujanje različnih dejavnosti / Okolje s poudarkom na znanju, kompetencah in inovativnosti
Izboljšanje urejenosti podeželskega okolja	Regija, ki preudarno uporablja svoj prostor, naravne vire in energijo Regija, ki zagotavlja visoko kakovost bivanja	Visoka kvaliteta bivanja za vse prebivalce Srca Slovenije s poudarjeno identiteto območja / Okolje
Okrepitev lokalne identitete	Regija, ki zagotavlja visoko kakovost bivanja	Visoka kvaliteta bivanja za vse prebivalce Srca Slovenije s poudarjeno identiteto območja / Turizem s poudarkom na aktivnem in doživljajskem turizmu
Izboljšanje trženja turistične destinacije Srca Slovenije in povečanje diverzifikacije turistične dejavnosti	Regija, ki zagotavlja visoko kakovost bivanja	Delujoče podporno razvojno okolje za spodbujanje različnih dejavnosti / Turizem s poudarkom na aktivnem in doživljajskem turizmu
Izboljšanje kakovosti in števila lokalnih storitev	Regija, ki spodbuja razvoj znanja, kreativnosti in inovativnosti Regija, ki omogoča kakovostna delovna mesta Regija, ki zagotavlja visoko kakovost bivanja	Visoka kvaliteta bivanja za vse prebivalce Srca Slovenije s poudarjeno identiteto območja / vse prioritete
Izboljšanje kakovosti bivanja	Regija, ki zagotavlja visoko kakovost bivanja	Visoka kvaliteta bivanja za vse prebivalce Srca Slovenije s poudarjeno identiteto območja / vse prioritete
Povečanje lokalne samooskrbe s hrano	Regija, ki spodbuja razvoj znanja, kreativnosti in inovativnosti Regija, ki omogoča kakovostna delovna mesta	Samooskrbnost območja, ki temelji na uporabi lastnih virov (naravnih in človeških) / Podjetništvo s poudarkom na lokalni samooskrbi, učinkoviti rabi virov, rokodelstvu in lesarstvu
Izboljšanje biotske in krajinske raznovrstnosti	Regija, ki preudarno uporablja svoj prostor, naravne vire in energijo	Visoka kvaliteta bivanja za vse prebivalce Srca Slovenije s poudarjeno identiteto območja / Okolje
Izboljšanje okoljske ozaveščenosti in stanja okolja	Regija, ki preudarno uporablja svoj prostor, naravne vire in energijo	Visoka kvaliteta bivanja za vse prebivalce Srca Slovenije s poudarjeno identiteto območja / Okolje
Povečanje socialnih funkcij gozda	Regija, ki preudarno uporablja svoj prostor, naravne vire in energijo	Visoka kvaliteta bivanja za vse prebivalce Srca Slovenije s poudarjeno identiteto območja / Okolje
Izboljšanje znanj in kompetenc podeželskih akterjev	Regija, ki spodbuja razvoj znanja, kreativnosti in	Samooskrbnost območja, ki temelji na uporabi lastnih virov (naravnih in

	inovativnosti Prepoznavna in konkurenčna metropolitanska regija	človeških) / vse prioritete
Povečanje deleža neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin	Regija, ki zagotavlja visoko kakovost bivanja	Delujoče podporno razvojno okolje za spodbujanje različnih dejavnosti / Okolje s poudarkom na medgeneracijskem sodelovanju
Izboljšanje socialnega kapitala in krepitev razvojnih partnerstev	Regija, ki zagotavlja visoko kakovost bivanja Učinkovito notranje povezana regija	Samooskrbnost območja, ki temelji na uporabi lastnih virov (naravnih in človeških) / vse prioritete
Izboljšanje pogojev za delo prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin	Regija, ki zagotavlja visoko kakovost bivanja	Samooskrbnost območja, ki temelji na uporabi lastnih virov (naravnih in človeških) / vse prioritete

Program razvoja podeželja RS za obdobje 2014-2020

SLR je usmerjena v peto težišče ukrepanja: Zelena delovna mesta in skladen in vzdržen razvoj podeželja, ki temelji na razvoju endogenih potencialov lokalnega okolja, ukrep M19: Podpora za lokalni razvoj v okviru pobude LEADER (lokalni razvoj, ki ga vodi skupnost). Vsi opredeljeni cilji SLR so usklajeni z navedenim težiščem ukrepanja, saj bo poudarek pri razvoju novih delovnih mest na zelenih delovnih mestih, vse podprte operacije bodo prispevale k skladnemu in vzdržnemu razvoju podeželja in bodo temeljile na endogenih potencialih območja LAS (naravnih in družbenih).

Cilji SLR so prav tako usklajeni z enotnim tematskim ciljem: spodbujanje socialnega vključevanja ter boj proti revščini in kakršnikoli diskriminaciji. SLR vključuje tematsko področje ukrepanja Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin, ki s štirimi opredeljenimi cilji spodbuja socialno vključevanje lokalnih deležnikov, posebej ranljivih skupin, boj proti revščini in vsem oblikam diskriminacije.

Cilji SLR po posameznih tematskih področjih ukrepanja so prav tako usklajeni z vsemi cilji ukrepa LEADER: spodbujanje socialne vključenosti, zmanjševanje revščine in gospodarski razvoj podeželskih območij s poudarkom na pospeševanju lokalnega razvoja podeželskih območij, reševanje drugih lokalnih potreb, zlasti ohranjanje narave, varstvo okolja ter kulturne krajine, kulturne dediščine in njenih elementov.

Operativni program za izvajanje Evropske kohezijske politike v obdobju 2014-2020

SLR je usmerjena v deveto prednostno os OP EKP, Tematski cilj: Spodbujanje socialne vključenosti, boj proti revščini in diskriminaciji vseh oblik, prednostna naložba: Vlaganje v okviru strategij lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, posebni/specifični cilj: Boljša gospodarska in socialna vključenost skupnosti na območjih LAS.

Rezultati, ki se želijo doseči v okviru tega specifičnega cilja so:
- ustvarjanje pogojev za nova delovna mesta;
- povečanje socialne vključenosti preko spodbujanja inovativnih partnerstev;
- varovanje okolja.

Vsi opredeljeni cilji SLR sledijo tematskemu cilju in posebnemu cilju, saj spodbujajo večjo gospodarsko in socialno vključenost lokalnih deležnikov, posebej ranljivih skupin, boj proti revščini in vsem oblikam diskriminacije. Cilji SLR bodo prispevali k želenim rezultatom v okviru specifičnega cilja, in sicer:

Rezultati specifičnega cilja	Cilj SLR
Ustvarjanje pogojev za nova delovna mesta	Izboljšanje podjetniške kulture, Povečanje inovativnost in kreativnosti, Povečanje družbene moči deležnikov, Izboljšanje urejenosti podeželskega okolja, Okrepitev lokalne identitete, Izboljšanje trženja turistične destinacije Srca Slovenije in povečanje diverzifikacije turistične dejavnosti, Izboljšanje kakovosti in števila lokalnih storitev, Izboljšanje kakovosti bivanja, Povečanje lokalne samooskrbe s hrano
Povečanje socialne vključenosti preko spodbujanja inovativnih partnerstev	Izboljšanje znanj in kompetenc podeželskih akterjev, Povečanje deleža neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin, Izboljšanje socialnega kapitala in krepitev razvojnih partnerstev, Izboljšanje pogojev za delo prebivalcev, posebej ranljivih ciljnih skupin
Varovanje okolja	Izboljšanje biotske in krajinske raznovrstnosti, Izboljšanje okoljske ozaveščenosti in stanja okolja, Povečanje socialnih funkcij gozda

9.5. Inovativnost SLR

V LAS Srce Slovenije opredeljujemo naslednje vidike inovativnosti:
- vse nove zamisli članov LAS, ki do sedaj še niso bile preizkušene v našem okolju
- vsa nova partnerstva, ki krepijo socialni kapital LAS
- vsi novi proizvodi in storitve, ki omogočajo večjo uporabnost, kakovost, zniževanje stroškov, dvig ugleda LAS
- vsi novi proizvodi in storitve, ki omogočajo uspešno sprejetost na trgu.

Inovativni značaj SLR se kaže na različne načine:
- razvoj novih ali nadgrajenih storitev na področju diverzifikacije turističnih dejavnosti, lokalne samooskrbe s hrano, kakovosti bivanja, neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin, okoljske ozaveščenosti, socialnih funkcij gozda, pogojev za delo ranljivih ciljnih skupin; storitve bodo razvite ob mentoriranju nosilcev na način, da se bodo dolgoročno lahko tudi promovirale in tržile ob upoštevanju metode dizajn storitev;
- organizacija inovativnih dogodkov za izboljšanje podjetniške kulture in medgeneracijskih dogodkov z vključenimi ranljivimi skupinami;
- vzpostavljanje večsektorskih partnerstev za spodbujanje podjetniške inovativnosti in kreativnosti (npr. Živi laboratorij za inovativno uporabo lesa) in za izboljšanje socialnega kapitala;
- izvajanje povezanih akcij za izboljšanje družbene moči deležnikov, posebej iz nevladnega sektorja (npr. mreža rokodelcev Srca Slovenije);
- ureditev oziroma oživitev vaških in mestnih jeder na način, ki bo vključeval lokalne deležnike (društva, posameznike, podjetnike idr.) in njihove vsebine, upošteval enoten koncept ureditve (rural design), zagotavljal nova delovna mesta na osnovi partnerskih povezav z lokalnimi deležniki;
- izvajanje inovativnih akcij za izboljšanje trženja turistične destinacije (npr. nova IKT orodja);
- inovativno vključevanje lokacij za ohranjanje biotske in krajinske raznovrstnosti in njihova interpretacija v turistične in izobraževalne namene;
- priprava in oblikovanje okoljskih informacij ter njihovo posredovanje skupinam obiskovalcev

Uspešno in učinkovito delovanje LAS bodo omogočili predvsem:
- učinkovita komunikacija z deležniki in ciljnimi skupinami,
- uveljavitev in nadzor kakovosti proizvodov in storitev,
- uvajanje in uveljavljanje poslovnih procesov in standardizacije v poslovanje deležnikov.

9.6. Ocena okoljskih učinkov

Ocena okoljskih učinkov po tematskih področjih ukrepanja:

Ustvarjanje delovnih mest	Bolj urejena vaška in mestna jedra so okolja za nova delovna mesta, kjer bodo z inovativnostjo in bolj odgovornim odnosom do okolja ustvarjali konkurenčnost in s tem ustvarjali tudi koristi za okolje
Razvoj osnovnih storitev	Nove storitve omogočajo modro / trajnostno rabo prostora in preprečujejo njegovo degradacijo
Varstvo okolja in ohranjanje narave	Predvidene akcije krepijo okoljsko ozaveščenost in informiranost Akcije povečujejo površine z biotsko / krajinsko pestrostjo in raznovrstnostjo
Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	Nova znanja in kompetence ter socialni kapital omogočajo, da je več mladih, žensk in drugih ranljivih skupin tudi okoljsko odgovornih in da lokalna okolja prepoznavajo kot vredna in pomembna za življenje in delo

Preglednica intervencijske logike je priloga k strategiji.

10. Opis postopka vključitve skupnosti v pripravo SLR

Aktivnosti za ustanovitev novega lokalnega partnerstva LAS Srce Slovenije za obdobje 2014-2020 so se uradno pričele v začetku leta 2015, ko je bil na 13. seji skupščine LAS Srce Slovenije dne, 18. 2. 2015, sprejet sklep, da Razvojni center Srca Slovenije, d. o. o. ki je kadrovsko, finančno in upravno sposoben, prične s postopki vzpostavitve lokalnega partnerstva in priprave strategije lokalnega razvoja za obdobje 2014-2020. Skupščina je bila seznanjena s predvidenim izvajanjem programa CLLD v novi finančni perspektivi, prav tako je bila informacija o tem objavljena na spletni strani LAS (www.razvoj.si/las).

Dne, 19. 2. 2015, je bilo vsem obstoječim članom skupščine LAS poslano povabilo k podpisu pisma o nameri za ustanovitev LAS za obdobje 2014-2020, istočasno je bil na spletni strani LAS objavljen javni poziv za vstop oziroma članstvo v lokalni akcijski skupini (LAS) Srce Slovenije 2014-2020 (objavljen na povezavi: http://www.razvoj.si/las/?lng=sl&t=aktualno&id=2027). Prav tako je bil javni poziv objavljen na spletnih straneh dosedanjih občin LAS Srce Slovenije. Obvestilo in povezava do poziva za oblikovanje LAS je bilo dne, 9. 7. 2015, posredovano tudi koordinacijskemu odboru CLLD.

Na osnovi prejetih pisem o nameri je dne, 12. 3. 2015, na Geometričnem središču Slovenije 39 predstavnikov javnih institucij, podjetij, društev, zavodov, organizacij in posameznikov iz občin Dol pri Ljubljani, Kamnik, Litija, Lukovica, Moravče in Šmartno pri Litiji s podpisom konzorcijske pogodbe formalno vzpostavilo Lokalno akcijsko skupino Srce Slovenije. Naknadno je v LAS pristopilo še 5 članov, tako da je LAS v času priprave SLR in do oddaje štel 44 članov. Ob spremembi strategije LAS je bilo v LAS Srce Slovenije 51 članov.

Seznam članov LAS se nahaja v prilogi 1.

Po podpisu konzorcijske pogodbe so se pričele aktivnosti za pripravo nove strategije lokalnega razvoja (SLR). Predvidene so bile tri delavnice, vendar smo se po drugi delavnici odločili, da namesto tretje delavnice izvedemo individualne razgovore z vsemi zainteresiranimi lokalnimi akterji – nosilci projektnih idej, kar je omogočalo bolj poglobljeno in usmerjeno razpravo. Javnost smo na delavnice vabili z objavami na spletni strani LAS, spletnih straneh občin v LAS, z osebno in telefonsko animacijo ter člane skupščine LAS tudi preko elektronske pošte. Na spletni strani LAS je bil z vabilom na prvo delavnico objavljen obrazec za opis projektnih predlogov, po katerem so nosilci opisovali svoje projektne ideje, ki jih je zbiral Razvojni center Srca Slovenije. Pri izvedbi delavnic je sodelovala zunanja strokovna sodelavka - moderatorka ter ekipa Razvojnega centra Srca Slovenije.

Prva delavnica je bila izvedena 23. 4. 2015 v Vegovem hramu v Dolskem, na kateri je 36 udeležencev iz vseh treh sektorjev po uvodnem delu – skupnem premisleku o želeni prihodnosti območja LAS po skupinah evidentiralo konkretne projektne ideje, ki bodo pripomogle k realizaciji želene prihodnosti. Po delavnici je bilo pripravljeno kratko poročilo, ki je bilo uporabljeno kot izhodišče pri drugi delavnici.

Druga delavnica s 45 udeleženci iz vseh treh sektorjev je sledila 7. 5. 2015 v Matični knjižnici Kamnik, na kateri smo v sodelovanju z udeleženci pregledali osnutek SWOT analize, zasnovali predloge ciljev po tematskih področjih ukrepanja, kazalnike za merjenje posameznih ciljev ter ukrepe, opredelili tematska področja ukrepanja ter nadaljevali z zbiranjem, pregledom, presojo, povezovanjem in nadgrajevanjem projektnih predlogov.

Od marca do oktobra 2015 je bilo opravljenih še preko 30 osebnih in telefonskih razgovorov-sestankov z nosilci projektnih idej iz vseh treh sektorjev (seznam opravljenih individualnih razgovorov se nahaja v prilogi 9). Prav tako smo v poletnih in jesenskih mesecih izvedli več delavnic ožje delovne skupine za pripravo SLR.

Na osnovi analize razvojnih potreb in SWOT analize ter zbranih projektnih idej smo definirali tematska področja ukrepanja, glavne cilje in indikatorje ter vrste ukrepov za akcijski načrt, nato pa še finančno razporeditev sredstev po tematskih področjih ukrepanja. Pri tem smo sodelovali tudi s posameznimi strokovnimi institucijami (NVO stičišče za Osrednjeslovensko regijo, Zavod za gozdove, Zavod za

varstvo narave, Zavod za varstvo kulturne dediščine, Zavod za zaposlovanje, idr.), ki so sodelovale s posredovanjem podatkov za analizo ter podatkov izhodiščnih vrednosti indikatorjev. Možnost sodelovanja pri pripravi SLR je bila ves čas omogočena vsej zainteresirani javnosti.

Dne, 28. 9. 2015, je potekala seja skupščine LAS s predstavitvijo osnutka strategije lokalnega razvoja (SWOT analiza, glavni cilji, tematska področja ukrepanja, vrste ukrepov, merila za izbor operacij, finančni okvir po tematskih področjih ukrepanja) z namenom pridobitve mnenj in dodatnih usmeritev za nadgradnjo oziroma dopolnitev dokumenta. Naknadno je dne, 12. 10. 2015, sledila še delavnica z razvojnim svetom LAS, na kateri so sodelujoči člani razvojnega sveta iz treh sektorjev izčistili in potrdili vse ključne vsebine dokumenta (vizija, cilji, kazalniki, ukrepi, finančna sredstva po tematskih področjih in skladih). Razvojni svet je predlog dokumenta SLR obravnaval in potrdil na seji dne, 22. 10. 2015, in ga nato poslal v potrditev še skupščini, ki ga je potrdila dne, 28. 10. 2015.

LAS Srce Slovenije je pristopil k pripravi spremembe strategije v letu 2019. Člani LAS so bili pozvani k aktivnemu sodelovanju pri pripravi strategije na sejah Skupščine LAS in Razvojnega sveta. Tako člani LAS kot tudi siceršnja zainteresirana javnost so bili povabljeni na delavnico za spremembo strategije, ki je potekala v Dolu pri Ljubljani dne, 5. 11. 2019, preko objave na spletni strani LAS, elektronske pošte, elektronskega informatorja Srce Slovenije info. Delavnice se je udeležilo 26 ljudi, ki so prispevali svoje konstruktivne predloge k spremembi strategije. Tisti, ki se delavnice niso mogli udeležiti, so lahko svoje predloge posredovali tudi po e-pošti do dne, 8. 11. 2019. Na podlagi evidentiranih predlogov je vodilni partner LAS Srce Slovenije pripravil predlog spremembe strategije, ki je bil obravnavan na Razvojnem svetu LAS in na seji Skupščine LAS 26. 12. 2019, ter nato posredovan v potrditev na Koordinacijski odbor CLLD.

11. Akcijski načrt, iz katerega izhaja opis prenosa ciljev v ukrepe, odgovornost za izvajanje ukrepov, vključno s časovno opredelitvijo letnih aktivnosti

Strategija lokalnega razvoja LAS Srce Slovenije se bo financirala iz dveh skladov:

- Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (EKSRP)
- Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR)

EKSRP bo pokrival vsa štiri tematska področja: Ustvarjanje delovnih mest, Razvoj osnovnih storitev, Varstvo okolja in ohranjanje narave, Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin. Izvajal se bo na celem območju LAS z izjemo mesta Kamnik, ki ima več kot 10.000 prebivalcev.

ESRR bo pokrival tri tematska področja: Ustvarjanje delovnih mest, Varstvo okolja in ohranjanje narave, Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin. Izvajal se bo v urbanih naseljih, ki so opredeljena v analizi in finančnem izračunu.

Pregled izvajanja ukrepov po skladih je razviden iz spodnje preglednice:

Ukrep	EKSRP	ESRR
Ohranjanje biodiverzitete in krajine	√	
Ohranjanje okolja	√	√
Večfunkcionalna raba gozda	√	
Ohranjanje in izboljšanje kulturne dediščine	√	√
Izvajanje destinacijskega managementa v Srcu Slovenije	√	
Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja in razvoj inovativnih storitev za ranljive ciljne skupine	√	
Spodbujanje lokalne samooskrbe s	√	

hrano preko operacij in storitev		
Oživitev podeželskih in urbanih jeder za izboljšanje kakovosti bivanja	√	√
Spodbujanje inovativnosti in socialnega podjetništva	√	

Aktivnosti sodelovanja se bodo izvajale v okviru **sklada ESRR** na predvideni vsebini rokodelstva kot uresničevanje projektne ideje za skupni projekt LAS 2014-2020: Zgodbe rok in krajev.
Pobudnika projekta sta Konzorcij rokodelskih centrov Slovenije in Razvojni center Srca Slovenije.

LAS Srce Slovenije bo v vlogi vodilnega partnerja za Konzorcij rokodelskih centrov Slovenije v sodelovanju z LAS-i, ki se bodo odločili za sodelovanje in bodo partnerji na projektu: Zgodbe rok in krajev.

Namen projekta je ustvariti spodbudno okolje za razvoj rokodelstva v Sloveniji.
Ciljne skupine, ki jih projekt naslavlja so: aktivni, potencialni in bodoči rokodelci, nosilci prodajnih poti, nosilci javnega mnenja o rokodelstvu, nosilci izobraževalnih procesov, potencialni kupci, mladi, donatorji, sponzorji, dobavitelji in kupci, gospodarstvo.
Cilji:

- povečanje gospodarske moči
- krepitev družbene moči rokodelcev
- krepitev lastnih kapacitet
- krepitev sodelovanja z družbeno odgovornim gospodarstvom in mediji.

Izvajalci projekta so rokodelski centri, ki so vključeni v Konzorcij rokodelskih centrov Slovenije: Rokodelski center Ribnica, Zavod Marianum Veržej - Center DUO, Center domače in umetnostne obrti, rokodelska zadruga z.b.o. (CDUO Slovenska Bistrica), Rokodelski center DUO Škofja Loka (Razvojna agencija Sora d. o. o.), Zavod za kulturo, turizem in razvoj Rogatec, Gimnazija Jurija Vege Idrija - Čipkarska šola Idrija, Rokodelski center Koroške (Podjetniški center Slovenj Gradec d.o.o.), Društvo rokodelcev Moravške doline, Rokodelska mreža Srca Slovenije (Razvojni center Srca Slovenije. V izvedbo želimo vključiti tudi Obrtno zbornico Slovenije, Zavod RS za zaposlovanje ter LAS-e in občine, kjer rokodelstvo prepoznavajo kot neizkoriščen razvojni resurs. Prepričani smo, da tako povezani lahko ustvarimo spodbudno okolje za razvoj rokodelstva v Sloveniji.

V projekt sodelovanja se lahko vključi vsak LAS, ki želi aktivirati skrite potenciale rokodelstva v svojem okolju. Aktivnosti pa se bodo odvijale v rokodelskih centrih članic Konzorcija rokodelskih centrov Slovenije.

Načrtovani projekti sodelovanja v okviru **sklada EKSRP** – vsebinska področja:

- ITP zeliščna dediščina (tematsko področje nova delovna mesta)
- Turizem za vse - dostopni turizem (tematsko področje razvoj osnovnih storitev)
- Model izobraževanja vodnikov za interpretacijo narave (tematsko področje varstvo okolja in ohranjanje narave)
- Lokalna samooskrba s hrano (tematsko področje razvoj osnovnih storitev)
- Rokodelstvo in tradicionalna znanja (tematsko področje nova delovna mesta)
- Gozd – priložnost za podjetništvo in večfunkcionalna raba gozda (tematsko področje nova delovna mesta in razvoj osnovnih storitev)
- Mladi in podjetništvo (tematsko področje razvoj osnovnih storitev)
- Neformalna oskrba ranljivih ciljnih skupin (tematsko področje razvoj osnovnih storitev)

Ukrep	Odgovornost za izvajanje	Sklad	Časovna opredelitev izvajanja (2016, 2017, 2018, 2019, 2020)	Načrtovana sredstva (EU + SLO) (v EUR)
Ohranjanje biodiverzitete in krajine	Zavod RS za varstvo narave Zavod za gozdove Slovenije KGZS – Zavod Ljubljana	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	27.204,36
		ESRR		0,00
		ESPR		0,00
Ohranjanje okolja	Zavod RS za varstvo narave Zavod za gozdove Slovenije Agencija RS za okolje	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	36.184,03
		ESRR	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	149.132,59
		ESPR		0,00
Večfunkcionalna raba gozda	Zavod za gozdove Slovenije Inštitut za gozdno pedagogiko	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	42.214,70
		ESRR		0,00
		ESPR		0,00
Ohranjanje in izboljšanje kulturne dediščine	Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije Slovenski etnografski muzej Razvojni center Srca Slovenije Muzeja Litija in Kamnik	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	99.706,29
		ESRR	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	121.987,11
		ESPR		0,00
Izvajanje destinacijskega managementa v Srcu Slovenije	Razvojni center Srca Slovenije Zavod za turizem in šport v občini Kamnik Javni zavod Bogenšperk Slovenska turistična organizacija Turizem Ljubljana	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	180.920,13
		ESRR		0,00
		ESPR		0,00
Spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja in razvoj inovativnih storitev	Zavod Oreli Občine LAS Centri za socialno delo Ljudske univerze in univerze za tretje življenjske obdobje	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	81.750,10
		ESRR		0,00
		ESPR		0,00
Spodbujanje lokalne samooskrbe s hrano preko	Zadruga Jarina KGZS – Zavod	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019,	180.920,13

operacij in storitev	Ljubljana Združenje ekoloških kmetov Zdravo življenje Lukovica Lokalni akterji		2020	
		ESRR		0,00
		ESPR		0,00
Oživitev vaških/mestnih jeder za izboljšanje kakovosti bivanja	Občine LAS Mladinske organizacije Javni zavodi za kulturo, turizem, šport Knjižnice NVO	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	217.104,16
		ESRR	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	399.978,20
		ESPR		0,00
Spodbujanje inovativnosti in socialnega podjetništva	Zavod za zaposlovanje Območne obrtno – podjetniške zbornice Razvojni center Srca Slovenije (VEM točke) Lokalni akterji NVO	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	84.429,39
		ESRR		0,00
		ESPR		0,00
Spodbujanje vseživljenjskega izobraževanja in civilne participacije	Stičišče NVO osrednje Slovenije Knjižnice Muzeji Ljudske univerze in univerze za tretje življenjske obdobje Osnovne in srednje šole	EKSRP	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	105.603,08
		ESRR	2016, 2017, 2018, 2019, 2020	74.566,30
		ESPR		0,00
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		
		EKSRP		
		ESRR		
		ESPR		

Preglednica intervencijske logike je priloga k strategiji.

12. Opis sistema spremljanja in vrednotenja strategije lokalnega razvoja

Za bolj učinkovito merjenje doseganja učinkov in ciljev LAS smo izdelali načrt vrednotenja strategije lokalnega razvoja (SLR), ki:

- omogoča sistematično načrtovanje vrednotenja skozi celo programsko obdobje;
- omogoča izboljševanje kakovosti načrtovanja (sistem neprestanih izboljšav);
- omogoča povečevanje uspešnosti in učinkovitosti delovanja LAS.

Z vrednotenjem omogočamo doseganje rezultatov na vsebinski ravni.

V skladu s Programom razvoja podeželja za obdobje 2014-2020 bo LAS izvajal tudi aktivnosti opredeljene v posebni metodologiji, ki bo omogočala enako samovrednotenje za vse LAS v Razvojnem svetu. Posebno metodologijo bo pripravil Organa upravljanja. LAS bo Organu upravljanja in/ali imenovanim izvajalcem vrednotenja ali drugim organom, pooblaščenim za opravljanje nalog v njihovem imenu, zagotovil vse informacije, potrebne za omogočanje spremljanja in vrednotenja programa razvoja podeželja, zlasti kar zadeva izpolnjevanje opredeljenih ciljev in prednostnih nalog.

VSEBINSKI SKLOPI NAČRTA VREDNOTENJA	
Teme in aktivnosti vrednotenja	Doseganje vseh ciljnih vrednosti indikatorjev in učinkov
Sistem zagotavljanja podatkov	Poročila in dokumentacija v projektni pisarni LAS in vodilnih partnerjev
Terminski načrt vrednotenja	Sprotno vrednotenje Letno kontrolno vrednotenje
Uporabljeni viri podatkov	Projektni arhiv LAS in projektnih partnerjev Spletna stran LAS
Načini obveščanja javnosti o rezultatih vrednotenj	Spletna stran LAS Poročilo na Razvojnem svetu LAS
Mehanizmi za spremljanje uporabe rezultatov vrednotenja	Načrt spremljanja Poročilo spremljanja Obravnava na Razvojnem svetu LAS

Teme in aktivnosti vrednotenja
S sistemom spremljanja in vrednotenja SLR bomo spremljali doseganje vseh ciljnih vrednosti indikatorjev in učinkov ter preverjali ustreznost in uspešnost izvajanja SLR. Spremljanje in vrednotenje SLR bo zajemalo analizo kazalnikov, določitev fokusnih skupin, izvedbo anket med člani organov LAS, člani LAS, nosilci operacij in partnerji v operacijah. Aktivnosti se bodo izvajale tekom celotnega programskega obdobja. Posebno pozornost bomo namenili zajemu izhodiščnih podatkov za merjenje ustreznosti in uspešnosti SLR ob začetku izvajanja programskega obdobja. Po potrditvi LAS bo izvedena prva anketa med člani LAS, med izvajanjem SLR pa se bodo podatki zajemali ob samem nastanku. Vrednotenje SLR bo na podlagi sklepa Razvojnega sveta LAS izvajal bodisi Vodilni partner, bodisi Vodilni partner skupaj s strokovnjaki ali pa bo vrednotenje izvajal neodvisni zunanji izvajalec.

Sistem zagotavljanja podatkov
Po potrditvi LAS bo vodilni partner vzpostavil bazo podatkov, kjer se bodo zbirali vsi podatki potrebni za izvedbo vrednotenja SLR. Prav tako bodo pripravljeni vsi potrebni mehanizmi (anketni vprašalniki, intervjuji, obrazci, poročila, dokazila, itd) za zbiranje potrebnih podatkov. Pomemben vir zbiranja podatkov bodo predstavljali prijavni obrazci na javni poziv LAS in poročila in zahtevki zaključenih operacij.

Terminski načrt vrednotenja
Zajem podatkov potrebnih za vrednotenje se bo izvajal skozi celotno programsko obdobje. Že ob samem zajemu podatkov se bo izvajalo vrednotenje ustreznosti zbranih podatkov, ki bodo podlaga za izvedbo letnega vrednotenja. V kolikor se bo ob zajemu podatkov izkazalo, da podatki niso ustrezni, se bo zajem podatkov prilagajal sprotnim ugotovitvam. Vrednotenje SLR se bo izvajalo vsako leto do 31. 3. za preteklo obdobje s stanjem na dan, 31. 12. preteklega leta. Hkrati bo LAS zagotavljal obvezne elemente in spoštoval roke, ki veljajo na ravni EU. Zagotavljal bo podatke in poročal za prispevek k standardnim letnim poročilom o izvajanju – vsako leto do 31. 3., za prispevek k razširjenemu poročilu do 31. 3. 2017 in do 31. 3. 2019, za prispevek k ex-post vrednotenju do 31. 3. 2024.

Uporabljeni viri podatkov
Pri izvajanju vrednotenja bo izvajalec vrednotenja uporabil podatke zbrane v bazi podatkov, ki jo bo vzpostavil Vodilni partner, izvedel bo ankete in intervjuje med nosilci operacij in njihovimi partnerji, člani LAS in fokusnimi skupinami.

Finančni viri za zagotovitev sistema spremljanja in vrednotenja
Spremljanje in vrednotenje SLR bo LAS financiral iz podukrepa Podpora za tekoče stroške in animacijo, in sicer v okviru upravičenih stroškov za tekoče stroške, povezane z upravljanjem izvajanja SLR.

Načini obveščanja javnosti o rezultatih vrednotenj
Rezultati vrednotenj bodo predstavljeni Razvojnemu svetu, članom LAS in ostali zainteresirani javnosti. Rezultati vrednotenj bodo objavljeni na spletni strani LAS in predstavljeni na organih LAS.

Mehanizmi za spremljanje uporabe rezultatov vrednotenja
Mehanizmi za spremljanje uporabe rezultatov vrednotenja bodo preverjali logično povezanost med razpoložljivimi viri, potrebami, predlaganimi aktivnostmi in opredeljenimi cilji.

V okviru LAS Srca Slovenije je potrebno spremljati in vrednotiti:

a.) V procesih načrtovanja projektov:
- načrtovanje projektnih ciljev - kako projekt oblikuje, razvija, nadzira in dosega cilje, ki so definirani na osnovi informacij o potrebah vključenih interesnih skupin;
- kako obnašanje vseh vodij promovira in podpira projektno odličnost;
- kako so vključeni vsi člani projektnega teama in LAS in do katere mere so njihove sposobnosti prepoznane in uporabljene;
- kako učinkovito in uspešno (v skladi s cilji) so uporabljeni obstoječi viri;
- kako so identificirano pomembni procesi projekta, kako so nadzorovani in spremenjeni, če je to potrebno.

b.) V procesih izvajanja projektov:
- kaj je projekt dosegel z vidika pričakovanj in zadovoljstva financerjev SLR;
- kaj je projekt dosegel z vidika zadovoljstva in pričakovanj članov LAS;
- kaj je projekt dosegel z vidika zadovoljstva in pričakovanj ostalih deležnikov.

Učinkovito spremljanje in vrednotenje bo omogočalo stalen sistem neprestanih izboljšav, učenja in inovacij.

Za potrebe učinkovitejšega doseganja kazalnikov smo izdelali naslednjo tabelo z opisi konkretnih načinov zasledovanja oz. dokazovanja kazalnikov:

	Kazalniki	Način zasledovanja/dokazovanja kazalnikov
1.	Lokacije za ohranjanje biotske raznovrstnosti	Lokacije, kjer je biotska raznovrstnost ovrednotena, interpretirana in dobro upravljana.
2.	Storitve za večjo okoljsko ozaveščenost	Priprava novih storitev oziroma aktivnosti, ki krepijo okoljsko ozaveščenost, ki je opisana na standardnem obrazcu. Kazalnik vključuje tako pripravo nove storitve (npr. priprava poslovnega načrta za izvedbo) kot promocijo/uveljavljanje na trgu.
3.	Okoljske informacije	Informacije o dobrem stanju okolja so zbrane, opisane in posredovane ciljnim skupinam na obstoječih info točkah.
4.	Storitve za izboljšanje socialnih funkcij gozda	Priprava novih storitev za izboljšanje socialnih funkcij gozda (estetske, turistične, rekreacijske, izobraževalne, …), ki je opisana na standardnem obrazcu. Kazalnik vključuje tako pripravo nove storitve (npr. priprava poslovnega načrta za izvedbo) kot promocijo/uveljavljanje na trgu.
5.	Lokacije, ki izpričujejo lokalno identiteto	Lokacija ima izdelano dokumentacijo po standardu kakovosti za interpretacijo dediščine. Opisana je na standardnem obrazcu.
6.	Storitve za povečanje diverzifikacije turističnih dejavnosti	Storitev je opisana in definirana na standardnem obrazcu. Kazalnik vključuje tako pripravo nove storitve, kot promocijo/uveljavljanje na trgu.
7.	Nova delovna mesta	Kazalnik vključuje opis delovnega mesta ter dokazila o njegovem obstoju – pogodba, M1, M2 obrazec.
8.	Dogodki za povečanje podjetniške kulture	Kazalnik vključuje podjetniške dogodke (delavnice, srečanja, sejemski nastopi …), ki omogočajo srečevanje podjetnikov, izmenjavo idej, znanj in dobrih praks. Dokaz je opis na obrazcu, vabilo, seznam udeležencev, fotografije, poročilo idr.
9.	Partnerstva za spodbujanje podjetniške kreativnosti in ustvarjalnosti	Partnerstvo pomeni podpisana listina o sodelovanju in izdelan akcijski načrt/partnersko poročilo za skupno delovanje. Partnerstva tudi pripravijo projektne predloge, jih oddajo na razpise, sodelujejo pri razvoju, promociji in trženju.

10.	Storitve neformalne oskrbe ranljivih ciljnih skupin	Kazalnik vključuje tako pripravo nove storitve kot promocijo/uveljavljanje na trgu. Storitev je opisana na predpisanem obrazcu.
11.	Medgeneracijski dogodki in vključitve ranljivih ciljnih skupin	Medgeneracijski dogodki so opisani, organizirani, dokumentirani in poročani ciljnim javnostim. Vključene ranljive ciljne skupine so opisane, seznanjene z dogodkom, evidentirane in dobijo potrdilo o sodelovanju.
12.	Operacije, ki prispevajo k lokalni samooskrbi s hrano	Prispevek operacije k lokalni samooskrbi s hrano je opisan na predpisanem obrazcu.
13.	Storitve lokalne samooskrbe	Storitev je opisana in definirana v predpisanem obrazcu. Kazalnik vključuje tako pripravo nove storitve, kot promocijo/uveljavljanje na trgu.
14.	Storitve za izboljšanje kakovosti bivanja	Storitev je opisana in definirana v predpisanem obrazcu. Kazalnik vključuje tako pripravo storitve, kot promocijo/uveljavljanje na trgu.
15.	Partnerstva za povečanje socialnega kapitala	Partnerstvo pomeni podpisana listina o sodelovanju in izdelan akcijski načrt/partnersko poročilo za skupno delovanje. Partnerstva tudi pripravijo projektne predloge, jih oddajo na razpise, sodelujejo pri razvoju, promociji in trženju.
16.	Akcije za izboljšanje družbene moči deležnikov	Procesi vplivanja na javne politike (predpise, strateške dokumente) z namenom krepitve položaja deležnikov na lokalni, regionalni in nacionalni ravni. Izveden proces pomeni (1) pripravo/oblikovanje predloga spremembe oz. dopolnitve, (2) usklajevanje (npr. srečanja, usklajevalni sestanki, usklajevanje z uporabo informacijsko-komunikacijskih tehnologij/e-pošta ipd.), (3) zastopanje stališč deležnikov v odnosu do odločevalcev (npr. sestanki, fokusne skupine, srečanja), (4) priprava in izvedba medijske kampanje oz. kampanje obveščanja deležnikov in širše javnosti za uveljavljanje predlaganih sprememb (npr. izjava za javnost, novinarska konferenca ipd.).
17.	Urejena urbana in podeželska jedra	Delujoče jedro pomeni, da ima izdelan načrt urejanja javne infrastrukture in aktiviran partnerski sporazum za zagotavljanje vsebin jedra. Izvajanje obeh vsebin zagotavlja izboljšanje ugleda jedra.
18.	Akcije za izboljšanje trženja turistične destinacije	Akcija je opisana na predpisanem obrazci in ima izdelano ustrezno podporno dokumentacijo.
19.	Podporne storitve za izboljšanje pogojev za delo prebivalcev	Storitev je opisana in definirana v predpisanem obrazcu. Kazalnik vključuje tako pripravo nove storitve, kot promocijo/uveljavljanje na trgu.

13. Opis postopka določitve vodilnega partnerja LAS in opis kadrovskih kapacitet, finančni viri, izkušnje in znanje

Skupščina LAS Srce Slovenije je izbrala svojega vodilnega partnerja izmed članov LAS. Postopek izbora vodilnega partnerja je bil odprt za vse zainteresirane, ki so imeli možnost predlagati sebe ali ustreznega kandidata izmed članov LAS. Člani LAS so pred sejo 2. skupščine LAS prejeli gradivo z opisom nalog in postopka izbora vodilnega partnerja. Zaradi kadrovske, finančne in upravne sposobnosti za vodenje LAS je bil za vodilnega partnerja na 2. seji skupščine LAS dne, 28. 9. 2015, soglasno izbran Razvojni center Srca Slovenije, d. o. o., ki je opravljal vlogo upravljavca LAS Srce Slovenije že v programskem obdobju 2007-2013. V prilogi 10 je izvleček zapisnika s predmetnim sklepom.

Razvojni center Srca Slovenije, d. o. o. ima zadostne kadrovske, finančne in upravne sposobnosti za vodenje LAS tudi v novem programskem obdobju. Razvojni center je v 15 letih delovanja vzpostavil sistem izobraževanj in usposabljanj z različnih tematskih področij, ki se jih je udeležilo že več kot 13.000 ljudi. Razvojni center je sodeloval v 23 evropskih projektih na 12 različnih EU programih. Sodeluje s 198 partnerji iz 33 evropskih držav. Območje so predstavili na več kot 130 lastnih dogodkih ter na skoraj 150 lokalnih, nacionalnih in mednarodnih predstavitvah. Preko točk VEM – vse na enem mestu je Razvojni center pomagal pri ustanovitvi več kot 1000 podjetij in izvedel več kot 4700 podjetniških svetovanj. Razvojni center koordinira Mrežo lokalne samooskrbe s hrano, Mrežo turističnih ponudnikov, Mrežo podjetnikov in rokodelcev, Mrežo vrtcev in šol ter Mrežo skupnosti. Vse reference vodilnega partnerja so razvidne na spletni strani http://www.razvoj.si/?lng=sl&id=42.

V času oddaje SLR je imel Razvojni center devet redno zaposlenih (od tega tri za polovični delovni čas), od katerih bosta vsaj dve polnovredni delovni moči (PDM) namenjeni izvajanju nalog vodilnega partnerja. Število zaposlenih, ki bodo opravljali delo na LAS pri vodilnem partnerju bo znašalo vsaj 3 zaposleni, ki bodo na podlagi sklepa Vodilnega partnerja za delo na predvidenih nalogah, v pogodbi med LAS in Vodilnem partnerjem ter nalogami opredeljenimi v letnem načrtu aktivnosti, opravljali s sklepom določene posamezne naloge.

Med ključnimi znanji in izkušnjami vodilnega partnerja v zvezi z vodenjem LAS so:

- organizacija delovanja LAS;
- priprava strategije lokalnega razvoja LAS;
- spremljanje izvajanja strategije lokalnega razvoja LAS;
- priprava gradiv za vse organe LAS in organizacija sej organov LAS;
- strokovno svetovanje nosilcem projektnih idej;
- sodelovanje s partnerji na terenu in institucijami pri pripravi in izvajanju razvojnih projektov;
- nadzor nad izvedbo projektov in financiranjem;
- koordinacija projektov sodelovanja med LAS;
- priprava promocijskih gradiv in izvedba promocijskih aktivnosti za LAS (javne predstavitve, študijski obiski, ostali promocijski dogodki);
- informiranje, animacija in motivacija lokalnih prebivalcev oziroma akterjev;
- priprava poročil in zahtevkov za povračila stroškov za vodenje LAS in za izvajanje projektov v okviru LAS.

Razvojni center Srca Slovenije, d. o. o. svojo finančno situacijo uspešno prilagaja specifičnemu načinu dela, kjer glavnino prilivov predstavljajo prilivi iz evropskih in/ali nacionalnih projektov. Likvidnostna nihanja, ki jih povzroča časovni zamik med projektnimi prilivi in zalaganjem sredstev za izvajanje projektnih aktivnosti, obvladuje z namenskimi premostitvenimi sredstvi, ki jih vrača, ko prejme projektne prilive oziroma v rokih in na načine, ki so dogovorjeni s posameznimi financerji. Preostala potrebna sredstva zagotavlja sam s svojim poslovanjem. Tak način omogoča nemoteno poslovanje družbe tekom celega poslovnega leta.

Vodilni partner izvaja naloge za LAS v skladu z Uredbo o izvajanju lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost v programskem obdobju 2014-2020 in drugimi predpisi, ki zavezujejo LAS ali vodilnega partnerja.

Vodilni partner pripravlja dokumente za delovanje LAS, s katerimi so določeni člani posameznih organov, in jih javno objavlja na spletni strani LAS.

Vodilni partner LAS zastopa v upravnih in finančnih zadevah. Na osnovi konzorcijske pogodbe in pogodbe LAS z vodilnim partnerjem za LAS opravlja naslednje naloge v zvezi z delovanjem LAS:

- organizira delovanje LAS, skrbi za dokumentacijo in arhiv LAS;
- zagotavlja vodenje finančnega poslovanja skladno z zahtevami koriščenja evropskih sredstev;
- zagotavlja finančno in materialno poslovanje LAS in vodi postopke LAS v skladu z veljavnimi predpisi, sklenjenimi pogodbami in zahtevami pristojnega ministrstva;
- vodi ločen transakcijski račun za LAS in ga upravlja;
- vodi posebne postavke in konte za namene delovanja LAS v poslovnih knjigah;
- zagotavlja sledljivost izplačil za vse izvedene operacije, za katere je LAS zagotovil sredstva,
- izvaja finančne obveznosti LAS;
- nudi organom LAS prostorsko, logistično, administrativno, strokovno in tehnično podporo, ki jo ti potrebujejo za svoje delovanje;
- pripravlja gradiva za Skupščino LAS, Razvojni svet in Nadzorni odbor;
- na svojem poslovnem naslovu gostuje poslovni naslov LAS, tako da zagotavlja naslov za sprejem pošte za LAS in tudi sprejema pošto za LAS;
- informira člane LAS o svojem delu;
- pripravlja in distribuira promocijsko gradivo, s katerim izvaja promocijo LAS;
- pripravi letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS in ju posreduje Razvojnemu svetu LAS v sprejem;
- nudi strokovno pomoč Razvojnemu svetu pri pripravi letnega načrta aktivnosti LAS;
- sodeluje pri pripravi in izvedbi prijave na razpis za izbor in potrditev Lokalnih akcijskih skupin;
- zagotavlja in ažurno upravlja spletno stran LAS, na kateri objavlja splošne akte in dokumente LAS, javne pozive LAS, rezultate javnih pozivov z informacijami o sofinanciranih operacijah in druge informacije, namenjene večji informiranosti subjektov, ki so bili izbrani na javnih pozivih LAS;
- zagotavlja javnost delovanja LAS in opravlja dejavnosti stikov z javnostjo.

Vodilni partner opravlja naslednje naloge v zvezi s Strategijo lokalnega razvoja:

- sodeluje pri pripravi Strategije lokalnega razvoja in jo promovira;
- skrbi za izvajanje in nadzor nad izvedbo Strategije lokalnega razvoja;
- pripravlja in distribuira promocijsko gradivo, s katerim predstavlja Strategijo lokalnega razvoja;
- izvaja informiranje, animacijo in motivacijo prebivalcev ter drugih subjektov iz območja LAS, jih spodbuja k sodelovanju na javnih pozivih LAS in k drugim oblikam sodelovanja pri izvajanju Strategije lokalnega razvoja;
- zagotavlja informacije vsem zainteresiranim na območju LAS o delovanju LAS in o Strategiji lokalnega razvoja;
- zagotavlja vse informacije, potrebne za spremljanje in vrednotenje Strategije lokalnega razvoja;
- predlaga Razvojnemu svetu LAS spremembo Strategije lokalnega razvoja, če oceni, da je to potrebno;
- do 31. marca za preteklo leto pripravi letno poročilo o izvajanju Strategije lokalnega razvoja, kjer navede tudi podatke o doseganju ciljev strategije in o izpolnjevanju obveznosti za preteklo leto, in ga posreduje pristojnemu skladu oziroma organu;
- pripravlja letne načrte aktivnosti za potrebe pridobivanja sredstev za delovanje LAS in za animacijo in jih pravočasno posreduje pristojnemu organu oziroma skladu.

Vodilni partner opravlja naslednje naloge v zvezi z javnimi pozivi LAS:

- pripravi predlog članov Ocenjevalne komisije in ga posreduje v obravnavo Razvojnemu svetu;
- upoštevajoč splošne akte LAS in druge predpise pripravi javne pozive LAS in razpisno dokumentacijo;
- pripravi predloge za spremembe meril za izbor operacij in jih posreduje v obravnavo Razvojnemu svetu;

- objavlja javne pozive LAS in razpisno dokumentacijo na spletni strani LAS ter obvesti o tem po potrebi tudi medije;
- skrbi za izvedbo javnih pozivov LAS, za izdelavo s tem povezane dokumentacije in za nemoteno delovanje Ocenjevalne komisije;
- na javnih pozivih izbrane operacije posreduje v potrditev pristojnemu organu oziroma skladu.

Vodilni partner opravlja naslednje naloge v zvezi z izvajanjem operacij na območju LAS:
- skrbi za krepitev subjektov na območju LAS za razvoj in izvajanje operacij, vključno s spodbujanjem zmogljivosti njihovega upravljanja operacij, tako da jim nudi strokovno svetovanje in podporo pri pripravi, upravljanju in vodenju operacij;
- zbira projektne ideje, ki jih predlagajo člani LAS in drugi subjekti iz območja LAS, ter jih pomaga razvijati;
- pripravlja in vodi operacije ter opravlja nadzor nad njihovo izvedbo in financiranjem;
- pripravlja in vodi operacije LAS, povezane s sodelovanjem LAS z drugimi lokalnimi akcijskimi skupinami;
- pripravlja operacije in jih oddaja organu v končno potrditev;
- koordinira operacije med-regionalnega in mednarodnega sodelovanja med LAS;
- spremlja izvajanje operacij, ki so bili izbrani na javnih pozivih LAS, kar zajema tudi spremljanje mejnikov in ciljev operacij, izvajanje nadzora nad njihovo izvedbo in financiranjem;
- informira izvajalce operacij o njihovih pravicah in obveznostih, vključno z obveznostmi po zadnjem izplačilu sredstev;
- nudi strokovno svetovanje nosilcem projektnih idej;
- sodeluje s partnerji na terenu in institucijami na različnih ravneh pri pripravi in izvajanju razvojnih operacij in investicij;
- opravlja nadzor nad izvedbo operacij in financiranjem;
- zagotavlja varen elektronski predal za prejem elektronske pošte za LAS in kvalificirano elektronsko potrdilo za oddajo vlog in zahtevkov;
- uredi dostop do informacijskih sistemov ustreznih skladov pred vlaganjem vlog in zahtevkov za izplačilo;
- zagotavlja posredovanje vlog in zahtevkov za izplačilo v skladu s pravili ustreznega sklada;
- pred posredovanjem zahtevkov ustreznemu skladu za povračilo stroškov preveri, če so upoštevana pravila označevanja, upravičenosti stroškov in skladnosti s Strategijo lokalnega razvoja ter operativnimi programi.

Vodilni partner opravlja tudi naslednje druge naloge:
- sodeluje z drugimi lokalnimi akcijskimi skupinami;
- sodeluje v Društvu za razvoj slovenskega podeželja;
- sodeluje z državnimi organi, revizijskimi in nadzornimi organi;
- pripravi seznam nalog iz letnega načrta aktivnosti;
- opravlja druge naloge, ki mu jih naložita Skupščina LAS ali Razvojni svet ali so določne v splošnih aktih LAS, ki so povezane z izvajanjem nalog po pogodbi med LAS in Vodilnim partnerjem ali z doseganjem namena LAS;
- opravlja druge naloge, ki se lahko naknadno določijo z dodatkom k pogodbi med LAS in Vodilnim partnerjem, ki postane njen sestavni del.

Konkretne aktivnosti vodilnega partnerja v posameznem koledarskem letu se lahko določijo z letnim načrtom aktivnosti LAS, ki ga potrdi Skupščina LAS, in ki je za vodilnega partnerja zavezujoč.
Predvidene dodatne naloge, ki se določijo v letnem načrtu aktivnosti in omogočajo učinkovitejše in uspešnejše delovanje LAS-a so:
- skrbi za umeščanje LAS strategije v razvojne programe in strategije lokalnih skupnosti (občin) območja LAS;
- pridobiva dodatna sredstva iz drugih virov za izvajanje strategije razvoja območja LAS;
- gradi partnerstva za izvajanje SLR, za skupne projekte;
- promovira CLLD in spremlja razvoj evropskega SMART pristopa, ki bo nasledil CLLD z namenom opolnomočenja lokalnih deležnikov;
- spodbuja razvoj socialnih inovacij;
- seznanja člane LAS in lokalne akterje z najboljšimi evropskimi praksami razvoja podeželja;
- podpira kombinacijo predstavniške in participativne demokracije (z aktivnostmi - vzpostavljanjem prostora - omogoča občinam partnersko sodelovanje z organizirano civilno družbo in državljani);

- promovira CLLD, da ga podprejo občinske uprave in CLLD pridobi politično podporo;
- skrbi za krepitev zmogljivosti partnerjev za lokalni razvoj (partnerstvo partnerjev LAS z javno upravo, ter partnerstvo socialnih, gospodarskih organizacij, skupaj z akterji civilne družbe);
- prizadeva si za poenostavitev postopkov financiranja projektov (zmanjšati obveznosti poročanja);
- skrbi za vzpostavljanje mrež in sodelovanje z drugimi mrežami;
- skrbi za spodbujanje izmenjave in uporabe strokovnih znanj članov LAS.

14. Opis nalog, odgovornosti in postopkov sprejemanja odločitev organov LAS

LAS Srce Slovenije ima v skladu s Konzorcijsko pogodbo o ustanovitvi LAS Srce Slovenije naslednje organe: Skupščina LAS, Razvojni svet LAS, Predsednik LAS, Nadzorni odbor, Vodilni partner, Ocenjevalna komisija.

14.1. Skupščina LAS

Skupščino LAS sestavljajo vsi člani LAS. Skupščina LAS se sklicuje najmanj enkrat letno. Sklicuje jo predsednik LAS samoiniciativno, na pisno zahtevo Vodilnega partnerja ali na zahtevo najmanj tretjine članov LAS in če se zahtevi predloži dnevni red in gradiva, potrebna za odločanje. Če predsednik LAS na podlagi takšne zahteve ne skliče Skupščine na način, da ta zaseda v 30 dneh od dneva prejema zahteve, lahko Skupščino skliče Vodilni partner ali tretjina članov, ki so sklic zahtevali. Tako sklicana skupščina lahko odloča samo o zadevah, za katere je bila sklicana. Skupščina je sklepčna in veljavno odloča, če ji prisostvuje več kot polovica članov LAS. Ne glede na določilo prejšnjega odstavka tega člena lahko skupščina eno uro po sklicu veljavno odloča ne glede na število navzočih članov LAS, če so bili člani na to posebej opozorjeni v vabilu. Sejo skupščine vodi Predsednik LAS. Vsak član LAS ima na skupščini en glas. Člana LAS lahko na Skupščini zastopa zastopnik s pisnim pooblastilom. Skozi celotno programsko obdobje bo LAS ob odprtem članstvu zagotavljal, da na ravni odločanja niti javni sektor niti katera koli drug sektor nima več kot 49 % glasovalnih pravic. Pri delovanju Skupščine bo LAS zagotavljal dosledno upoštevanje navedenega pravila. Pri evidentiranju glasov na Skupščini se bo tako preverilo tudi, iz katerega sektorja je posamezen član. V kolikor bi se ugotovilo, da je predstavnikov enega sektorja več kot 49 % bodo ti člani imeli skupaj na Skupščini največ 49 % glasov in se bodo tako njihovi glasovi porazdelili med to kvoto. Razlika nad 49 % glasov se ne bo upoštevala. Pri potrjevanju operacij, ki jih bo izvajal LAS, bo LAS zagotavljal, da pri odločitvi o izbiri operacij najmanj 50 % glasov prispevajo partnerji, ki niso predstavniki javnega sektorja. V kolikor se bo ugotovilo, da imajo pri potrjevanju operacij predstavniki javnega sektorja več kot 50 % glasov, bodo ti predstavniki imeli pri potrjevanju operacij največ 50 % odstotkov glasov. Razlika nad 50 % glasov se ne bo upoštevala.

Odločitve na skupščini se sprejemajo z večino glasov prisotnih članov, razen odločitev, s katerimi se članom LAS nalagajo finančne in druge obveznosti. Za sprejem takšne odločitve je potreben konsenz vseh članov LAS. Skupščina LAS odloča o spremembi konzorcijske pogodbe z dvotretjinsko večino vseh članov LAS oziroma družbenikov LAS kot družbe. O poteku skupščine LAS se vodi zapisnik, ki ga podpišeta predsedujoči skupščini LAS in zapisnikar. Način sklica in poteka ter odločanja na skupščini LAS se podrobneje definira v poslovniku o delu Skupščine LAS. Poslovnik o delu Skupščine LAS je Skupščina LAS sprejela na 1. seji dne, 15. 4. 2015, ki ga prilagamo (Priloga 11).

Skupščina LAS ima naslednje naloge:
- sklepa o dnevnem redu;
- na predlog Razvojnega sveta potrdi letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS, na predlog Razvojnega sveta potrdi letni načrt aktivnosti;
- sprejema in spreminja splošne akte LAS, ki podrobneje urejajo delovanje LAS;
- sodeluje pri pripravi Strategije lokalnega razvoja, potrdi Strategijo lokalnega razvoja in njene morebitne spremembe pred posredovanjem v pregled Koordinacijskem odboru CLLD;
- izmed svojih članov izvoli Predsednika LAS, namestnika Predsednika LAS, člane Razvojnega sveta in člane Nazornega odbora, razreši Predsednika LAS, namestnika Predsednika LAS, člane Razvojnega sveta in člane Nadzornega odbora, če ti delujejo v nasprotju s konzorcijsko pogodbo, splošnimi akti LAS, sklepi organov LAS ali v nasprotju z nameni in interesi LAS,

razreši člana Razvojnega sveta, če je ta v obdobju enega leta odsoten na več kot polovici sej Razvojnega sveta in imenuje novega, do izteka mandata članu, ki ga novi član nadomesti, odloča o izključitvi člana iz LAS;
- odloča o finančnih in drugih obveznostih članov LAS, izbere Vodilnega partnerja, ki LAS zastopa v upravnih in finančnih zadevah ter ima ustrezen kader za opravljanje nalog;
- potrdi merila za izbor operacij, potrdi operacije, ki jih bo izvajal LAS in potrdi pravila delovanja LAS in druge potrebne pravno formalne dokumente LAS;
- odloča o sprejemu novih članov LAS kot družbenikov LAS;
- odloča o ugovorih in pritožbah zoper sklepe drugih organov LAS;
- odloča o drugih, s konzorcijsko pogodbo in drugimi pravnimi akti določenih zadevah, pomembnih za delovanje in poslovanje LAS.

14.2. Razvojni svet LAS

Razvojni svet LAS je organ upravljanja, ki ga sestavljajo:
3 predstavniki javnega sektorja (občine, krajevne skupnosti, javni zavodi, javne agencije, javni skladi in druge osebe javnega prava), 3 predstavniki ekonomskega sektorja (gospodarske družbe, osebe, ki samostojno opravljajo dejavnost, kmetje, ki opravljajo tržno dejavnost (osnovno ali dopolnilno dejavnost na kmetiji), druge pravne osebe zasebnega prava, ustanovljene za ustvarjanje ali delitev dobička), 3 predstavniki zasebnega sektorja (društva, zasebni zavodi, ustanove in druge nevladne organizacije oziroma pravne osebe zasebnega prava, ki niso ustanovljene za namene ustvarjanja dobička ali opravljanja pridobitne dejavnosti in ki presežka prihodkov ne delijo, kmetje, ki ne opravljajo dejavnosti na trgu, posamezniki).

Člane Razvojnega sveta voli in razrešuje Skupščina LAS. Člani Razvojnega sveta se izvolijo za 3-letno mandatno obdobje in so lahko po izteku mandata ponovno izvoljeni. Razvojni svet odloča na sejah. Seje Razvojnega sveta LAS sklicuje Predsednik LAS oziroma njegov namestnik (v primeru predsednikove odsotnosti oziroma nedosegljivosti) samoiniciativno ali na predlog Vodilnega partnerja ali na zahtevo vsaj tretjine članov Razvojnega sveta LAS. V primeru sklica seje na zahtevo članov Razvojnega sveta LAS je potrebno na Predsednika LAS nasloviti pisno zahtevo za sklic seje, navesti vzroke za sklic ter zadeve, o katerih naj bi Razvojni svet odločal. Razvojni svet LAS veljavno odloča, če seji prisostvuje večina članov predstavnikov javnega sektorja, večina članov predstavnikov ekonomskega sektorja in večina članov predstavnikov zasebnega sektorja, odločitve pa sprejema z večino glasov na seji prisotnih članov. Sklep Razvojnega sveta je veljaven, če je zanj glasovala več kot polovica prisotnih članov Razvojnega sveta. Pri odločitvi o izbiri operacij bo LAS zagotavljal, da najmanj 50 % glasov prispevajo člani Razvojnega sveta, ki niso predstavniki javnega sektorja. V kolikor se bo ugotovilo, da imajo pri potrjevanju operacij, predstavniki javnega sektorja več kot 50 % glasov, bodo ti predstavniki imeli pri potrjevanju operacij največ 50 % odstotkov glasov. Vsak član Razvojnega sveta ima 1 glas. Člana Razvojnega sveta lahko na seji Razvojnega sveta zastopa zastopnik s pisnim pooblastilom. Poslovnik o delu Razvojnega sveta LAS je skupščina LAS sprejela na 1. seji dne, 15. 4. 2015. Ob spremembi Konzorcijske pogodbe, dne, 28. 9. 2015, je Skupščina LAS uskladila tudi Poslovnik o delu Razvojnega sveta LAS, ki ga prilagamo – Priloga 11.

Naloge Razvojnega sveta so:
- sklepa o dnevnem redu, izvršuje odločitve in sklepe skupščine LAS;
- pripravi pogodbo z Vodilnim partnerjem LAS;
- pripravi letni načrt aktivnosti in ga da v potrditev Skupščini LAS;
- obravnava Strategijo lokalnega razvoja in poda njene morebitne spremembe in jih da v potrditev Skupščini LAS;
- obravnava merila za izbor operacij in jo da v potrditev Skupščini LAS;
- sprejema odločitve v zvezi z izvajanjem Strategije lokalnega razvoja;
- sprejme letno poročilo o delu in finančno poročilo LAS, ki ga pripravi Vodilni partner in ga da v potrditev Skupščini;
- na predlog Vodilnega partnerja imenuje ocenjevalno komisijo za oceno prijavljenih operacij v okviru Strategije lokalnega razvoja;
- na podlagi poročila Ocenjevalne komisije potrdi izbor operacij za sofinanciranje in jih posreduje pristojnemu organu za končno odobritev operacije;

- pri potrditvi izbora operacij z njihovo prednostno razvrstitvijo glede na njihov prispevek k doseganju ciljev in ciljnih vrednosti Strategije lokalnega razvoja zagotavlja skladnost s Strategijo lokalnega razvoja;
- predlaga operacije, ki jih bo izvajal LAS;
- oblikuje in pripravi vsebino javnega poziva;
- obravnava spremembe meril za izbor in ocenjevanje operacij, za katere LAS pridobi sredstva in jih posreduje v potrditev Skupščini;
- skrbi za učinkovito delovanje LAS, njeno plačilno sposobnost in usklajenost postopkov z veljavno zakonodajo;
- po potrebi imenuje delovna telesa, za učinkovito izvajanje SLR;
- izvaja evalvacijo rezultatov izbranih operacij/programov;
- odloča o drugih s konzorcijsko pogodbo ali sklepi Skupščine LAS določenih zadevah.

V imenu Razvojnega sveta zastopa LAS v razmerjih do tretjih oseb predsednik LAS v funkciji pooblaščenca LAS. Pooblaščenec LAS prevzema finančne in druge obveznosti v imenu članov LAS le, če je za to izrecno pooblaščen s sklepi Skupščine LAS, v imenu posameznih članov LAS pa le na podlagi in v mejah pisnega pooblastila oziroma pisne pogodbe. V poslih, ki od stranke, ki jih sklepa, zahtevajo pravno osebnost, LAS zastopa pooblaščena pravna oseba. Pooblaščena pravna oseba prevzema finančne in druge obveznosti v imenu vseh članov LAS samo, če je za to izrecno pooblaščena s sklepom Razvojnega sveta in če glede prevzema s takšnim članom sklene pisno pogodbo o ureditvi medsebojnih pravic in obveznosti. Odgovornost za namensko porabo sredstev nosijo nosilci projektov, za delovanje LAS pa organi LAS.

14.3. Predsednik LAS

Predsednik LAS Srce Slovenije je bil izvoljen na 1. seji skupščine LAS Srce Slovenije dne, 15. 4. 2015, in sicer je bil izvoljen Željko Savič iz zasebnega sektorja, za namestnika predsednika pa Igor Žavbi iz javnega sektorja. Po izteku 3-letnega mandatnega obdobja je bil dne, 18. 12. 2018, na volitvah ponovno izvoljen za predsednika Željko Savič iz zasebnega sektorja, za namestnico predsednika pa Tatjana Čop kot predstavnica javnega sektorja.

Predsednik svoje delo opravlja v skladu s smernicami in navodili Skupščine LAS in Razvojnega sveta. Za svoje delo je Predsednik LAS odgovoren Skupščini LAS in Razvojnemu svetu LAS. Predsednik LAS lahko za podpisovanje dokumentov in listin v imenu LAS, potrebnih za poročanje financerjem LAS, pooblasti strokovnega vodjo ali finančnega vodjo. Predsednika LAS voli Skupščina LAS za 3-letno mandatno obdobje in je lahko po izteku mandata ponovno izvoljen.

Predsednik LAS ima naslednje pristojnosti in naloge: samostojno in neomejeno predstavlja in zastopa LAS, skrbi za izvajanje sklepov Razvojnega sveta in Skupščine LAS, podpisuje dokumente in listine v imenu LAS, sklicuje in vodi seje Razvojnega sveta LAS, sklicuje in vodi seje Skupščine LAS, zagotavlja javnost delovanja LAS, opravlja druge naloge v skladu s konzorcijsko pogodbo, drugimi splošnimi akti LAS ali sklepi Skupščine LAS in Razvojnega sveta.

Namestnik predsednika LAS ima vse pristojnosti in naloge LAS, vključno z zastopanjem LAS in podpisovanjem listin v imenu LAS, če je predsednik LAS odsoten, nedosegljiv, nezmožen za delo ali če ga pooblasti za opravljanje svojih pristojnosti ali nalog. V primeru, da je Predsednik LAS izvoljen izmed predstavnikov javnega sektorja, se njegov namestnik izvoli izmed predstavnikov ekonomskega ali zasebnega sektorja in obratno: če je za predsednika izvoljen predstavnik ekonomskega ali zasebnega sektorja, se za njegovega namestnika izvoli predstavnik javnega sektorja. Za svoje delo je Namestnik predsednika LAS odgovoren Skupščini LAS in Razvojnemu svetu LAS. Namestnik predsednika LAS se izvoli za 3-letno mandatno obdobje in je lahko po izteku mandata ponovno izvoljen.

14.4. Nadzorni odbor

Nadzorni odbor je Nadzorni organ LAS, sestavljen iz treh članov, in sicer enega predstavnika javnega sektorja, enega predstavnika ekonomskega sektorja in enega predstavnika zasebnega sektorja. Člane Nadzornega odbora voli in razrešuje Skupščina za mandatno dobo treh let, po preteku katere je lahko ista oseba večkrat ponovno izvoljena. Skupščina za isto mandatno dobo izvoli tudi enega

nadomestnega člana Nadzornega odbora, ki je lahko predstavnik katerega koli sektorja in ki opravlja naloge člana Nadzornega odbora v primeru njegove odsotnosti, nedosegljivosti ali nezmožnosti za delo. Član Nadzornega odbora ne more biti ista oseba, ki je član Razvojnega sveta, strokovni vodja, finančni vodja LAS ali oseba, ki opravlja delo pri Vodilnemu partnerju.

Nadzorni odbor ima naslednje pristojnosti in naloge: nadzira finančno in materialno poslovanje LAS, nadzira delo Razvojnega sveta, Predsednika LAS in Namestnika predsednika LAS, nadzira delo Vodilnega partnerja, obravnava in daje soglasje k predlogu letnega načrta aktivnosti, ki ga pripravi Razvojni svet, najmanj enkrat letno o svojem delu poroča Skupščini LAS, izmed svojih članov izvoli predsednika Nadzornega odbora ter opravlja druge naloge v skladu s konzorcijsko pogodbo ali drugimi splošnimi akti LAS.

Član Nadzornega odbora lahko sodeluje na sejah Razvojnega sveta brez pravice glasovanja. Za svoje delo je Nadzorni odbor odgovoren Skupščini LAS. Nadzorni odbor sklicuje in vodi predsednik Nadzornega odbora glede na potrebe LAS najmanj enkrat letno. Nadzorni odbor lahko odloča, če so prisotni vsi člani Nadzornega odbora oziroma, če enega nadomešča namestnik člana Nadzornega odbora. Sklep Nadzornega odbora je veljaven, če sta zanj glasovala vsaj dva člana Nadzornega odbora oziroma vsaj en član Nadzornega odbora in namestnik. Vabilo na sejo Nadzornega odbora se najmanj deset dni pred sejo pošlje članom Nadzornega odbora, in sicer na elektronski naslov, kot ga je član Nadzornega odbora sporočil LAS. Skupaj z vabilom se pošlje tudi dnevni red in gradiva, potrebna za odločanje. Člani LAS lahko vodilnemu partnerju posredujejo predloge vsebin za razpravo na Nadzornem odboru. O uvrstitvi na dnevni red odloči predsednik Nadzornega odbora.

14.5. Ocenjevalna komisija

Ocenjevalna komisija je delovno telo LAS, ki pregleduje in ocenjuje prijave na javne pozive LAS ter o tem poroča Razvojnemu svetu.

Naloge Ocenjevalne komisije so predvsem: preveri popolnost in ustreznost prejetih vlog, kar pomeni, da preveri, če vloga vsebuje vse z javnim pozivom zahtevane priloge in obrazce ter je prispela v predvidenem roku, oceni in izbere prejete vloge oziroma prijave ter pripravi poročilo za Razvojni svet o vlogah in izboru operacij.

Ocenjevalna komisija ima tri do pet članov in je sestavljena iz neodvisnih strokovnjakov, ki imajo znanja s področja politik in strateških smernic EU, države, regije, razvoja podeželja, strateškega in projektnega managementa, računovodstva, davkov, registracije in poslovanja organizacij, posameznikov in gospodarskih družb ali drugih področij.

Člane Ocenjevalne komisije na predlog Vodilnega partnerja potrdi Razvojni svet za 3-letno mandatno obdobje in so lahko po izteku mandata ponovno potrjeni. Razvojni svet lahko razreši člana Ocenjevalne komisije, če ta deluje v nasprotju s konzorcijsko pogodbo, splošnimi akti LAS, sklepi organov LAS, če svojega dela ne opravlja strokovno, korektno in neodvisno ali če ugotovi, da je prišlo do konflikta interesov. Natančneje se navodila članom Ocenjevalne komisije za oceno projektnih predlogov opredeli v splošnih aktih LAS.

15. Merila za izbor operacij in opis postopka izbora operacij

Pravila za delovanje LAS in ocenjevalne komisije

Delovanje LAS in Ocenjevalne komisije je določeno v Konzorcijski pogodbi o ustanovitvi Lokalne akcijske skupine Srce Slovenije. Pravila za delovanje LAS in poslovnike za delovanje posameznih organov LAS potrdi Skupščina LAS. Delovanje Ocenjevalne komisije LAS je opredeljeno v 22. členu Konzorcijske pogodbe. Ocenjevalna komisija je delovno telo LAS, ki pregleduje in ocenjuje prijave na javne pozive LAS ter o tem poroča Razvojnemu svetu.

Naloge Ocenjevalne komisije so predvsem:
- preveri popolnost in ustreznost prejetih vlog, kar pomeni, da preveri, če vloga vsebuje vse z javnim pozivom zahtevane priloge in obrazce ter je prispela v predvidenem roku;

- oceni in izbere prejete vloge oziroma prijave;
- pripravi poročilo za Razvojni svet o vlogah in izboru operacij.

Ocenjevalna komisija ima tri do pet članov in je sestavljena iz neodvisnih strokovnjakov, ki imajo znanja s področja politik in strateških smernic EU, države, regije, razvoja podeželja, strateškega in projektnega managementa, računovodstva, davkov, registracije in poslovanja organizacij, posameznikov in gospodarskih družb ali drugih področij.

Člane Ocenjevalne komisije na predlog Vodilnega partnerja imenuje Razvojni svet za 3-letno mandatno obdobje in so lahko po izteku mandata ponovno imenovani.

Razvojni svet lahko razreši člana Ocenjevalne komisije, če ta deluje v nasprotju s konzorcijsko pogodbo, splošnimi akti LAS, sklepi organov LAS, če svojega dela ne opravlja strokovno, korektno in neodvisno ali če ugotovi, da je prišlo do konflikta interesov.

Natančneje se navodila članom Ocenjevalne komisije za oceno projektnih predlogov opredeli v splošnih aktih LAS oziroma poslovniku o delu Ocenjevalne komisije.

Za nemoteno delovanje Ocenjevalne komisije skrbi Vodilni partner in ji zagotavlja administrativno in tehnično pomoč za delovanje.

Postopek izvedbe javnega poziva

Postopek izvedbe javnega poziva LAS poteka v naslednjih korakih:

1. Objava javnega poziva za prijavo operacij za izvajanje Strategije lokalnega razvoja LAS Srce Slovenije. Javni poziv je objavljen na spletni strani LAS, spletnih straneh vključenih občin in v drugih medijih. Javni poziv je objavljen predvidoma dvakrat letno glede na razpoložljiva sredstva. Prvi poziv v letu bo objavljen v začetku leta, morebitni drugi poziv pa v drugi polovici leta. Po izvedenem letnem vrednotenju SLR je lahko javni poziv pripravljen za vsa tematska področja ukrepanja ali pa le za določeno tematsko področje. Če bo javni poziv pripravljen le za določeno tematsko področje ukrepanja, se na ta način lahko vpliva na boljše izvajanje SLR in bolj ciljno usmerjene operacije.

2. Določen bo rok za oddajo vlog na javni poziv. Rok za oddajo vlog na javni poziv je najmanj 30 dni od objave javnega poziva.

3. Odpiranje prejetih vlog za operacije bo v roku osem dni od dneva zaprtja razpisa na sedežu Vodilnega partnerja LAS. Vloge se bo odpiralo in ocenjevalo po vrstnem redu prispetja. Odpiranje vlog ni javno.

4. Vloge odpira Ocenjevalna komisija, ki preverja popolnost vlog. Vloga je popolna, kadar so priloženi vsi zahtevani dokumenti.

5. Vodilni partner pisno pozove prijavitelje, katerih vloge niso bile popolne, k njihovi dopolnitvi. V pozivu k dopolnitvi vodilni partner določi rok za dopolnitev, ki ne sme biti krajši od osmih delovnih dni od datuma posredovanja poziva za dopolnitev. Pozivi za dopolnitev vlog se pošiljajo po elektronski pošti na elektronski naslov, ki ga je prijavitelj navedel v vlogi (prijavitelj v vlogi izrecno soglaša s prejemom poziva za dopolnitev vloge na elektronski naslov). Prijavitelji dopolnitve pošljejo po redni pošti priporočeno na poslovni naslov Vodilnega partnerja. Vsebinske dopolnitve vlog niso dovoljene. Ocenjevalna komisija pripravi pisno poročilo o pregledu vlog. LAS pri določanju rokov za dopolnitev vloge in pri odločitvi o vlogi smiselno upošteva določbe zakona, ki ureja splošni upravi postopek.

6. Vloge, ki so popolne, obravnava Ocenjevalna komisija. Ocenjevalna komisija bo prijavljene operacije obravnavala v skladu s pogoji upravičenosti in specifičnimi merili za izbiro operacij in izdelala tudi poročilo o rezultatih ocenjevanja, obrazložitev ocen in predlog operacij za sofinanciranje.

7. Nepopolne vloge, ki jih prijavitelji v navedenem roku ne dopolnijo, se s sklepom Razvojnega sveta zavržejo.

8. Razvojni svet LAS na podlagi poročila Ocenjevalne komisije izbere operacije za sofinanciranje.

9. LAS obvesti vlagatelje o odločitvi glede sofinanciranja predlagane operacije. Pri vsebini obvestila se smiselno uporablja določbe zakona, ki ureja splošni upravni postopek (obvestilo ima uvod, izrek, obrazložitev in pravni pouk).

10. Vlagatelji se lahko zoper odločitev Razvojnega sveta LAS pritožijo v 15 dneh od prejema obvestila, o čemer dokončno odloči Skupščina LAS.

11. Ko je odločitev o izboru posamezne operacije za sofinanciranje dokončna, se jo pošlje v obravnavo in potrditev pristojnemu organu. Razvojni svet izbrane operacije za sofinanciranje predloži v potrditev Agenciji RS za kmetijske trge in razvoj podeželja (če gre za operacijo, ki bi se sofinancirala iz EKSRP) ali Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo (če gre za operacijo, ki bi se sofinancirala iz ESRR), ki o odločitvi obvestita LAS.

12. Če je upravičencu odobrena operacija za sofinanciranje iz EKSRP Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja o odobritvi ali zavrnitvi odloči z odločbo. V odločbi o odobritvi operacije se določi tudi višino sredstev, rok za vložitev zahtevka za izplačilo, pogoje za upravičenost ter višino sredstev, ki se izvajajo v skladu s pravili sheme državnih pomoči.

13. Če je upravičencu odobrena operacija za sofinanciranje iz ESRR, sklene upravičenec pogodbo o sofinanciranju z Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo.

Postopek ocenjevanja

Pregled popolnosti in ustreznosti operacij
Člani Ocenjevalne komisije komisijsko odprejo in pregledajo popolnost in ustreznost prejetih vlog za izvedbo operacij. Pri komisijskem odpiranju vlog morata biti prisotna najmanj dva člana Ocenjevalne komisije. Komisija s pomočjo ustreznega obrazca preveri ali so vloge prejete na javnem pozivu popolne in ustrezne. Vlagateljem, katerih vloge niso popolne, Vodilni partner pošlje poziv za dopolnitev vloge oz. odpravo pomanjkljivosti. Vloge, ki izpolnjujejo pogoje upravičenosti in so po pozivu za dopolnitev ustrezno dopolnjene, ocenijo člani Ocenjevalne komisije.

Člani Ocenjevalne komisije ocenjujejo prejete vloge na pregleden način, upoštevajoč pri tem veljavna merila za izbor operacij, pri čemer morajo zagotoviti, da pri ocenjevanju operacij ne pride do konflikta interesov. Vsak član Ocenjevalne komisije oceni vse ustrezne in popolne prejete vloge s pomočjo ocenjevalnega obrazca. O poteku ocenjevanja se vodi zapisnik, ki ga podpišejo vsi člani ocenjevalne komisije. V primeru, da se pri katerem kriteriju ocene dveh članov ocenjevalne komisije bistveno razlikujeta, imata ta dva člana možnost, da se pogovorita in utemeljita svoje obrazložitev dodeljenega števila točk pri posameznem kriteriju. Po utemeljitvi svoje ocene imata potem oba možnost popraviti oceno ali pa vztrajati pri svoji prvotni oceni. Pri določitvi števil točk za posamezno operacijo se upošteva povprečje doseženih točk vseh članov ocenjevalne komisije, ki so sodelovali pri ocenjevanju. Po končanem ocenjevanju Ocenjevalna komisija pripravi poročilo za Razvojni svet o prejetih vlogah in izboru operacij.

Merila za izbor operacij

Pri določitvi meril za izbor operacij LAS se izhaja iz skupnih načel, in sicer:
- prispevek k doseganju ciljev SLR;
- prispevek k doseganju horizontalnih ciljev Unije;
- okoljska trajnost;
- socialna vzdržnost;
- ekonomska trajnost;
- vključenost partnerjev in
- vpliv na območje LAS.

Na podlagi teh šestih načel so oblikovana merila za izbor operacij, ki vsebujejo pogoje upravičenosti in merila za izbor.

Pogoji upravičenosti

KRITERIJI	DA (drži)	NE (ne drži)
ADMINISTRATIVNA POPOLNOST (Vloga je administrativno popolna, izpolnjena na predpisanem obrazcu in v skladu z zahtevami javnega poziva/Vloga je bila ustrezno dopolnjena po pozivu za dopolnitev vloge).		
PRAVOČASNOST (Vloga je prispela pravočasno)		
VLAGATELJ (Vlagatelj izpolnjuje pogoje za prijavo na javni poziv)		
SKLADNOST S CILJI SKLADA EKSRP ALI ESRR TER SLR (Operacija je skladna s cilji zadevnega sklada, iz katerih bo sofinancirana, in prispeva k uresničitvi ciljev določenih v SLR)		
SKLADNOST S HORIZONTALNIMI CILJI EU (Operacija je skladna s horizontalnimi cilji EU)		
OPERACIJA SE ŠE NI PRIČELA IZVAJATI (Predvidene aktivnosti operacije se še niso pričele izvajati in se ne bodo začele pred obdobjem upravičenosti posameznega sklada).		
PROJEKT SE NE FINANCIRA IZ DRUGIH JAVNIH SREDSTEV (Upravičeni stroški še niso in ne bodo sofinancirani z drugimi javnimi sredstvi – prepoved dvojnega sofinanciranja.)		
OPERACIJA SE IZVAJA NA OBMOČJU LAS V SKLADU Z ZAHTEVAMI POSAMEZNEGA SKLADA (V primeru sofinanciranja operacije s sredstvi EKSRP se operacija ne izvaja v naseljih, ki imajo več kot 10.000 prebivalcev (mesto Kamnik) oziroma v primeru sofinanciranja s sredstvi ESRR se operacija izvaja na območju naselij: Dol pri Ljubljani, Dolsko, Kamnik, Krašnja, Litija, Lukovica, Mekinje, Moravče, Šentvid pri Lukovici, Šmartno pri Litiji in Videm.)		
ZAPRTA FINANČNA KONSTRUKCIJA (Iz opisa operacije je v vlogi razvidna zaprta finančna konstrukcija za celotno operacijo in zagotovljeni lastni finančni viri za izvedbo operacije v celoti. Prikazana je razdelitev posameznih stroškov po posameznih partnerjih in vrstah stroškov.)		
PODJETJE V TEŽAVAH (Podjetje ni v težavah, kot jih določa 2. Člen Uredbe Komisije (EU) št. 702/2014 z dne, 25. junija 2014, o razglasitvi nekaterih vrst pomoči v kmetijskem in gozdarskem sektorju ter na podeželju za združljive z notranjim trgom z uporabo členov 107. in 108 Pogodbe o delovanju Evropske unije (UL L št. 193 z dne, 1. 7. 2014, str. 1)		
IZDANA VSA DOVOLJENJA (Najpozneje do zaključka izbirnega postopka na ravni odločanja v LAS (EKSRP) oz. ob oddaji vloge (ESRR) so za operacijo izdana vsa dovoljenja, kot jih za izvedbo operacije določa področna zakonodaja.)		

Operacija, pri kateri je vsaj eden izmed pogojev upravičenosti ocenjen z »NE«, je izločena iz nadaljnje obravnave.

Vloge, ki niso izločene na podlagi pogojev upravičenosti, se presojajo z vidika Meril za izbor (ocenjevanje vlog).

Merila za izbor - Specifični kriteriji:

	KRITERIJI	Možno število točk	Doseženo število točk
	Specifični kriteriji		
01	Pripravljenosti operacije za izvajanje	5	
02	Inovativnost	10	
03	Trajnost operacije	15	
04	Ustvarjanje novih delovnih mest	10	
05	Doseganje zastavljenih ciljev SLR	15	
06	Območje izvajanja	5	
07	Trajnostna (sonaravna) raba lokalnih virov in vpliv na okolje	15	
08	Vključenost posebnih ciljnih skupin (ženske, mladi …)	15	
09	Vzpostavitev partnerstev iz različnih sektorjev	5	
10	Financiranje	5	
	SKUPAJ	**100**	

Vsak kriterij se točkuje. Točkuje se na posebnih obrazcih, ki natančneje določajo merila za točkovanje.

Merila za točkovanje kriterijev se nanašajo predvsem na naslednje elemente:

Opis kriterijev:

- **(01) Pripravljenost projekta za izvajanje** – 1. jasnost in preglednost projekta (cilji, aktivnosti, učinki in rezultati) oz. koliko so cilji, ukrepi, aktivnosti, pričakovani učinki in rezultati projekta jasno določeni in si logično sledijo ter so v skladu s cilji SLR (1 točka); 2. časovni in finančni načrt izvajanja aktivnosti je realen in jasen (1 točka); 3. pričakovani rezultati so smiselni, učinkoviti, koristni in merljivi (2 točki); 4. upravičenec in morebitni partnerji v projektu imajo ustrezne reference ter imajo zagotovljene organizacijske in človeške vire (1 točka).
- **(02) Inovativnost** – projekt predstavlja novost na območju, novo dejavnost, ponudbo, pristop, storitev (10 točk); projekt ni novost na območju, nova dejavnost, ponudba, pristop, storitev, vendar gre za inovativno nadgradnjo (5 točk); gre zgolj za nadaljevanje, ponavljanje že obstoječega (0 točk).
- **(03) Trajnost operacije** – operacija je sposobna preživeti tudi brez pomoči javnih sredstev in se bo nadaljevala. Jasno je opredeljeno, kako se bo kasneje financirala (15 točk). Operacija je sposobna preživeti tudi brez pomoči javnih sredstev in se bo nadaljevala. Ni jasno opredeljeno, kako se bo kasneje financirala (7 točk). Operacija ni sposobna preživeti tudi brez pomoči javnih sredstev in se ne bo nadaljevala (0 točk).
- **(04) Ustvarjanje novih delovnih mest** – operacija ustvarja nova delovna mesta (2 točki); prispeva k razvoju novih dejavnosti (2 točki); prinaša dobrobit za ljudi, okolje, razvoj (1 točka); operacija je ekonomsko upravičena (to je ali podpira in omogoča razvoj podjetniških dejavnosti, koliko projekt vključuje prispevke zasebnega značaja, ali povzroča udeležencem ekonomsko škodo) (3 točke); upoštevano je načelo dodatnosti oziroma učinki projekta prinašajo dodano vrednost območju (2 točki).
- **(05) Doseganje zastavljenih ciljev SLR** – operacija prispeva k doseganju vsaj 4 zastavljenih ciljev SLR in 6 kazalnikov (15 točk); operacija prispeva k doseganju vsaj 2 zastavljenih ciljev SLR in vsaj 3 kazalnikov (8 točk).
- **(06) Območje izvajanja** – projekt se izvaja na območju vsaj dveh občin z območja LAS Srce Slovenije in povezuje partnerje z območja vsaj dveh občin (5 točk); projekt se izvaja na območju vsaj dveh občin z območja LAS Srce Slovenije ali povezuje partnerje z območja vsaj dveh občin (2 točki).
- **(07) Trajnostna (sonaravna) raba lokalnih virov in vpliv na okolje** – operacija podpira in stimulira sonaravno rabo endogenih resursov območja (2 točki); upoštevana so načela trajnostnega razvoja (4 točke); operacija pozitivno vpliva na zdravje ljudi in na okolje, to je ali prispeva k zdravju ljudi (4 točke); operacija prispeva k ohranjanju narave in trajnostni rabi naravnih danosti območja (3 točke); operacija zmanjšuje porabo energije (2 točki).

- **(08) Vključenost posebnih ciljnih skupin** – operacija neposredno nagovarja dve ranljivi ciljni skupini, posredno pa vključuje tudi druge ranljive ciljne skupine (15 točk); operacija neposredno nagovarja eno ranljivo ciljno skupino, posredno pa vključuje tudi druge ranljive ciljne skupine (10 točk); operacija je posredno povezana z ranljivimi ciljnimi skupinami (5 točk).
- **(09) Vzpostavitev partnerstev iz različnih sektorjev** – operacija povezuje partnerje iz različnih sektorjev pri pripravi in izvajanju skupnih aktivnosti (3 točke), naloge med partnerji so jasno definirane, realne in izvedljive; partnerji bodo enakovredno sodelovali pri izvedbi operacije (2 točki).
- **(10) Financiranje** – struktura finančne konstrukcije je jasna, navedeni viri financiranja so realni (3 točke); stroški so realno ocenjeni (2 točki).

Postopek obravnave vlog

Maksimalno možno število točk je 100. Minimalni vstopni prag za odobritev operacije je 60 točk.
Med vlogami, ki dosežejo vstopni prag 60 točk, se izberejo tiste, ki dosežejo višje število točk, do porabe sredstev za posamezen javni poziv. Vloge, ki ne dosegajo minimalnega vstopnega praga, se zavrnejo. Če imata dve ali več operacij enako število prejetih točk, se vloge na javni razpis odobrijo na podlagi naslednje razvrstitve meril za izbor vlog (po spodnjem vrstnem redu):
- število točk pri kriteriju Ustvarjanje novih delovnih mest;
- število točk pri kriteriju Trajnost operacije;
- število točk pri kriteriju Doseganje zastavljenih ciljev SLR;
- število točk pri kriteriju Vzpostavitev partnerstev.

Preglednost prijavnega in izbirnega postopka

Preglednost prijavnega in izbirnega postopka se zagotavlja z dokumentiranjem celotnega postopka izbire in potrditve operacij ter obveščanja javnosti. Javni poziv za izbor operacij in razpisna dokumentacije bosta javno objavljena na spletni strani LAS, spletnih straneh vključenih občin in v drugih medijih. Dodatne informacije glede pogojev za prijavo in v zvezi z javnim pozivom in razpisno dokumentacijo bodo možne izključno preko elektronske pošte in zbrana dokumentacija bo javno objavljena na spletni strani LAS v dokumentu Vprašanja in odgovori. Vse prispele vloge na javni poziv se hranijo v pisarni Vodilnega partnerja in so v času izbirnega postopka na vpogled samo članom Ocenjevalne komisije in pooblaščenim osebam Vodilnega partnerja. Rezultati javnega poziva in seznam odobrenih operacij bo objavljen na spletni strani LAS po zaključku izbirnega postopka.
Vse administrativne postopke prijavnega in izbirnega postopka projektov vodi Vodilni partner, pri katerem se nahaja tudi vsa dokumentacija v zvezi s tem. Vsi postopki so dokumentirani in na voljo pristojnim organom LAS.

Preprečevanja konflikta interesov

Vsi vključeni v prijavni in izbirni postopek bodo pred pregledom vlog podpisali izjavo o nepristranskosti in zaupnosti ter se v primeru, da so zasebno ali poslovno povezani s prijaviteljem na javni poziv ali njegovim partnerjem ali kadar bi iz drugih razlogov nastalo navzkrižje interesov, izločili iz postopka. Pri izboru članov Ocenjevalne komisije bo zagotovljeno, da član Ocenjevalne komisije ne more postati član LAS. Pred potrditvijo operacij na seji Razvojnega sveta bodo člani Razvojnega sveta podpisali izjavo o nepristranskosti in zaupnosti ter se v primeru, da so zasebno ali poslovno povezani s prijaviteljem na javni poziv ali njegovim partnerjem ali kadar bi iz drugih razlogov nastalo navzkrižje interesov, izločili iz postopka. Člani Razvojnega sveta, katerih operacija je na seznamu predlaganih za potrditev oziroma imajo kakršenkoli drug interes pridobitve nepovratnih sredstev iz naslova obravnavanega javnega poziva, se morajo pred razpravo in glasovanjem izločiti iz glasovanja in na to opozoriti preostale člane Razvojnega sveta.

Pritožbeni postopek

O ugovorih in pritožbah zoper sklepe organov odloča Skupščina LAS. Vlagatelji na javni poziv LAS se lahko zoper odločitev Razvojnega sveta LAS pritožijo v 15 dneh od prejema obvestila, o čemer dokončno odloči Skupščina LAS. Vse prejete pritožbe zoper odločitev Razvojnega sveta Skupščina obravnava na seji Skupščine LAS. Skupščina LAS na podlagi pritožbe in pojasnil Razvojnega sveta in Ocenjevalne komisije odloči z glasovanjem članov LAS. Člani Skupščine LAS morajo pri glasovanju zagotoviti preprečevanje konflikta interesov.

Izvajanje operacij, kjer je upravičenec LAS

V primeru, da je upravičenec LAS, LAS ne gre v postopek izbire operacij na podlagi objavljenega javnega poziva, temveč gre v potrditev operacij na ARSKTRP direktno po tem, ko organi LAS potrdijo izvajanje operacije. V skladu s Konzorcijsko pogodbo o ustanovitvi LAS, predlaga operacije, ki jih bo izvajal LAS, Razvojni svet LAS, potrdi pa jih Skupščina LAS. Če operacija vključuje naložbo, je potrebno določiti pravno osebo javnega prava, ki bo postala lastnik naložbe. Pri pripravi in potrditvi operacij, ki jih izvaja LAS, je potrebno zagotavljati dokumentiranje celotnega postopka priprave in potrditve operacije ter obveščanja javnosti.

16. Finančni načrt, vključno s finančno razdelitvijo po zadevnih skladih iz te uredbe v skladu s finančnim okvirjem

LAS si je na podlagi formule, določene v Uredbi CLLD, ter obvestila MKGP o dodatnih sredstvih iz naslova rezerve za uspešnost z dne, 17. 6. 2019, izračunal finančni okvir po posameznih skladih, ki predstavlja okvirna razpoložljiva sredstva, s katerimi upravlja LAS. Glede na izračun sklad EKSRP predstavlja glavni sklad, iz katerega se namenijo sredstva za podukrep Podpora za tekoče stroške in animacijo. Za izvajanje podukrepa Podpora za tekoče stroške in animacijo smo namenili 19 % predvidenih sredstev skladov EKSRP in ESRR. Sredstva za izvajanje podukrepa Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost, smo razdelili po posameznih tematskih področjih glede na poznavanje območja LAS in glede na podatke, zbrane preko postopka priprave in spremembe SLR. V okviru postopka priprave in spremembe SLR smo zbirali projektne ideje potencialnih prijaviteljev na javne pozive LAS in glede na zbrane podatke smo največ sredstev pri skladu EKSRP namenili izvajanju tematskega področja Razvoj osnovnih storitev, pri skladu ESRR pa Ustvarjanju delovnih mest.

Finančni okvir sklada EKSRP:

Občina	št. prebivalcev (01.07.2014)	št. prebivalcev (01.07.2014) brez mest (10.000)	Površina km2	Koeficient razvitosti
Dol pri Ljubljani	5.823,00	5.823	33,3	1,25
Kamnik*	29.422,00	15.691	265,6	1,23
Litija	15.002,00	15.002	221,4	1,15
Lukovica	5.650,00	5.650	74,9	1,23
Moravče	5.191,00	5.191	61,4	1,16
Šmartno pri Litiji	5.509,00	5.509	94,9	1,10
SKUPAJ	**66.597,00**	**52.866**	**751,50**	

* brez prebivalcev mesta Kamnik

Izračun finančnega okvira za sklad EKSRP:

(52.866 x 10 EUR) + (751,50 x 550 EUR) + (5 x 55.000 EUR + 1 x 60.00 EUR) = 528.660 EUR + 413.325 EUR + 335.000 = 1.276.985 EUR

Dodatna sredstva iz naslova rezerve za uspešnost: 180.481,76 EUR

Skupaj razpoložljiva sredstva na skladu EKRSP: 1.457.466,76 EUR

Finančni okvir sklada ESRR:

Fiksni del: Kamnik (somestje), Litija (medobčinsko središče)

Variabilni del: Dol pri Ljubljani, Lukovica, Moravče (funkcionalna urbana območja), Dolsko, Krašnja, Mekinje, Šentvid pri Lukovici, Šmartno pri Litiji, Videm (druga urbana območja)

Izračun finančnega okvira za sklad ESRR:

242.000 EUR + (242.000 EUR x 1 x 0,2 + 242.000 EUR x 1 x 0,3 + 242.000 EUR x 0 x 0,1) + 138.000 EUR + (138.000 EUR x 3 x 0,1 + 138.000 EUR x 6 x 0,3) = 242.000 EUR + 121.000 EUR + 138.000 EUR + 289.800 EUR = 790.800 EUR

Izračun zneska za izvajanje podukrepa Podpora za tekoče stroške in stroške animacije

(1.276.985 EUR + 790.800 EUR – 20.000 EUR) x 0,19 = 2.047.785 EUR x 0,19 = 389.079,15 EUR

Znesek 20.000 EUR, ki se izplača iz naslova podukrepa Pripravljalna podpora, se krije:
EKSRP krije 12.351,24 EUR
ESRR krije 7.648,76 EUR

- Razdelitev sredstev po posameznem skladu

Podukrep	Sklad	(EU + SLO) (v EUR)	(v %)
Pripravljalna podpora	EKSRP	12.351,24	0,55
	ESPR	0,00	0,00
	ESRR	7.648,76	0,34
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	EKSRP	1.056.036,37	46,97
	ESPR	0,00	0,00
	ESRR	745.664,20	33,17
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	EKSRP	0	0
	ESPR	0	0
	ESRR	37.487,04	1,67
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	EKSRP	389.079,15	17,31
	ESPR	0	0
	ESRR	0	0
Skupaj		2.248.266,76	100 %

	EKSRP (EU + SLO) (v EUR)	ESRR (EU + SLO) (v EUR)	ESPR (EU + SLO) (v EUR)	Skupaj (v EUR)
Prispevek sklada	1.457.466,76	790.800,00	0,00	2.248.266,76
Lastna soudeležba	471.452,48	195.787,81	0,00	667.240,29
Skupaj (v EUR)	1.928.919,24	986.587,81	0,00	2.915.507,05

- Načrtovana dinamika črpanja sredstev za posamezne podukrepe po letih

Podukrep	Sklad (EU + SLO)	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	EKSRP	0,00	0,00	0,00	129.482 ,01	267.448 ,31	162.324 ,17	415.170 ,75	81.611, 13
	ESRR	0,00	0,00	147.354 ,99	385.651 ,87	125.996 ,14	84.148, 24	2.512,9 6	0,00
	ESPR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	EKSRP	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	ESRR	0,00	0,00	37.487,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	ESPR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	EKSRP	0,00	47.724,58	60.050,74	57.414,91	90.000,00	90.000,00	43.888,92	0,00
	ESRR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	ESPR	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Skupaj		0,00	47.724,58	244.892,77	572.548,79	483.444,45	336.472,41	461.572,63	81.611,13

- Načrtovana razdelitev sredstev po posameznih tematskih področjih ukrepanja

Tematsko področje	**Sklad (EU + SLO)**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Ustvarjanje delovnih mest	EKSRP	0	0,00	0,00	32.370,50	66.862,08	40.581,04	103.792,69	20.402,78
	ESRR	0	0,00	88.412,99	231.391,12	75.597,68	50.488,94	1.507,77	0
	ESPR	0	0	0	0	0,00	0	0	0
Razvoj osnovnih storitev	EKSRP	0	0,00	0,00	58.266,90	120.351,74	73.045,88	186.826,84	36.725,01
	ESPR	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0	0	0
Varstvo okolja in ohranjanje narave	EKSRP	0	0,00	0,00	19.422,30	40.117,25	24.348,63	62.275,61	12.241,67
	ESRR	0	0,00	36.838,75	96.412,97	31.499,04	21.037,06	628,24	0
	ESPR	0	0	0	0	0,00	0	0	0
Večja vključenost mladih, žensk in drugih ranljivih skupin	EKSRP	0	0,00	0,00	19.422,30	40.117,25	24.348,63	62.275,61	12.241,67
	ESRR	0	0,00	22.103,25	57.847,78	18.899,42	12.622,24	376,94	0
	ESPR	0	0	0	0	0,00	0	0	0
Skupaj		0	0,00	147.354,99	515.133,88	393.444,45	246.472,41	417.683,71	81.611,13

- Stopnja sofinanciranja po posameznih podukrepih

Podukrep	EKSRP (v %)	ESRR (v %)	ESPR (v %)
Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost	65	80	/
Priprava in izvajanje dejavnosti sodelovanja lokalne akcijske skupine	/	80	/
Podpora za tekoče stroške in stroške animacije	100	/	/

17. Priloge

1. Seznam članov LAS
2. Pogodba o ustanovitvi LAS
3. Osnutek javnega poziva za izbor operacij iz naslova podukrepa »Podpora za izvajanje operacij v okviru strategije lokalnega razvoja, ki ga vodi skupnost«
4. Pogodba z vodilnim partnerjem LAS
5. Indikativna lista operacij sodelovanja LAS, ki bodo sofinancirane s sredstvi ESRR
6. Elektronska verzija SLR